BARIŞ DÜNYASI

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

Asayiş Neden Bozuk Oluyor ?

AÇIK OTURUM :

Aşırı Akımlar Nasıl Önlenir ?

Hukukta İdealizm Ve Giorgio Del Vecchio

MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E

İktisadî Savaş Başlıyor (A. H. Başar)

1966 Yılı Politik Hayatımızda Mutlu Bir Anlayışın Başlangıcı Olmuştur...

Sayı : 56 Ocak 1967 2 Lira

(Basın — 7598 — A — 14)

Barış DÜNYASI

AYLIK SIYASİ FIKIR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay BAŞAR

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Fotoğraflar:
A. STÜDYOSU

İdare yeri : Cağaloğlu Himayei Etfâl Sokak, Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38
36 29 43

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığ 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

İlân : Arka kapak 2 renkli 800 TL., 1 sahife 600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
31 Aralık 1966

Basıldığı Yer :
Türkiye Basımevi

SAYI: 56 — CILT: 6
Ocak — 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Olaylar - Yorumlar

1966 Yılı Politik Hayatımızda Mutlu Bir Anlayışın Başlangıcı Olmuştur

HER YIL bitince onun bir muhasebesi yapılır. Gazete ve dergilerin yeni yıl çıkan ilk sayılarında kısa ve toplu olarak geçen yılın hesabını vermeleri âdet olmuştur. Herbiri kendi açılarından yaşanmış olayları mânâlandırarak, geleceğe ait tahminler yapar. Şüphesiz mânâlandırma ve tahmin, yapanların, bağlandıkları doktrine, dünya görüşüne ve nihayet iyimserlik ve kötümserlik bakımından yaradılışlarına göre çok defa birbirinden ayrı ve aksi yorumlarla sonuçlanır.

Bizce 1966 sosyal ve politik hayatımızda ileriye ve iyiye doğru gelişmenin başlangıcı olmuştur. Modernleşme çabamız, her şeyden ve her dâvadan önce, demokratik rejimi kurup yaşatabilmemize bağlıdır. Yüz küsur seneden beri yaptığımız hürriyet mücadelesinde tek hedef demokrasi olmuşsa, bunun nedeni bu inananışa kayıtsız şartsız bağlanmış olmamızdandır Hayalin hakikat olması 1908 Meşrutiyet hareketiyle gerçekleşmiştir. Ancak Meşrutiyetin getirdiği hürriyet, İmparatorluğun çöküşünü yıldırım hızıyle çabuklaştırmış ve yalnız devlete bağlı tek örgülü bir toplum durumuna sokulmuş olduğumuz için, devletin çöküşiyle enkazın altında millet te parçalanarak dağılma ve yok olma tehlikesine girmiştir. Bu tehlike büyük bir şans eseri olarak, Mustafa Kemal adında bir Türk kahramanının tarih sahnesinde kendini göstermesi ve milletin menhus kaderini yenebilmesi sayesinde atlatılmıştır.

Fikir hayatımız, Şark miskinliği altında maymunlaşmış ve soysuzlaşmış halk dışı bir aydın azınlığın hâkim bulunduğu bu memlekette, milletçe idealimiz olan hürriyet ve demokrasinin kolaylıkla ve kendiliğinden kurulup yaşayabilir bir rejim olduğu inancı, yeniden millet halinde kurulmaya başlamamızdan ve Atatürk devrimlerinden sonra da sarsılmamıştır. Oysa ki, tarihî olgunluk safhaları yaşanmadan ve gerekli ortam hazımlanmadan demokrasiye geçen toplumların, önce bu rejimi ulaşılması gereken bir hedef olarak kabul etmeleri ve bu hedefe varmak için bünyelerine ve şartlarına uygun yollar bulup uygulamaları gerekir. Atatürk'ün insanüstü sezişlerine kaynak olan bu gerçeğe — bir ideoloji ve iman temeliyle beslenmediği için — gözlerimiz daima kapalı kalmıştır. Hürriyeti hürriyete ulaşmak için tek vasıta sayan görüş, fikir ve politika hayatımızda bütün diğer görüşleri yenmiş ve hattâ onları hürriyete ve millete karşı doğan tehlikeli akımlar gibi karşılamıştır. Bu yüzdendir ki, Atatürk'ün devrimci bir müdahale ile ve gerekli ortamı hazırlama sonunda varmayı düşündüğü, bununla beraber ilk günden itibaren «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir» düsturiyle özünü yaşattığı demokrasi, siyasî partiler ve onların serbestçe yapacakları mücadele rejimi olarak tanınmıştır. Cumhuriyet'ten sonra 1930 da Atatürkçü demokrasiye karşı taklitçi demokrasinin mutsuz bir tecrübesi Serbest Fırka ile yapılmıştır. Bereket versin ki, Gazi, tehlike önlenemiyecek derecede büyümeden bu denemeyi durdurmuş; fakat bundan sonra kendi hayatının sonuna kadar 18 yıl ve ölümünden sonra da 8 yıl, ki toplam olarak 26 yıl gibi uzun bir süre, demokrasi yolculuğumuz durmuş ve milletimizin modernleşme akımı kösteklenmiştir.

İkinci Dünya Savaşının bitmesi, bilindiği gibi, dünya üzerinde demokratik rejimlerin kurulmasını gerekli kılmıştır. Buna önayak olan ve dünyaya yardım elini uzatan Amerika, o zaman bizim basit ve kopyacı aydınlarımızdan daha ileri ve baş-

ka bir görüşe sahip değildi. Bu rejimin kolayca kurulabileceği ve hürriyete ulaştırıcı tek vasıta olduğu, Millî Şerimiz sayın İnönü'nün de sarsılmaz kanaatiydi; ya da böyle bir rejim altında da idarelerinin devam edeceğine kesin olarak inanmaktaydılar. 1945 yılı Mayıs'ının 19 unda Gençlik Bayramı dolayısiyle yaptıkları konuşmada çok partili rejimin kurulmasına müsaade ettiklerini ilân ederek demokrasiye geçtiler. Türkiye'nin demokrasiye geçişi bu kadar kolay, bu kadar külfetsiz ve sarsıntısız oldu. Anayasa şöyle dursun, tek bir kanun bile değişmeden demokrasi oldu sanıldı. Bunun ne sonuçlar verdiği de görüldü: 1946 da zoraki bir seçimle güç belâ iktidarı koruyabilen sayın İnönü, 1950 de bu güçten de yoksun oldukları için, iktidarı kaybettiler. 1950 seçimleri Demokrat Partinin zaferi olmasına rağmen, hezimetinin ve 1960 da trajik şekilde tasfiyesinin de bir başlangıcıydı. Bu iki tarih arasında çok partili rejim, bünyemize ve şartlarımıza uygun demokratik düzenin kurulmasına ve yaşamasına da gerçek bir engel teşkil etti. Çünkü parti mücadeleleri milleti parçalamakta, birbirine düşman kamplara ayırmakta ve cepheler arasında ölüm-dirim savaşlarını açıp körüklemekteydi. Bu tutum, Atatürk devrimleriyle tasfiyesine girişilen Ortaçağ tezatlarının ve bütün geri akımların canlanmasına sebep olmuştu. İktidardaki parti ile muhalefette bulunan partiler, birbirine düşmüşlerdi. İktidarın muhalefeti ezmek ve muhalefetin de iktidarı hiç bir iş yapamaz duruma sokmaktan başka hedefi yoktu. Bu şartlar altında bir müdahale zarureti doğdu ve 27 Mayıs ihtilâliyle bu gidiş durduruldu.

Fakat 27 Mayıs, milletimizin menhus kaderini değiştirecek çok mutlu bir inkılâp hareketi olacak yerde, bir hükümet darbesi olarak tarihe geçti ve d e m o k r a t i k rejime ideallerini bağlamış olanları hayâl kırıklığına uğrattı.

27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa, ana çizgileriyle 27 Mayıs'tan önce yaşamış ve fenalığı anlaşılmış gidişin bir daha tekrarlanmasını önleyici kesin hükümlerden ibaret bir vesikadır. Esprisi hürriyet yoliyle hürriyetin, sosyal adaletin ve sosyal devletin kurulacağı inancına dayanır. Parti diktatoryasına mutlak şekilde karşı oluşu, Demokrat Parti döneminde böyle bir diktatoryanın fiilen kurulmuş olmasındandır. Anayasayı hazırlayanlar iktidar partisinin ve onu temsil eden liderinin diktatoryal bir düzen kurmasının kişisel iradeye ve arzuya mı, yoksa toplumun ve tarihin gidişine mi bağlı olduğu problemi üzerinde asla durmadıklarından, parti diktatoryasının, diğer konularda olduğu gibi, hukukî teminat tesis ederek ve yasaklar koyarak önlenebileceğini sanmışlar; ve böylece safiyane hayâller peşinde milleti ve devleti zora sürüklemişlerdir.

Artık Anayasa, olduğu gibi yürürlükte olacağı ve bu şartlar altında demokratik düzen işleyeceği için, kanunlarca desteklenmemiş olmasına rağmen, siyasî partiler arasında ölüm-dirim kavgasını durduracak ve demokrasinin basit bir hürriyet mücadelesi olmadığını şuuruna onları ulaştıracak olayların uyarıcı etkilerinden bir ümit ışığı beklenmekteydi.

Yeni Anayasa ve seçim kanununun yürürlüğe konmasından sonra 1961 de yapılan ilk seçim bu ümidi kuvvetlendirecek sonuçlar vermedi. Umulduğunun aksine Halk Partisi tek başına iktidarı elde edecek çoğunluğu da kazanamadığından, ihtilâlin de zorunlu kıldığı şartlar altında amansız düşmanı ve AP nin değil, fakat onun dayandığı kaynağın temsilcisi olan, AP. ile bir koalisyon kurmaya mecbur kaldı. Gerek onunla ve gerekse o çekildikten sonra diğer partiler ve bağımsızlarla yapılan koalisyonlar da yürümedi. Nihayet 1965 de yapılan yeni seçimlerde Türk milleti büyük çoğunlukla AP yi tek başına iktidara getirdi.

AP nin tek başına iktidara gelmesinden sonra, 27 Mayıs'tan önceki düzenin önlenmesi hedefiyle hazırlanan Anayasa muhalefetin elinde demokratik rejimin tek varlık sebebi olan parlâmentoyu işliyemez hale sokmak için vasıta olarak kullanıldı. Bilindiği gibi geçen yılın ortalarına kadar, yani İkinci Cumhuriyetin İkinci Büyük Millet Meclisinin birinci toplantı döneminde parlâmento ve hükümet çalışamadı. Bu arada bir de kısmî Senatör seçimi yapıldığı için iktidarla Muhalefet arasındaki ölüm-dirim savaşı, bütün vatan sathına yayıldı. Bu seçimlerde Ana muhalefet partisi liderinin ve

sözcülerin her yerde AP yi, 300 yıl önceki dinî idareyi geri getirmek ve liderini de Sait Nursî'inn halifesi yapmak ithamiyle halkın gözünde çürütmeye ve ihtilâllere kaynak olabilecek zinde kuvvetleri de tahrik etmeye çalıştıkları görüldü. Seçimde çoğunluğu da alsa, istenirse bir partinin iktidarda hiç bir iş yapamayacak duruma sokulabileceğnin anlaşılması, dünyanın en zekî ve en sezişi kuvvetli halkını uyardı; ve kısmî Senato seçimlerinde beklenmedik bir netice elde edildi: Bütün fenalıkların sebbi olduğu, hiç bir işe yaramadığı, irticaı körüklediği gibi en ağır hücumlarla yıkılacağı sanılan AP, umduğundan çok fazla oy aldı; ve birleşik muhalefet cephesinin en ağır salvolarla hücuma geçildiği AP, bu böyle devam ederse, ileriki seçimlerde tulum halinde seçimi kazanması ve böylece tek parti iktidarını kurması ihtimali belirdi.

Bu anlayışın neticesi, Büyük Millet Meclisinin geçen yıl Kasım'da başlayan ikinci dönem toplantısında, sayın İnönü'nün takdire değer seziş ve kararı sonunda, iki ana parti arasında bir bahar havasının esmeye yüz tuttuğunu memnunlukla görmekteyiz. Bu sütunlarda çeşitli zamanlarda uzun boylu anlattığımız gibi, bizde demokrasi yaşayacaksa, seçmenin seçimlerde oyunu vererek iktidar nöbetini birinden ötekine devir edebileceği iki büyük partinin kurulup yaşaması şarttır. Eğer bu partilerden iktidarda olanı, bütün güciyle muhalefetteki ana partiyi zayıflatmak ve ortadan kaldırmak; eğer muhalefetteki Ana parti de iktidarı hiç bir iş yapamaz duruma sokmakla başarıya ulaşacaklarını sanırlarsa, her ikisi de aldanırlar. Bu davranışın sonu demokrasinin ortadan kalkmasıdır. Yolu ia, ya ihtilâlle antidemokratik bir rejim kurulması (Mısır'da, Ortadoğu'da, Lâtin Amerika'da ve başka yerlerde olduğu gibi); ya da demokrasi devam ederse seçmenin bir partiyi ezici çoğunlukla iktidara getirip fiilen tek parti rejimine dönülmesidir.

İşte 1966, demokrasimizin ancak iki ana partiye dayanarak ve bu partilerin de aralarında rejim ve rejimin oyun kaideleri konusunda kesin bir anlaşmaya vararak yaşayabileceği inancını doğurmuş olmasından dolayı, tarih dizisinde alacağı yer, müsbet olacaktır.

Bu anlayışın 1967 yılında gelişerek, sosyal bünyemizde başka açılardan da etkisini yaparak devamını ve mutlu sonuçlara ulaşmasını dileriz.

Asayişin Bozukluğu Nedenleri Üzerinde Bazı Düşünceler

SON ZAMANLARDA yurdun her tarafında asayişin bozulduğuna değinen haberler basında büyük manşetlerle ve uzun yorumlarla yer aldıkça, bu konuda derin endişelerin başgösterdiği ve yavaş yavaş halkımızda bir korku derecesine vardığı görülmektedir. Hele Doğu illerimizde güpegündüz yollarda yüzlerce vatandaşımızın soyulduğu ve faillerinin dağa kaçıp yakalanamadığı sık sık olmaktadır. İstanbul'da bile Hilton otelinin kapısında adam soyulmuştur. Düzce cinayeti ve birçok cinayetler, yapılan sıkı takiplere ve araştırmalara rağmen, faili meçhul kalmıştır. Cezaevlerinin demir parmaklıklarını kırarak kaçan azılı kaatillerin şehir sokaklarında kollarını sallaya sallaya gezip dolaştıkları korkusu birçok kimsede yaşamaktadır. Biraz arka yerlerde gece sokağa çıkanlar kendilerini tehlike içinde sanmaktadırlar. Gazeteler, asayiş bozukluğundan ve hükümetin gerekli tedbirleri alamadığından sık sık şikâyet etmektedirler.

Önce doğan bu endişenin ve beliren şikâyetlerin yersiz ve lüzumsuz şekilde şişirilmiş ve büyütülmüş münferit ve basit sayılabilecek olaylara dayandığını, olayların da tahlili yapılmadan değerlendirildiğini belirtmek isteriz. Affin bir gelenek haline geldiği, hiç bir mahkûmun hükmedilen uzun cezayı çekmiyeceğine inandığı bir memlekette suçların çoğalması sadece bu faktörle bile normal karşılanabilir. Oysa ki bizde iktisadî zaruret te suç işlemekte başlıca âmillerden biri olmaktadır. Sosyal sefalet, işsizlik gibi gerçek anlamda bir iktisadî zaruretin, henüz ırkî özelliklerinden ve ahlâkî değerlerinden sıyrılmamış Türk halkı suç işleme âmili olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Aç kaldığı, çocuğunu okutamadığı halerde bile gerçek bir Türk'ün

sırf, bu yüzden suç işlemesi yok denecek kadar azdır. İktisadî zaruretle suç işleyenler, çalışmadan işsiz güçsüz yaşamaya alışmış, i n a n ı ş l a r ı ve ahlâkları sarsılmış mutsuz ve soysuz insanlardır. Bunların arasında belirli bir süre Cezaevlerinde barınmak maksadiyle suçlu olanlar da az değildir. Toplumumuzun bu gibi zavallılar üzerinde ayrıca durup onları ıslah edici tedbirler alması mümkün olmadığı süre, bu tür suçlar eksilmez; hele aflarla da desteklenir ve nüfus artışı da göz önüne alınırsa çoğalması beklenebilir.

Affın ve işsiz güçsüzlüğün yarattığı suç ortamı dışında şüphesiz, 33 milyon insanın içinde yaradılış, sosyal münasebetler ve etkenler, inanışlar ve gelenekler gibi çeşitli faktörler dolayısiyle suç işleyecek insanların bulunabileceğine şüphe yoktur. Yalnız bunların başka memleketlere kıyasla daha çok olduğunu kimse iddia edemez. Bu kabil suçların oluşunda hükümetin, asayiş kuvvetlerinin durumları da göz önüne alınmak gerekir.

Memlekette suçların çoğaldığı ve asayişin bozulduğu sanısını doğuran - esasında böyle bir durum mevcut olmakla beraber büyütüldüğü ve korkulduğu derecede değildir - bir sebep te, gazetelerin sansasyon yaratmak ve okuyucu kazanmak için suçluları kahramanlar derecesine kadar çıkaran yayınlarıdır. Büyük resimler, manşetler, hayatının hikâyeleri suçluyu meşhur edince, bu hevesin suç işlemeye teşvik eden faktörler arasında yer alması mümkündür.

Doğu İllerindeki eşkiyalık ve yol kesme olaylarına gelince, bunun bölgeye özel sebepleri üzerinde de durulmamakta; bu olayların sadece zabıta kuvvetiyle bastırılması ve önlenmesi düşünülmektedir. Doğuyu, içinde çalkandığı çeşitli akımları gerçek çehresiyle tanımamakta ve müstemlekeci devletlerin sonu iflâs etmiş idare rejimlerini bizim öz yurdumuz için de uygulanır sanmakta direnir durursak, bugün eşkiyalık, yol kesme gibi belirtilerini gördüğümüz asayişsizliğin yarın ne durum alabileceği şimdiden kestirilemez.

Bir memlekette âdi suçların refahın ve kültür seviyesinin yükselmesi oranında azalacağı, fakirliğin ve cehaletin koyuluğu oranında çoğalacağı bir gerçek ise de bu kuralın, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türk halkına tam olarak uygulanması doğru olamaz. Elimizde bu konuyu aydınlatacak istatistik bilgileri olmadığı için, kesin bir şey de söylemek mümkün değildir. Ancak, bizde en fakir ve cahil olan köylü arasında mı, yoksa daha zengin ve okumuş olması gereken şehirli arasında mı suç nisbetinin fazla olduğu amprik olarak anlaşılmaktadır. Çok fakirden ziyade az fakir veya zengin, cahilden ziyade az cahil veya okumuş suç işlemektedir.

Asayişsizlik olaylarının son zamanlarda eskiye nazaran çoğalması şu sebeplerle de izah edilebilir:

Daha önceki zamanlarda (bunu 1960 tarihine kadar uzatmak mümkündür) olayların istendiği gibi yayınlanması mümkün değildi. Birçok asayişsizlik olaylarının gazetelerde neşri yasaklanırdı. Yasaklanmasa bile birçok asayişsizlik olaylarını veren gazeteler başlarına ne geleceğini bilirlerdi. Bundan dolayı suçlar az sanılırdı. İkinci sebep, kanunun istendiği gibi tatbik edilebilmesiydi. Suçlunun en korktuğu şey, cezaevine gitmek değil, oraya gitmezden evvel polis ve jandarma nezaretinde bir süre kalmaktır. Bu süre birçok hallerde, kanuna rağmen, bir ayı geçerdi. Sabıkalıları suç işlemekten, karakola gitmek korkusu da önlerdi. Şimdi polisin gözünün içine baka baka suç işlemekte, karakolda bir tokat yese Savcıya başvurup polisi mahkemelerde süründürebilmektedir.

Nihayet demokratik rejimin, bu rejimi hükümeti küçültmek ve halk gözünde devlet otoritesini yıkmak şeklindeki anlayışımızın, suç işlemeyi çoğaltıcı faktörlerden biri olduğuna da şüphe yoktur.

Hükümetin çoğalan ya da çoğalmış olduğu yayınlanan ve halkı heyecana sürükleyen asayişsizlik olaylarını önleyici ciddî tedbirler almasını; fakat bu işin sadece jandarma ve polis kuvvetlerii çoğaltmak ve araçlarını mükemmelleştirmek işi olma-

dığını düşünerek ona göre işe el koymasını temenni ederiz.

İş ve İstihdam Dâvasının Hayatî Önemi Henüz Tam Olarak Kavranmamıştır

TÜRKİYE'nin bugün en önemli ve en hayatî meselesi, şüphesiz iş ve istihdam dâvasıdır. Her memlekette olduğundan fazla bizim için bu dâva, aşılması çok zor yeni problemler meydana getirecek bir nitelik almakta olduğu görülmekte, fakat gerekli ilgi ve önemle kavranamamaktadır. Her yıl iş hayatına eklenen 500 bini aşkın insana yeniden iş bulmak, nazarî olarak bir buçuk milyon civarında olduğu söylenen işsizleri çalıştırabilmek ve aynı zamanda çalışır gözüken, fakat verimliliği çok düşük yarı işsizler ordusundan yeterli randıman sağlayabilmek bizi geniş çapta bir programın uygulanmasına zorladığı halde, şimdiye kadar ancak idarei maslahat şeklinde günü gün etmek ve güçlükleri arkaya atmak politikası güdüldüğü saklanamaz. Yeni iktidarın politik mahrekine oturması ve rahatça iş yapacak duruma gelmesini engelleyen muhalefetin çok zararlı hücumları dindiği takdirde, iktidarda ve muhalefette bütün partilerin bu hayatî konu üzerinde el ele vererek eğilmeleri gerekir.

Problemin biri ana dâvaya, öteki de bugün baskısı altında bulunduğumuz hemen çözüm bekleyen kısmına ait iki ayrı çalışmaya ihtiyaç gösteren kısmı vardır. En büyük servet kaynağımız olan insan enerjisinden yararlanmamız oranı, ileri memleketlerle kıyaslanamayacak kadar düşüktür. Nüfusumuzun % 70 ini kapsayan tarımda bu oranın (köylünün boş kalan zaman kaybını da göz önüne alarak) ancak dörtte biri bulabileceği tahmin olunabilir. Endüstride de insan enerjisinden yararlanma oranımız bu memleketlere göre çok düşük olduğunu ve üstelik çalışabilecek güçte nüfusun elde ettikleri topluca randıman hesabında geri memleketlerin bile arkasında bulunduğumuzu düşünürsek, meselenin hayatî önemi kaba çizgileriyle daha iyi belirmiş olur.

Fakat problemin bu yanı, uzun vadeli çalışmalara ve büyük fedakârlığa mal olacak plânlamalara ihtiyaç gösterir. Vakit kaybetmeden bu çalışmalara girişmekle beraber, iş ve istihdam dâvasının önümüze serdiği bazı tehlikeli durumlar üzerinde hemen gerekli tedbirlere girişilmesi artık kaçınılmaz bir zaruret halini almıştır.

Bu noktalardan biri sendikalaşmış işçilerin her gün biraz daha artan isteklerinin nasıl karşılanacağı ve çalışma hayatının grev tehdidinden nasıl kurtulacağı; öteki de dış memleketlerde çalıştırdığımız işçilerin yurda dönmeleri ihtimali karşısında doğacak buhranın ne şekilde önleneceğidir.

Toplu sözleşme, grev ve lokavt rejiminin işçi haklarının tanınması ve demokratik gelişmede çalıştıran ve çalışan sınıflar arasında karşılıklı denge kurulması bakımından faydası inkâr edilemez. Bu rejimin asla sarsılmadan ve daha da gelişerek devamı lâzımdır. Ancak, sendikacılıkta, toplu sözleşme anlaşmazlıklarının çözümünde ve nihayet grev ilânında, yürürlükteki rejimin, dikkatle üzerinde durulması gereken ve tehlikeli akımlara uygun düşen yönleri olduğu da saklanamaz. Bir iş kolunda birçok sendikaların kurulabilmesi, idarelerinin profesyonel elemanların elinde bulunması, sendikaların aşırı isteklerle birbiriyle rekabet durumuna geçmiş olmaları ve işçiyi anlaşmazlıklara ve grevlere sürükleyebilmeleri birçok bakımlardan endişe ve kaygı doğurmaktadır. Beş altı yüz, yahut bir iki bin işçiden kurulu sendikaların büro, sendikacı maaşları ve diğer giderleri, üyelerinin verdikleri aidatla karşılanamaz. Bundan dolayı sendikalar işverenle toplu sözleşme müzakerelerinde grev silâhını masanın üzerine koyarak konuşmaya başlamakta ve en aşırı isteklerini elde etmeye çalışmaktadırlar. Böylece koparılacak yeni hakların arslan payı sendikacılara ve sendika masraflarına gitmekte; işçi bunların ancak küçük bir kısmından yararlanabilmektedir. Sendika kurma serbestliği ve sendika enflâsyonu bir yanda, grev silâhiyle her zaman işverenden para koparma yolunun açık olması öbür yanda, olduğu gibi devam ettiği süre, sosyal hayatımızda ve işverenle işçi münasebetlerinde çok

hayırlı ve lüzumlu bir müessese olduğuna şüphe bulunmayan toplu sözleşme ve grev rejiminin tehlikeye girmesi ihtimali bile endişe konusu olabilir. Şurasını da unutmamak gerekir ki, aşırı istekler ve grev tehdidi, sadece yeni türeyen ve bütün ara sınıflar gibi ekonomik varlığı sömürmeye dayanan bir sendikacı sınıfının menfaat aracı olmakla kalmaz; bu silâh, aynı zamanda, özel mülkiyeti ve demokratik rejimini yıkmayı ve aşırı sosyalizmi kurmayı hedef tutan akımların da mükemmel vasıtası olur.

Gerek aracı sınıf menfaati, gerek sol akım etkisi altında sendikacılık hareketlerinin daha da zararlı bir sonuca varmasını, bugün, Türk-İş önlemektedir. Türk-İş'in işçinin ve memleketin gerçek menfaatine uygun olarak tutumu ve mücadelesi takdir ve hayranlıkla karşılanmaktadır. Ama, nihayet bu millî teşekkülümüzün tek başına bu mücadelede devamlı başarı sağlayabilmesi çok güçtür. Amerikalılardan para aldığı, kompradorların âleti olduğu gibi iftiralar karşısında Türk-İş'in kendi bünyesinde bazı sarsıntılar geçirmesi ve şuurla güttüğü politikasında bazı sapmalara zorlanması ihtimal dışı sayılamaz. Yalnız bu teşekkülün desteklenmesi bakımından değil, aynı zamanda işçi hareketlerinin memleket realitelerine ve işçinin gerçek ve devamlı menfaatlerine uygun yataklar dışına kaymaması için, sendika enflâsyonunu önleyici ve konfederasyona, Odalar gibi, bir takım hak ve yetkiler tanıyıcı kanunî destek sağlanması gerekir.

İkinci önemli mesele, dışarıya çalışmaya giden işçilerimizin birgün toplu halde ya da büyük gruplar şeklinde yurda dönmeleri ihtimalinin belirmesidir. Almanya'da ve diğer yabancı işçi kullanan dış memleketlerde son üç dört senedir çeşitli nedenler yüzünden parlayan ekonomik hareketlilik - kapitalist bütün ekonomilerde olduğu gibi devamlı ve uzun süreli olmıyacağı anlaşılmıştır. Her yükselişin bir duraklaması ve sonra da çok defa düşüşü vardır. Dünyanın şaştığı canlılığı ve hareketliliği Almanya'ya veren faktörler içinde ancak şimdi görülmeye ve sezilmeye başlayan göz kamaştırıcı, fakat uzun süremiyeceği anlaşılmış olanlar da vardır. Büyük bir sarsıntı belki söz konusu olmayacaktır; ama Almanya'da otomasyon, bütün sanayi kollarında tamamlandıkça ve maliyetlerde insan gücü oranı düştükçe birçok işçimizin açıkta kalması ve bu yüzden de dönmeye zorlanması düşünülmeyecek ihtimallerden değildir. Bu durum karşısında gelecek işçilerimize iş sahaları bulmak, hattâ bu dönüşü kalkınmamızı hızlandırıcı bir vasıta haline sokmak ve artık, işlenmemiş ham maddemiz gibi, iş gücümüzün de kendimiz tarafından kullanılmasını sağlamak için şimdiden çalışıp çok köklü tedbirler almamız lâzımdır.

1967 Malî Yılı Devlet Bütçesi 20 Milyara Yakın

TÜRKİYE Cumhuriyeti bütçeleri otuz üç senede 100 misline yakın bir artış göstererek 1967 malî yılı 19 milyar 664 milyon 500 bin lira olarak Meclise sunulmuştur. Bütçe geçen malî yılı 17 milyar 559 milyon 900 bin lira olduğuna göre artış % 11.3 gibi azımsanmıyacak bir miktara yükselmiştir. Yeni bütçe geçen yıla göre carî harcamalarda % 13.6, yatırım harcamalarında % 5.3 ve sermaye teşkili ile transfer harcamalarında ise % 13.8 artış göstermektedir.

Maliye Bakanı Cihat Bilgehan'ın açıkladığına göre, carî harcamalar için bütçeye 10 milyar 355 milyon, yatırım harcamaları için ise 5 milyar 119 milyon lira konmuştur. Sermaye teşkili ve transfer harcamaları olarak teklif edilen 4 milyar 919 milyon liradır. Bu suretle geçen yıllar önümüzdeki yıl bütçeleri arasında carî harcamalarda artış 1 milyar 243 milyon lira, yatırım harcamalarında ise 256 milyon liradır.

İki yıllık bütçe rakamları şöyledir:

DAİRELER:	1966	1967
		Milyon (lira)
C. Senatosu	14.11	14.5
Millet Meclisi	55	58.1
Cumhurbaşkanlığı	3.2	4.8
Sayıştay	11.4	11.4
Anayasa Mahkemesi	2.8	2.8
Başbakanlık	59.9	95.4
Plânlama	9	9.3

DAİRELER:	1966	1967
	Milyon (lira)	
Danıştay	12.7	13.4
D. İstatistik Ens.	22.1	19.3
Diyanet İşleri Baş.	157.2	165.7
Tapu ve Kadastro		deütr vbgk v
Adalet Bakanlığı	334.5	333.7
Millî Savunma	3377.9	3926.2
İçişleri	127	142.7
Emniyet G. Md.	264.4	278
Jandarma G. Kmt.	352.8	413.4
Dışişleri	168	184
Maliye	6615.1	7280
Millî Eğitim	2374.2	2755.1
Bayındırlık	903.4	635.9
Ticaret	25.2	24.9
Sağlık	663.8	807.7
Gümrük ve Tekel	47.4	49.7
Tarım	646	764.6
Meteoroloji G. Md.	29.4	34.4
Ulaştırma	10.5	13.5
Çalışma	20.44	23.3
Sanayi	149.7	253.2
Turizm	77	86
İmar ve İskân	97.2	120.3
Toprak, İskân G. Md	51.7	51.4
Genel Bütçe toplamı	*16775.2*	*18704*
Vakıflar	50.7	53.2
Beden Terbiyesi	14.4	17.1
Ankara Üniversitesi	141.8	161.7
İstanbul Üniversitesi	107.8	126.4
İst. Tek Üniversitesi	57.5	69.1
Ege Üniversitesi	41.7	44.4
Karayolları	1180	1296
Su İşleri	1831.9	1955.7
Hudut ve Sahil	8.4	8
Tekel	144.9	167.8
Orman	146.1	160
Üretme Çiftlikleri	11.1	10.8
Devlet Havayolları	58.3	57.9
Katma bütçe top:	*3747.1*	*4130.7*
Genel bütçe top:	*16775.2*	*18704*
TOPLAM:	20572.3	22834.7
Hazine yardımları:	2912.4	3170.2
Konsolide bütçe:	17659.9	19664.5

Devlet bütçelerinin düzenleme tekniğinde ve devletçilik alanında bir reform yapılamamış olduğu için sadece genel ve katma bütçe rakamlarına bakarak devlet harcama ve yatırımlarının gerçek miktarını anlamaya imkân yoktur. Harcama ve yatırım hacimleri 10 milyarın üstünde olan Devlet İktisadî Teşekkülleri devlet bütçesi dışında mütalâa olunmaktadır. Aynı zamanda genel ve katma bütçeli daireler içinde Döner sermayeli olanların yüz milyonları aşan harcama ve yatırımları da genel bütçede gözükmemektedir. Bunların arasında Orman Genel Müdürlüğüyle Tekel Genel Müdürlüğü başta gelmektedir. Bütçelerde yatırım harcamaları için kullanılan ölçünün de pek sağlam olmadığını carî harcamalara ait bazı kalemlerin yatırım harcamaları arasına girebildiğini de kaydetmek isteriz.

Bu noktalar dikkatten kaçmamak üzere her iki yıl bütçeleri arasında yapılacak kıyaslamada, artan harcamaların en büyük payını M. Samunma, Maliye, Sağlık, Tarım, M. Eğitim ve Sanayi Bakanlık'larında olduğunu görürüz. Bunlardan başka Başbakanlık, Jandarma Genel Komutanlığı ile kısmen İmar ve İskân Bakanlığı bütçelerinde de 10 milyonun üstünde artış vardır. Önümüzdeki yıl geçen yıla nazaran Bayındırlık Bakanlığında 267.5 milyon lira ödenek kısıntısı görülmekte ise de, bunun başlıca nedeni geçen yıl Bakanlık bütçesine girmiş yatırım harcamalarının bu yıl Karayolları ve Su İşleri Genel Müdürlüğüne intikal ettirilmiş olmasındandır. Bu suretle geçen seneye nazaran Karayollarının bütçesine 110, Su İşlerine ise 123.8 milyon lira fazla ödenek konmuştur.

1967 yılı konsolide gider bütçesi 19 milyar 665 milyon liraya karşılık bütçe tahminlerine göre devlet gelirleri 19 mil yar 165 milyon lira olacak ve arada 500 milyon liralık bir açık baş gösterecektir. Bu açık, istikraz yoliyle karşılanacaktır.

1967 yılı konsolide gelir bütçesinde yer alan gelir tahminleri 15 milyar 150 milyon lirası vergi gelirlerinden, 639 milyon lirası vergi dışı kalan normal gelirlerden, 2 milyar 415 milyon lirası özel gelirler ve fonlardan ve 960 milyon lirası da katma bütçeli idareler gelirlerinden ibaret bulunmaktadır. Bu duruma göre 1967 bütçesi gelir tahminleri 1966 gelir tahminlerine

göre vergi gelirlerinden 2 milyar 473 milyon, vergi dışı normal gelirlerinden 93 milyon ve özel gelirlerden ise 246 milyon lira fazladır.

Daha da fazla olan bütçe açığını kapayabilmek üzere gelir tahminlerinin şişirildiği iddiası üzerine Maliye Bakanı, 1966 malî yılında fiilî neticelerin göz önüne alındığını, bu yılın 8 aylık uygulama devresinde alınan neticelere göre, genel bütçe gelirlerinin 15 milyar 200 milyon ve katma bütçe idarelerinin gelirlerinin ise 700 milyon civarında gerçekleşeceğini söylemiştir. Bakan 1967 malî yılı gelir bütçesi tahminlerinin objektif usul ve metotlara göre yapılmış olduğu noktasında ısrar etmiştir.

Kürt Meselesi ve YÖN'de Doğan Avcıoğlu'nun Başyazısı

SAYIN Doğan Avcıoğlu, 16 Aralık sayılı Yön gazetesinde «Kürt Meselesi» başlıklı bir yazı yayınladı ve herkesin «Doğu Meselesi» diye geri kalmış bir bölgemizin kalkınması haline koyarak sunmaya çalıştığı bir dâvamıza tam adını koydu. Biz Yön'ün doktrin açısından karşısında olmamıza rağmen, Avcıoğlu'nun yazısiyle konuyu ortaya atış tarzını beğendik ve takdir ettik. Makalede Kürt meselesinin, var olduğu halde «Kürt yok ki meselesi olsun» dendiğini, tabu haline konduğunu beilrttikten sonra şöyle demektedir:

«Resmî tez ne olursa olsun, bütün bunlar göstermektedir ki, bir Kürt meselesi vardır, ve uzun yıllar uygulanan politika, meseleye bir çözüm yolu bulmakta başarısız kalmıştır.

«Hayli sert metotlarla uygulanan bu politika, mutlak bir entegrasyonu amaç edinmiştir. Bir etnik grubun dili ve kültürü unutturularak, hâkim etnik grupla tam kaynaştırılması söz konusu idi. Ne var ki, kırk yıldır uygulanan bu entegrasyon politikasının başarılı olduğunu, herhalde kimse iddia edemeyecektir. Doğu illerinde Türkçe bilmeyen vatandaş oranının Mardin'de yüzde 91, Siirt'te yüzde 87, Van'da yüzde 52 olduğu iddiası karşısında bir başarıdan elbette söz edilemez. Doğu kalkınması ise, henüz bir edebiyattan ibarettir. Kalkınma plânı, normal olarak Batıya yığılan yatırımları, Doğuya kaydıracak ciddî hiç bir tedbir alabilmiş değildir. Doğu, eski Doğudur...»

Yazar, bundan sonra «Doğu meselesine nasıl bir çözüm yolu uygun düşecektir?» sorusuna, sosyalistler dahil, hiç kimsenin hattâ kendisinin bile olumlu bir cevap veremiyeceğini, derebeyliğin tasfiyesi, Türkiye çapında köklü bir toprak reformu bile etnik yönü de olan bir meselenin çözümüne yetmiyeceğini belirttikten sonra, milliyetçiliğin, bizim de ötedenberi savunduğumuz ilkeye uygun, tarifini yapıyor ve konunun sonunu şöyle bağlıyor:

«Gerçekten çağdaş millet, kader birliği yapmış, birbirlerini seven ve birarada yaşamak isteyen insanlar milletidir. Bu milletin içinde çeşitli etnik grupların bulunması, millet bütünlüğüne engel teşkil etmez. Atatürk milliyetçiliği ve Anayasamız bu dağçaş millet görüşü üzerine kuruludur.»

«Bu çerçeve içinde bir Doğu meselemiz olduğunu kabul etmeliyiz ve Doğudan yeni gelmeye başlayan seslere kulak vermeliyiz. Bir doğulu şunları söylüyor: Sosyalizmin millet görüşünde din, ırk, etnik özellikler kurucu unsurları değildir. Bu ayrımlar millet hayatına bir renklilik verdiği, kültürüne zenginlik sağladığı için yokedilmesi değil, aksine yaşatılması gereken unsurlardır. Çeşitli ırklar, etnik gruplar birbirlerinin diline, dinine, kültürüne, etnik güzelliklerine saygı göstererek birbirlerini yemeden yoketmeden, yan yana, beraberce kardeşçe yaşayabilirler.»

«Bir ırkın, etnik grubun ve sahip olduğu kültür değerlerinin eritilmesi sosyalizmin temel felsefesine aykırıdır. Eritilmeyi bırakın, bu kültür değerlerinin ve etnik özelliklerin yaşaması ve gelişmesi için gerekli fırsat ve imkânların sağlanmaması, kendi haline bırakılması bile sosyalist düşünce ile bağdaşamayan bir durumdur.»

«Sosyalist bir düzende hiç kimse rengi, dini, dili, ırkı, kültürü ayrı olduğu için istismar edilemeyecek, üstelik kişiliğine bağlı bu özelliklerin gelişmesi için kendisine fırsat verilecektir..

«Sosyalistler olarak, sanıyorum ki, bu

önemli mesele üzerinde düşünme zamanı gelmiştir...»

Gizleyerek ve inkâr ederek yoketmeye çalıştığımız çok önemli bir dâvamızı ele alış şeklini beğendiğimiz ve ortaya koyduğu görüşlerden çoğuna katıldığımız halde, sayın Avcıoğlu'nun işin çözümünü sosyalistlere bırakmasını yerinde bulmadık. Bizim kesin kanaatimiz şudur ki, Türkiye gibi geri kalmış bir memleketin dâvaları, doktrinler açısından, yani kapitalist - sosyalist akımlardan her hangi birinin görüşüne göre ele alınamaz. Alınırsa hiç bir mesele çözülemez. Bu kanaati 30—35 sene evvel belirtmiş ve savunmuş adama bizde «câhil» derlerdi ve «iktisadı bilmiyor, uyduruyor» diye onunla ilim adamları bile alay ederlerdi. Bugün, hele Üçüncü Dünya memleketlerinde birinci ve ikinci dünya memleketlerinden çok başka ve ayrıntılı sosyal bünyenin bulunduğu ve yepyeni doktrinlerin uygulanması gerektiği fikri Batı ilmine mal olduğundan beri, artık böyle hücumlar olmamakta. Birinci ve İkinci dünyanın doktrinlerine uymayan yeni doktrinler peşinde koşanlarla fazla alay edilmemektedir. Ama, zihniyette ve düşüncede kavuştuğumuz bu gelişmeye rağmen, hâlâ Türkiye'nin meseleleri, meselâ toprak reformu, vergi reformu, iktisadî ve sosyal politika konularında tartışmalar ve araştırmalar kapitalist ya da sosyalist doktrin yataklarına oturtularak yapılmaktadır. Bunun yeni örneği sayın Avcıoğlu'nun cesaretle parmak bastığı Kürt meselesinin çözümünü sosyalistlere bırakması olmuştur. Çünkü diyor: «Sert metotlar kullanarak Kürtleri ille Türkleştirmek yalnıştır. Beraber yaşamak isteyen çeşitli etnik gruplardan kurulu milletler olabilir; hattâ bu ayrılıkların bulunması millete özel bir renk, bir çeşni de verir. Sosyalizmin görüşü böyledir. Bir ırkın, etnik grubun kültür değerlerini eritmek değil, tersine beslemek lâzımdır. Kürt meselesini ancak sosyalizmin görüşiyle hal edebiliriz.»

Modern millet anlayışında sosyalist Avcıoğlu ile aynı görüşü paylaşmaktayız; fakat sosyalist değiliz, yahut anladıkları ve olmasını istedikleri rejime bizim koyduğumuz ad başka olduğu için, sosyalist olduklarını söyledikleri zaman kendimizi onlardan ayırmaya mecbur kalıyoruz.

Doğu dâvasını ilk defa cesaretle ele alıp bu yüzden sonra hayli sıkıntılara göğüs germeyi göze aldığımız zaman, (Barış Dünyası: Mayıs 1962) ilk hücum Yön'den oldu. Neden? Çünkü biz şimdi Avcıoğlu'nun söylediklerini yazmış ve «Türkçe bilmeyen Kürt vatandaşlarımıza kendi dilleriyle seslenen radyolarımızın olmasını, kürtçenin mekteplerde okutulmasını, Kürt folkloru ve kültür özelliklerinin değerlendirilmesini» istemiştik. Yön, bize «Bunlar tehlikelidir, ağaları kaldırın, her iş yoluna girer» diye çatmıştı. Gerek o sayıdaki yazımızı, gerek ondan sonra çeşitli zamanlarda Doğu dâvasına ve milliyetçilik anlayışına değinen yazılarımızı okuyanlar bilirler ki, biz ne kapitalist ne de sosyalist olmayan, her ikisinin de bir doktriner ayırım kabul etmeden ortaklaşa katıldıkları modern millet ve milliyetçilik anlayışını savunduk. Milletler, beraber yaşamayı gönülden isteyen ve maddî menfaatleri de onları beraber yaşamaya zorlayan insan topluluklarıdır. Devlet halinde birleşmek, zorla etnik grupları eritmek millet yaratmaya yetmez. Çeşitli etnik gruplar ayrı dillere, kültürlere sahip olabilirler. Bunların serbestçe belirmesinden hiç bir zarar yoktur. Çünkü kültürler, toplumsal bir kanuna göre gelişir. Kültür münasebetleri hiç bir baskıya uğramadan serbestçe ve her kültür tarihî kökleri ve bulunduğu halle inkişaf ederse, sonunda ileri kültür geri kültürleri yener. Doğuda Türkçe bilmeyen vatandaşlara Türkçe de Kürtçe de ders verip radyo dinletseniz, eğer onları okutup yazdırıyorsanız, beşerî münasebetlerinde durumları ilerledikçe Türkçe ve Türk kültürü kendiliğinden hâkim olacaktır. Bu sosyal kanun amprik olarak biliniyordu, ama, ilime mal oluşu Sovyet Rusya'da yapılan tecrübelerle olmuştur. Amerika'ya göç edip yerleşen çeşitli diller içinde yalnız İngilizce'nin, İngiliz kültürünün hâkim olması ve Amerikalı diye yeni bir milletin yaratılmış bulunması ilme yeterdi, ama, ekonomik faktör birleşimde çok kuvvetli olduğu için kesin bir yargıya varılamamıştı. Sovyet Rusya büyük denemesini yaptı: Nerede ne dil, ne kültür bulmuşsa olduğu gibi kabul etti ve bütün özellikleriyle onları geliştirmeye çalıştı. Enstitü-

ler kurdu, her dili mahallinde resmî dil olarak bile tanıdı.

Sonra ne oldu?

Şimdi Semerkant'te, Taşkent'te ve S. Rusya'nın her yerinde tek Rus dili, tek Rus kültürü hâkim oldu. Neden? Çünkü hâkim olan dil ve kültür ötekilerden üstündü ve onları mağlûp etti.

Geri kültürler ancak baskı ile yaşarlar. Bunları bir taşın baskısı altında yaşayan yaratıklara benzetebiliriz. Üzerlerindeki taş kaldırılıp güneşe çıkınca bu hayvancıklar nasıl yokolursa, geri kültürler de ilerinin karşısında öyledirler. Tunus'ta Fransızca'nın, Kıbrıs'ta İngilizce'nin halka yayılmış olması, yalnız sömürge idarelerinin baskısiyle olmadı. Hattâ baskı olsaydı belki bu kadar gelişme bile olmazdı. Sebep Fransız ve İngiliz kültürünün, dilinin yerli kültür ve dilinden üstün olmasından ibarettir. Münasebetler ilerledikçe, dünyaya İngilizce'nin hâkim olması da bundândır.

Konu, yalnız başımızı kumlara sokup görmek istemediğimiz tehlikeli bir dâvamızı en iyi çözüm yolu bulmak bakımından değil, fikir ve politika hayatımızda birçok başka meselelere de ışık tutmak bakımından, üzerinde çok durmaya, incelemeye değer. Konuyu, yalnız Kürt meselesini sosyalistlerin çözebilecekleri gibi doğmatik bir inanca saplanmamak şartiyle, ortaya atan sayın Avcıoğlu'nun biraz daha işlemesini bekleriz...

İlk Yerli Otomobil : "Anadol"

İLK YERLİ Türk Otomobili Anadol'un piyasaya çıkması dolayısıyla Ankara asfaltı üzerindeki OTOSAN Fabrikasında 19 Aralık Pazartesi günü bir tanıtma toplantısı düzenlenmiştir. Sayın Vali Vefa Poyraz'ın Hükümet adına bir konuşma yaptığı bu toplantıda şehrimizin mülkî ve askerî erkânı, seçkin kişiler ve basın mensupları bulunmuştur. Otosan'ın genç ve değerli Müdürü Ahmet Binbir, misafirlere hoş geldiniz dedikten sonra, büyük hamlenin nasıl başarıldığını anlatmış ve Anadol'un özellikleri ve ithâl edilen aynı tipte otomobillere göre üstünlükleri hakkında bilgi vermiştir. Teşebbüs ancak 3 yıllık bir maziye dayanmaktadır. Dikkatle seçilen bir personel kadrosu gerek İngiltere'de ve gerekse Fabrikada özel etüd ve çalışmalarda bulunmuştur. Bu süre zarfında Koç camiasının Otomotifle ilgili bütün kısımları bu projeye elbirliğiyle yardım etmişlerdir. Sonucun alınmasında hiçbir yabancı markanın tekeline girilmemiş, kısa zamanda Otosan'ın eski tesislerinden ayrı olarak komple otomobil imalâtı tesislerinin kurulması ve doğrudan doğruya yeni bir otomobilin imalâtına geçilmesi, dünya otomobil sanayii bakımından bir rekor teşkil edebilir

Otomobil sanayii, her memlekette yan sanayile beslenir. Anadol'un meydana gelmesi için 35 e yakın yerli yardımcı sanayi ile işbirliği yapılmıştır. Otomobilin gövdesi fiberglass denen cam karışımı bir yeni maddedir. Bu madde darbe ve çarpmalarda saç gövdeler kadar mukavim, ayrıca tek parça olması bakımından saç gövdelerde görülen gevşeme ve ses yapma yönlerinden onlara üstündür. Tamirat kolaylığı ve çürümeye mukavemet bakımından ise saçtan çok daha avantajlıdır. Tamamen memleketimizin şartları gözönüne alınarak imâl edilen bu araba, kendi sınıflarındakilerde bulunmayan yekpare bir çelik şasiyi ve ön tekerlekler müstakil olmak üzere takviyeli bir suspansiyon sistemi özelliğini de taşımaktadır. Bu çelik şasi, yol şartlarından meydana gelebilecek bütün darbe ve gerilemeleri karşılamakta, gövdeye bunları intikal ettirmemektedir. Arabalarda, en son yeniliklere göre imâl edilmiş yüksek devirli, 4 silindirli, 1200 cc hacimli ekonomik ve çok sağlam bir motorla dört ileri bir geri vitesli şanjıman bulunmaktadır. Ayrıca bu sınıf arabalarda enternasiyonal piyasada dahi çok ileri konfor ve emniyet şartları sayılabilecek olan diskli frenler, ön cam yıkayıcı, tek levyeli kısa uzun sinyal ve korna kumandası gibi kısımlar, Anadol'un üstünlükleri arasındadır.

FABRİKA Müdürü sayın Ahmet Binbir'den sonra bu işin yaratıcısı konuşmuştur. Vehbi Koç, Türkiye'nin özel sektör elile sanayileşmesinin öncüsü olarak, birçok büyük müesseseler kurmuş olmasına rağmen, atıldığı bu son teşebbüste

olduğu kadar hiçbirinde yorulmamış, heyecan duymamış olsa gerektir. Türk otomobili yapma, rahmetli Gürsel'in giriştiği başarısız denemeden sonra, bir hayâl sanılmaktaydı. Seri imalât yapmak, ucuza maletmek imkânsız deniyordu. Hele yan sanayiin olmaması, dışarıdan getirilmesi zarurî olan kısımlar için tahsis yapılamaması ve döviz bulunamaması gibi riskler de gözönüne alınırsa, ne Devletin, ne de özel sektörün böyle bir işe girişip başaramayacağı genel bir kanaat halinde yerleşmişti.

Vehbi Koç bu dıvarı yıkarak, tekniği ve kalitesi bakımından en modern bir otomobili burada yaparak memlekete hediye etti. Üç yıl kadar önce kafasında şeklini bulmuş bu teeşbbüs açıklandığı zaman her yerden itiraz sesleri yükseldi ve hayli şeyler söylendi. Yerli bir otomobil yapılamayacağı hakkında yerleşmiş kanat dolayısıyla Vehbi Koç'un bu bayrak altında hakikatta başkalarının da yaptığı montaj sanayiinde kendi grubuna bir tekel sağlama yolunda olduğu iddiası birçok kimseyi sarmıştı. Bu, inkâr edilemez. Bizim de tereddüt içinde kaldığımızı, 19 Aralık'ta Otosan Fabrikalarını ve yapılan otomobili gördükten sonra, sıkılarak şimdi itiraf ediyoruz. Dikkatli okuyucularımızın gözünden kaçmamış olacağı üezre, biz yerli otomobil işine şimdiye kadar pek önem vermedik. Fakat, ortaya çıkan eseri görenlerin de anlayacakları bir hakiakt bütün tereddütleri silmiştir. Şimdi Vehbi Koç eseriyle öğünebilir ve belki de uykusuz geçen gecelerini ve bütün yorgunluklarını unutabilir: Türk Otomobili yapılmış ve satışa çıkmıştır.

Vehbi Koç, yaptığı konuşmada, otomobilin artık bir lüks olmaktan çıktığını, bir ihtiyaç eşyası durumuna geldiğini belirttikten sonra, «Türkiye'de otomobil yapılacağına ve geleceğine inandığımız için azimle, irade ile şu gördüğünüz arabayı meydana getirdik» demiştir. Otomobil sanayiinin eşiğinde olmamıza rağmen, imâl edilen bu otomobilin aşağı yukarı yüzde ellisi yerlidir. Anadol'un imali için kota ve librasyon yoluyla harice giden döviz miktarı 680 dolardır. Hariçten gelen en ufak arabanın döviz miktarı ise takriben 1250 dolardır. Anadol'un bugün tespit edilen 26.800 lira satış fiyatında kâr olmadığını, fakat imalât artıp, satış çoğaldıkça maliyetlerin düşeceğini belirten Vehbi Koç, sözlerini bu işte yararlıkları görülenlere teşekkürle bitirmiştir.

İlk senede 3000 otomobil imal edileceği tahmin edilmesine rağmen, Fabrika şimdiden 10 bin otomobil yapacak güçtededir.

Türk Otomobil sanayiinde atılmış bu ilk adımı daha başkalarının takip etmesini temenni eder, ANADOL'a başarılar dileyerek endüstri alanında yarattığı eserlerle devrim heyecanını bize yattıran Vehbi KOÇ'u tebrik ederiz.

İDEOLOJİ

Atatürk dediki ...

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

A ATATÜRKÇÜLÜĞÜ yanlış ve hattâ aksi yönde anlamanın son günlerde yeni örneğini gördük. Bir tartışma yapılıyor: Bursa nutku Atatürk'e mi aittir, yoksa bir yakıştırma, bir uydurma mıdır? Gericilikle mücadelede hükümete ve kanunlara bile karşı gelmeyi öğütleyen bu sözler Atatürk'ün ise o zaman, devletin en yüksek yargı organının başındaki zatın de adlî yılın açılışı dolayısiyle söylediği gibi, böyle bir hareket suç olmayacak; mahkemeler takip edemiyecek; yani Atatürk'ün emri kanunun üstünde olacak.

İşte bu zihniyet Atatürk'ü anlamamış olduğumuzu, bu büyük adamımızın yaptığı devrimlerin ancak yüzeyde kaldığını göstermektedir. Kıyafetlerimiz ve yaşayış düzenimiz değişmiş olmasına rağmen kafa ve ruh bakımından hâlâ şarklıyız demektir. Atatürk neyi yıktı ve neyi kurmak istedi? Bu toplum Ondan evvel Allah'ın, Peygamberin sözüne göre yönetilirdi. .Bu sözleri de milletin başına musallat olmuş ve onu iliklerine kadar sömüren insanlar, işlerine geldiği gibi yorumlarlardı. Oysa ki hangi ortamlarda, hangi şartlarda bu emirlerin verildiğini bilenler ve İslâm dininin gerçek derinliklerine inerek hikmetini kavrayabilmiş olanlar için ortam ve şartların değişmesiyle yargıların değişmesi İslâmın temel esaslarından biriydi. Peygamberimiz bugün yaşasaydı, verdikleri emirlerden çoğunu değiştirirdi. Nitekim kısa süren zamanı seadetlerinde Kur'ânın bazı âyetleri Neshedildi, yani kaldırıldı ve yerlerine yenileri kondu. İşte Atatürk, İslâmın bu temel esasına değinen devrimleriyle Türk toplumunun idaresini aklın, tecrübenin ışığında meşveret yoluna bıraktı. «Allah böyle emretti, Peygamber böyle emretti» diye millet işlerini ve fertlerin kendi davranışlarını ve birbirleriyle olan münasebetlerini bunlara göre ayarlamak ve bu emirleri kanunun üstünde ya da kanunu bunlardan ibaret sanan çürük ve İslâm dinine tamamiyle aykırı inanışı yıktı ve ortadan kaldırdı.

Atatürk bu devrimi, «Allah'ın, Peygamberin sözüne bakmayın, ben ne desem ona inanın» demek için mi yaptı? Böyle düşünmek Allah'a, Peygambere, Atatürk'e küfretmek olur. Bu gibi adamlara dinsiz, imansız, Atatürk düşmanı, südü bozuk demek ve hem dinin hem de dünyanın kurallarına ve kanunlarına göre bunlara en ağır cezayı vermek gerekir.

BURSA nutku tartışmaları karşısında ideoloji bakımından bu temel görüşümüzü açıkladıktan sonra, devrim tarihimiz bakımından olduğu kadar, Atatürk'ün sönmez ışığından yararlanmamız bakımından da son derece önemli gördüğümüz bir noktayı aydınlatmak isteriz. Bu nokta Atatürk'ün söylevleridir. Çünkü yalnız gericilik konusunda değil, komünizm ve diğer birçok konularda Atatürk'ün söyledikleri, yaşayan nesillere direktif olmak üzere ortaya atılmakta ve direktif oradan alınınca artık toplumun bütün sorunları fikir ve hareket plânında tartışılmak yerine Atatürk'ün emirleriyle çözülebilir sanılmaktadır. Bunun herkesçe bilinen bir örneği de «Türk ulusu için en büyük tehlike komünizmdir; onun nerede görülürse başı ezilmelidir» veci-

zesidir. Bunda da tartışma, «Atatürk söylemiş midir, söylememiş midir?» noktasında toplanıyor. Komünizmle mücadele edenler, bu doktrinin sosyal ve ekonomik zararlarını, geri kalmış toplumlarda bu rejimin asla uygulanamıyacağını, adını kullanarak bir takım millet dışı çıkarcı grupların insan hak ve haysiyetlerini çiğneyerek milleti sömürmek için komünizmi silâh olarak kullanacaklarını söylemiyorlar; oturup incelemeler yapıp, hakikatleri millete anlatmıya çalışmıyorlar. Atatürk'ün bu söylevi, bu mücadelenin bütün silâhını ellerine vermiştir. Bayrak yapıp dalgalandırmak, levha yapıp asmak yetişiyor. E s k i l e r i n muska yapıp dertlere derman aramaları, levha asıp yangın söndürmeye çalışmalariyle şimdikilerin arasında pek fark olmasa gerek.

ATATÜRK'e ve devrimlerine bütün ruhlariyle ve varlıklariyle inanmış ve bağlanmış olanları en çok sarsan ve ümitsizliğe düşüren, her hareketimizde kendi kafamızdan ve yaşadığımız realitelerden doğacak fikre değil, üstümüzde bir kuvvete dayanarak, teslim olarak yaşamaya çalışma halimizdir. İnancımız şudur ki, Atatürk'ün ruhu, henüz Türk toplumunun âyete, hadise, büyük adamların sözlerine teslim olan ve fikre sırt çeviren durumdan kurtulamamış olmasından dolayı ıztırap duymaktadır.

Bereket versin ki, Atatürk'ü tamamiyle yanlış ve ters yönde analyanlar ve kendilerini Atatürkçü kuşaktan sananlar, Türk toplumu içinde halka karşı, hakikate karşı, hattâ ilme ve akla karşı direnmeleriyle ün yapmış olan bir avuç sapık aydından ibarettir. Bu aydınların babaları, dedeleri şeriate inanırlardı; çocukları, torunları olan şimdikiler de Atatürk'ün yolunda ve izindedirler; durmayıp O'nun sözlerinden, yazılarından parçalar göstererek, yani kitapta yerini bularak, sorumluluğunu taşıdıkları bu asîl ve yeniliğe susamış Türk toplumunu idareye kalkıyorlar. Zaten halkla aydınlar arasında en büyük ve derin ayrılık ve çelişme bundan doğuyor. Halk dinine bağlı, aydın dinsiz veya din sömürücüsü; halk Atatürk'ün gerçek mânâsını sezmiş, fakat aydın ona karşı.

ATATÜRK ancak büyük buhran ve intikâl devirlerinde doğabilen müstesna bir tarihî şahsiyettir. Yaşadığı tarih dönemini, emperyalizmlerin yıkılacağını, Türk ulusunun Osmanlı boyunduruğundan kurtulma zamanının geldiğini emsalsiz sezişiyle kavramıştı. Yepyeni bir devlet, yepyeni bir millet kuracaktı. Bu kuruluş dünyaya hâkim olan uygarlık düzeninin yıkılışı sırasında olacaktı. Hiç bir peşin yargıya, hiç bir doktrine uymazdı. Zaten yeniden kuracağı bu ulus kuvvetli değildi ve bağlı bulunduğu devlet (Osmanlı Devleti) kendisine ve kurtuluşuna karşıydı. Yalnız bu değil, dış âlem de kendisine ve kurtuluşuna karşıydı. Atatürk, Millî Mücadeleye sıfırdan başladı. Bulabildiği her kuvvete dayandı, önüne gelen her engele uydu ve kâh onlarla çarpıştı.

Atatürk, zamane peygamberi olmadı ve olmak istemedi. Ne Robespierlik, ne Markslık ve ne de Leninlik yapmak aklından bile geçmedi. Doktrin adamı olduğunu, ilkeler koyduğunu ve sözünün ilelebet dinlenmesi gerektiğini asla ve bir kerecik, şakadan dahi olsun, söylemedi. Son derece büyük, ilâhî denebilecek bir sezgi, hareketlerinde O'na en doğru yolu gösterdiğini, sonra olaylar ispatladı. Oysa ki, O, harekete karar verip geçtiği zaman en yakınında olanlarda bile tam güven ve iman yoktu. Gazi'nin eli kolu gibi yanında olan arkadaşları arasında:

«— Bu devlet, bu millet ancak O'nun zamanında yaşar.» İnancında olanlar bile vardı.

Gazi'nin sözlerini ve hareketlerini bugün direktif olarak kabul edenlerle yarın tarih bakımından mânâlandıracakların mutlaka şu iki noktayı göz önüne almaları gerekir:

1— Gazi asla doktrin adamı değildi;

2— Gazi son derece çapraşık, aşılması güç yollardan geçmiş ve her adımda geçeceği yere göre hareket etmiş ve söz söylemiştir.

Bu iki özelliği dolayısiyle Gazi'nin sözlerinden bugün istisnasız herkesin, inancına, isteğine ve olmasını özlediği şeye göre dayanacağı bir parça bulunabilir. Bir şeriatçı -eğer sonrakileri bilmiyorsa- Gazi'nin konuşmalarında dinci, halifeci ve yüzde yüz kendisinden olarak gösterecek birçok hükümler çıkarabilir. Hem de bunlar Atatürk'ün Bursa nutku gibi söylenip söylenmediği tartışma konusu olamayacak kadar gerçek oalrak, «Komünizmin başı nerede görülürse ezilmelidir» in O'na ait olup olmadığı münakaşa ediliyor. Fakat Gazi'nin Millî Mücadelenin ilk günlerinde sosyalizmi öyle öven sözleri vardır ki, bunların yüzde yüz O'na ait olduğu tarihin siciline geçmiştir. Bir liberal, bir sosyalist, bir faşist, kısası hangi doktrin ve meslekten olursa olsun herkes, Gazi'nin söylevlerinde ve hattâ hareketlerinde kendi inancını ve yolunu destekleyecek bir şey bulabilir.

Sözler ve hareketler, Gazi'de ilk günden itibaren ve şüphesiz ondan daha da önce belirmiş, şeklini bulmuş ve bir hayâl olmaktan çıkarak kendisine göre hakikat olma ışığına kavuşmuş olan bir yolda sarsılmadan, caymadan ve geri dönmeden yürüyüşünün ifadesidir. İşte asıl Atatürkçülük, bu şaşmadan, burkulmadan yolunda yürüyen adamın varmak istediği hedefi kavramak demektir. Çok güç ve dolambaçlı yolda duraklamış, şunu söylemiş bunu yapmış; bunlar ancak Atatürk'yn biyografisi ve insan üstü enerji ve dehasiyle bir hareketin şaşılacak derecede mükemmel oluşu bakımından incelenmesi enteresan şeylerdir. Bir duraktaki hali ve tutumu, ancak o andaki şartların aydınlanmasına yarar. Bunun dışında Atatürkçülüğe hiç yaramamış, hattâ tersine zararlı olmuş bulunması bile mümkündür.

Biraz da, Atatürk'ün yanında bulunma şerefini kazanmış olmanın verdiği yetki ile, Atatürk'ün bir özelliğinden söz etmek isterim:

Atatürk, bildiğimiz ve tanıdığımız insanlardan değildi. Yüksek dehânın bütün belirtilerini gösterirdi. Normal yaratılmış insanların yapamıyacağı ve kavrayamıyacağı hareketleri ve sözleri olurdu. Yaşadığı her günün her saatinde yaptığı hareketlerin ve söylediği sözlerin, bizler gibi sıradan insanlar üzerinde yaptığı etki ile O'nun insanüstü şuur sistemindeki kaynağı arasında mantıkî bağlar kurmak çocukça bir şeydi. Çok defa yanındakiler veya O'nunla karşılaşanlar, kendi şuur ve mantık sistemlerine göre ölçüye vurdular ve basit kafalarına göre yapılanları ve söylenenleri mânâlandırdılar mı, Atatürk için her yargıyı verebilirlerdi. Gazi'nin kaç defa Sofrada aşırı bir anarşist gibi konuştuğunu, devletin ve kanunu hiçe sayılmasını istediğini işitenler çoktur. Hükümet devirip Kendisinin Başbakan olmaya karar verdiğini açıkladığı da sık sık olmuştur. Hatay dâvasında Cumhurbaşkanlığından, milletvekilliğinden istifa ederek milletin bir ferdi sıfatiyle mücadeleye karar verdiği de bir tarihî gerçektir. Kendisinin ve milletinin bünyesini ve gücünü yüzlerce defa aşan bir ruhî coşkunluk içinde yaşamış olduğuna, hareket ve sözlerile birçok örnekler gösterilebilir. Şimdi bunları, hem de toplu olarak değil parça parça, binlerce metrelik bir sinema filminden bir kaç santimlik kısımlar olarak:

«— İşte Atatürk budur,» diyenler kendi hamakatlerinin ve küçük akıllarının farknda olmayanlar, ya da O'nu yermek isteyenlerdir. Atatürk'ün söz ve hareketlerinde gelecek nesillere direktif olacak birçok hakiaktler saklıdır. Ama bunları anlamak, kavramak lâzımdır. Bursa nutkunu ne gibi ortamda söylemiştir? ve bundan maksadı nedir? Bir gericilik olayı karşısında hükümet sinmiş diye gençlerin hareketsiz kalmasını, devrimleri emanet ettiği gençlerden Atatürk elbet beklemezdi. Nutuk, gençlerin bu durumlarda bile vazifelerini unutmamaları için söylenmiştir. Evet; A t a t ü r k «gericiliği nerede görürseniz eziniz» ya da; «Komünizmi nerede görürseniz eziniz» dediğini söyleyip bu yönde kurulu düzene ve yürürlükteki kanunlara karşı kütleyi ayaklandırmaya çalışanların hepsi saf insanlar olmayabilirler. Bugün gericilikle ve komünizmle mücadele (yalnış olarak bu-

na sağ ve sol mücadelesi denmektedir) edenlerin her iki tarafta olanları da Atatürk'e sarılmışlardır. Kanuna ve rejime karşı ayaklanmayı, anarşiye gidilmeyi, ihtilâli arzulayanların, gördüğümüze göre, en kuvvetli dayanağı Atatürk olmuştur. Atatürk'ü geçtiği çetin ve dolambaçlı yollardaki sözleri ve hareketleriyle değil, düpedüz varmak istediği hedefiyle kavramamakta ısrar ettiğimiz süre, Atatürk adına Atatürkçülüğü yıkacak ve milleti param parça edecek akımları şiddete baş vurmadan önlemenin hayli güç olacağından endişe duymaktayız.

Hukukta İdealizm ve Giorgio Del Vecchio

Yazan : Prof. Dr. Atıf AKGÜÇ

AÇIK, belli ve âşikâr gibi görünen Hukukun mahiyetini ve menbaını izah hususundaki felsefî etüdler ve ilmî tartışmalar hâlâ devam etmektedir. Hukuka veya Hukuk müessesesine yalnız pozitif görüşten bakanlar olduğu gibi (yani Hukuk denilince yalnız vazedilmiş sistemler ve kaideler anlaşılmalıdır) bunların karşısında Hukukun, bundan başka ideal bir karakteri de olduğunu, yani tesis edilmiş bir Hukuk düzeninin, insan vicdanına, özellikle Adalet idealine ve insanlık şahsiyetine uygun olup olmadığını araştırmak lüzumunu iddia edenler de vardır. Birincilere, Hukukta "Pozitivistler", ikincilere "İdealistler" ismi verilmiştir. Her iki tezin veya cereyanın da, dünyaca şöhret almış filozofları vardır. Bu yazıda, konusu malûm olan pozitiv Hukuk (tarihte mevcut olmuş ve bugün tatbik edilmekte olan Hukuk sistemleri) üzerinde duracak değiliz. Bizim asıl amacımız, Hukuk mefhumunu ve müessesesini daha iyi kavramak için onun psikolojik yahut mânevî kıymet cephesini gösteren "İdeal Hukuk" anlamı hakkında bir araştırma yapmaktır.

Hukukta idealizm (eski tâbirle rasyonalizm veya tabiî Hukuk) denildiği zaman bugün aklımıza herkesten evvel İtalyan Hukuk filozofu (aynı zamanda edibi) Giorgio Del Vecchio geliyor. Çünkü Del Vecchio, çok uzun ilmî hayatında (elli seneden fazla Hukuk Felsefesi okutmuş ve bugün doksan yaşında olmasına rağmen hâlâ yeni etüdlerini yayınlamağa devam etmektedir), pozitiv Hukuka, ideal Hukukun rehberlik etmesi ve ideal Hukuk prensiplerinden uzak bir Hukuk düzeninin ve sis-

Giorgio Del Vecchio

teminin insanlık vicdanı ve gayesi bakımından bir kıymet ifade etmediği tezini savunmuştur.

Şahsiyeti ve sistemi hakkında yabancı memleketlerde yapılan pek çok hususî ilmî etüdler (1) Del Vecchio'nun bu sahada ne kadar derin bir iz bıraktığını göstermek-

1) **Archives de Philosophie. Paris 1961; Archiv für Recths und Sozialphilosophie: Studie über Del Vecchio, Berlin 1956.**

tedir. Hukuk Felsefesine dair yazdığı kitabı ise, Japonca dâhil, hemen her dile, Türkçeye de, tercüme edildiği gibi İtalya'da 1965 senesinde 13. tabı yayınlanmıştır.

GIORGIO Del Vecchio 1878 senesinde İtalya'da Bologna şehrinde doğmuş, Genova Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra Roma ve Berlin Üniversitelerinde o zamanlar büyük şöhreti olan Hukuk Felsefesi profesörlerinin yanında bilgisini tekemmül ettirdikten sonra, o devirde Hukuk ilmine hâkim olan ve "empirik pozitivisme" ismi verilen felsefî akım ile mücadeleye başlamıştır. Del Vecchio, ilim hayatının başlangıcını şöyle anlatıyor: "Genova, Roma ve Berlin Üniversitelerinde çok mükemmel Hukuk Felsefesi hocalarından feyiz aldım. Onlar hakkında bugün bile en derin takdir ve minnet hislerimi kalbimde taşıyorum. Fakat onlar pozitivist veya Hegelci olduklarından beni fikren tatmin edemiyorlardı."

Del Vecchio'nun ideal Hukuk sistemi hakkındaki düşüncesini veya nazariyesini incelemeden evvel, Hukukun kaynağını araştıran diğer felsefî sistemlerden, y... kendisinin kitabına ve yayınlarına ve pek takdir ettiği hocası ve o zamanlar Ro... Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi Profesörü Vanni'nin meşhur olan cidden çok kıymetli eserine ve sair menbalara ve etüdlere dayanarak, kısaca da olsa bahsetmek, konuyu aydınlatma bakımından faydalı olacaktır.

İdeal Hukuk fikrine, başka terimlerle de olsa, eski zamanlarda da rastlanıyor. Meselâ eski Yunanistan'da Platon'un (Eflâtûn) Diyalog'larından öğrenildiğine göre, Yunan filozofları Sokrat ve Aristotelis, kanunî adalet ve tabiî adalet diye iki mefhumdan bahsediyorlar ve kanunî adaletin (Kanunlar ve örf ve âdetten teşekkül eden Hukuk sistemi) tabiî adalete herzaman uymadığını söylüyorlar. Hukukun üstadı olan eski Romalılar da, pozitiv Hukuktan daha mükemmel bir hukuk olarak bir tabiî Hukukun mevcud olduğuna inanıyorlardı. **Ius naturalist** terimi de, **ius civile'ye** karşı olarak, bunu gösteriyor.

Ortaçağ'da özellikle Hıristiyanlığın tesiri altında teolojik yani dinî Hukuk fikri hâkim oldu ve teokratik Devlet sistemi buradan doğdu. Din felsefesine göre Hukukun ve ahlâkın (etik) kaynağı vahy ve ilhâm ile tecelli eden ilâhî iradedir. Bu felsefenin ilk şekline göre ilâhî iradenin empoze ettiği **(impositio)** her şey, mutlâk olarak iyi ve doğrudur. Ona uymak ve itaat etmek lâzımdır. Fakat bu dogmatik ve dinî düşünce, sonradan iskolastik devirde Yunan felsefesi ile birleşerek formül değiştirmiş, yani Allahın emri olduğu için doğru ve iyi değil, bizatihi iyi ve doğru olduğu için Allahın emri olmuştur, prensibine inkilâb etmiştir. Yani esas olan bizatihi doğruluk ve iyiliktir ve onu aramak lâzımdır. Dinî Hukuk sahasında da bu suretle bir ikilik vücuda gelmiştir. Birinci düşünceyi kabul edenlere, bugünkü felsefî deyim ile, "pozitivistler", ikinci fikirde olanlara da "idealistler" denilebilir.

İslâm felsefesinde de, özellikle "fıkıh

Bizim İlim Adamları Ne Yapıyor Acaba ?..

DEVAMLI surette yapmakta oldukları araştırmalar neticesinde, İsrail'li ilim adamları hastalıklara karşı büyük dayanıklılık gösteren yeni yulaf tohumları geliştirmeğe muvaffak olmuşlardır.

Son olarak dayanıklı ve protein yüzdesi diğer tohumlara nispeten çok daha yüksek olan İsrail menşeli yulaf tohumlarıyla Amerika Birleşik Devletlerinin altı eyaletinde bilfiil ekim yapılmış ve tahminlerin çok fevkinde neticeler elde edilmiştir.

Nitekim Amerika Tarım Bakanlığı yetkilileri İsrail menşeli yeni tohumlar sayesinde yüz milyon dolarlık bir gelir artışı kaydedilebileceğini tahmin ettiklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca gene İsrail'li ilim adamları tarafından geliştirilmiş olan sarı pas hastalığına dayanıklı buğday tohumları da halen Hollânda'da araştırma enstitülerinde tecrübe edilmekte ve müspet neticeler alınmaktadır...

usulünde" dikkati çekecek bir şekilde aynı tartışmaları, polemikleri görüyoruz. Yani bir fiil, emir olunduğu için mi "güzeldir", nehyolunduğu için mi "çirkindir", yoksa aslında o fiil güzel olduğu için mi "emrolunmuştur", çirkin olduğu için mi "menedilmiştir" meselesi, tıpkı Batıda da olduğu gibi, uzun müddet İslâm filozoflarının ve hukukçularının fikirlerini işgal etmiştir. İslâm'da da her iki düşüncenin taraftarları vardır. "Emredildiği için güzeldir" diyenler pozitivist düşünceyi, "güzel olduğu için emrolunmuştur" diyenler ise Hukukta idealizmi temsil edenlerdir. Yani, mevcud sistem ile tatmin edilmeyenler, daha mükemmelini, hakikate daha uygun olanını arayanlardır.

Modern zamanlarda da teolojik felsefeyi kendi görüşlerine göre tutan filozoflar olmuş ise de (Leibnitz gibi), Tabiî Hukuk mektebinin doğmasından sonra (Grotius'un meşhur kitabı ile (2) Hukukun dinden ayrılması nazariyesi hâkim oluyor. Tabiî Hukuk mektebinin kurucusu sayılan Hollandalı Grotius'un "Allah olmasaydı Hukuk yine olacaktı" **(Deum non esse)** sözü bu Mektebin düşüncesini veciz bir surette ortaya koyuyor.

Bütün yeni çıkan nazariyelerde olduğu gibi Tabiî Hukuk mektebi de çabuk gelişiyor, çok rağbet buluyor ve Rousseau ile en yüksek derecesine çıkıyor. Sonradan çok tenkidlere uğrayan (özellikle İngiliz filozofu Hobbes tarafından) Rousseau'nun kitabı (3) bizde de meşhur olduğu için üzerinde duracak değiliz. Şu kadarını söyleyelim ki, sonradan yapılan tarihî incelemeler, araştırmalar, Rousseau'nun kendi nazariyesine temel yaptığı, beşeriyetin ilk mesud ve altın devrinin ve "tabiat hâlinin" mevcud olmadığını ortaya koyduktan sonra Tabiî Mektep eski parlaklığını kaybediyor, ama âmme hukuku sahasında bıraktığı tesir (Fransız İhtilâli, İnsan Hakları Beyannamesi gibi) devam ediyor.

TABİİ Hukuk mektebinden sonra Almanya'da Hukuk Felsefesi sahasında da bir gelişme oluyor. Kant, Hegel, Fichte gibi büyük filozoflar ve fikir adamları, Hukukun esasını, temelini, kaynağını bulmak için felsefî üslûblarla sırf akla dayanan araştırmalar yapıyorlar (4). Bunlarda Tabiî Hukuk mektebi Ortaçağ'a hâkim olan teolojik zihniyetin, dinî ve dogmatik felsefenin karşısına çıkıyorlar. Meşhur " o dedi" **(ipse dixit)** delilinin veya formülünün (şimdi bizde de hemen hemen o zihniyetin yerleşmeğe çalıştığı görülüyor) yerine aklı koyuyorlar. Hukukun kaynağı olarak ta aklı gösterdikleri için bunlara hukuk alanında "rasyonalist" ismi verilmiştir. Biz burada rasyonalist mektebinin felsefî sistemini izah edecek değiliz. Konumuz bakımından yalnız kısaca şu kadarını söylemek lüzumunu hissediyoruz: Onlara göre haricî realiteden ve tecrübeden evvel düşünce vardır. Rasyonalist felsefenin kurucusu sayılan Descartes, "düşünüyorum, demek ki varım" vecizesi ile sisteminin temelini daha önceden atmış bulunuyordu. Sonradan gelen Alman rasyonalist filozofları bu temel üzerinde nazariyelerini, felsefî metodlarını kurmuşlardır denilebilir. Hegel'in fikir (idée) nazariyesi malûmdur: Fikir evvelâ insanın aklında doğuyor, sonra hariçte realite şeklini alıyor. Bu realite fikri oluş hâlinde muhtelif safhalardan geçerek tarihî bir hayat iktisab ediyor, (Hegel burada tarihçilerle birleşiyor, onun için kendisine rasyonalist tarihçi diyenler de vardır) olgunluğa doğru gidiyor. Hukuk da böyle teşekkül etmiştir. Hegel fikir ile realiteyi birleştirdiği için Del Vecchio'nun tenkidlerine uğramıştır.

Kant'ın ve onun izinde yürüyen Alman filozoflarının **"ben"** ile ifade ve hülâsa ettikleri doktrinleri de esas itibarile aynıdır. Her şeyden evvel **"ben"** yani dış âlemin ve realitelerin üstünde ona şekil veren kâinatın zübdesi ve ölçüsü olan "mutlak ve müstakil akıl" ile mücehhez düşünen insan. Onun için, bunlara göre Hukukun da kaynağını başka yerlerde aramak doğru değildir. Hukuk da, diğer icadlar ve müesseseler gibi akıldan doğmuş ve yalnız aklın mahsulüdür. **(Vernunftsrecht)**. Akıl, yine kendisinin bulduğu mantıkî metotları ve kaideleri ile Hu-

2) Grotius. De iure belli ac pacis. 1625.
3) Rousseau. Contrat Social.

4) Hegel, Grundlinien der philosophie des Rechts, 1821.

kuku kendi derinliğinden çıkarmıştır. Rasyonalistler de pozitif hukuktan ayrı ve onun üstünde ideal bir hukuk kabul ediyorlar.

Pozitiv hukuktan başka bir hukukun mevcud olabileceğini kabul etmeyen diğer bir Alman filozofu bile, Stahl (5) aklın fonksiyonunu gözün fonksiyonuna benzeterek şöyle diyor: "Nasıl göz yalnız görmekle kalmıyor aynı zamanda dışarıya bir ışık, bir ziya da veriyorsa, akıl da yalnız anlamakla, idrâk ile kalmaz, yaratır da. Bundan dolayı akıl, fonksiyonu icabı, mevcud ve yürürlükte (pozitiv) olan hukuka karşı ideal bir numune, nazarî bir adalet sistemi koyabilir."

Büyük ve meşhur filozoflar tarafından temsil edildiği için çok kuvvetli gibi görünen hukukî — rasyonalist mektebin karşısına tarihî mektep çıkıyor. XVIII. Asrın sonlarında ve 1800'ün başlarında bilhassa Alman hukukçusu ve tarihçisi Savigny (6) nin tesirile birden parlayan bu mektep de "tarihî fikir" nazariyesini ileri sürüyor. Bu nazariyeye göre de Hukuk, rasyonalistlerin iddia ettikleri gibi "mücerred fikrin" ve insan iradesinin mahsulü değildir. Dil, Ahlâk, kültür vesair sosyal müesseseler gibi tarihî bir hâdisedir ve her milletin kendi kollektif ruhunun mahsulüdür. Nerede bir insan topluluğu varsa orada medeniyet seviyesine göre, en iptidaî şekilde de olsa, bir hukuk düzeni mutlaka mevcut olmuştur. Eski Romalıların dedikleri gibi, **"ubi societas, ibi ius"**, yani nerede toplum varsa orada hukuk vardır. Eski Romalılar bile bu hakikati görmüşlerdir. Onun için Hukukun kaynağını ve teşekkül tarzını, meşru sebebini başka yerlerde değil tarihî gelişmede ve tarihin devamlılığı kanununda veya prensibinde aramalıdır. Onlara göre hiçbir sunî müdahale tarihin devamlılığını tamamen değiştirmeğe muktedir olamamıştır.

Bu mektebin kurulmasından sonra Hukuk tarihî etüdleri derinleşmiş, birçok milletlerin hukuk tarihleri meydana çıkarılmış, tâkib ettikleri tekâmül safhaları tesbit edilmiş, hülâsa, tarihî metod, Hukuk ilmine, burada üzerinde durulması uzun sürecek bazı hakikatler öğretmiş ve Hukuk ilmini zenginleştirmiştir.

Alman Hukuk felsefe sistemi, Kantın, Hegel'in vesair rasyonalistlerin tesiriyle Hukuka kaynak olarak mücerred aklı (yani bir ferdin aklı değil) gösterirken, İngiliz filozofları da her şeyden önce tecrübe ve müşahede metoduna büyük önem ve kıymet verdikleri için "insan tabiatı" üzerinde psikolojik tahlillere girişerek, Hukukun (ahlâk ile beraber) ruhî temelini bulmağa çalıştılar. Meşhur **utilitarisme** yani faydacılık nazariyesi buradan doğdu. Önce Hobbes insan ruhuna yalnız fayda ve menfaat (utilité) ve zevkü saadet aramak hissinin hâkim olduğuna inanarak bu nazariyeyi ortaya attı. Yeni her doktrin gibi bu da parladı, çok taraftar buldu ise de, sonra gelen bazı İngiliz filozofları (Benthan, Hume, S. Mill gibi) (7) daha derin tahliller neticesinde Hobbes düşüncesine katıl-

Şeriat ve Anayasa

Biz Şeriattan gelmiş insanlarız. Kitapta ne yazıyorsa hayatı ona göre anlarız. Vaktiyle «Peygamber ne dedi? Şeriat ne diyor?» derdik. Şimdi de «Atatürk ne dedi? Anayasa ne diyor?» diyoruz. Atatürk eğer Bursa nutkunda demişse, kanuna ve hükümete karşı çıkmak üzerimize farzdır. Anayasa'nın 89 uncu maddesinde gensorular her işten önce konuşulur, dendiği için şimdi Meclis hiç iş yapamaz, milletin işleri görülemez duruma giriyormuş! Bunun ne önemi var? Biz Anayasa'ya, şeriata bağlıyız.

Pardon yalnış söyledik: Şeriata bağlı olanlar gericilerdir, mürtecilerdir. Biz ilerici, devrimci, Atatürkçü kuşak Anayasalıya bağlıyız.

Anayasa yaşasın da gerisi ne olursa olsun!...

---

5) Geschichte der Rechtsphilosophie.

6) System des heutigen römischen Rechts, 1840 - 45.

7) Hume, An enqury concerning the principles of morals. 1751.

madılar, hattâ egoizmi teşvik eder mahiyette gördükleri için kaba saba buldular. Fakat fayda ve menfaat tabirini de bırakmadan, ona başlangıçtaki mânadan başka, daha ideal bir anlam vererek, Hukukun temelini "kamu iyılıği" ve umumî menfaatı esasına dayadılar. Netice itibarile, bunlara göre pozitiv hukukun kıymet ölçüsü ve meşruiyet sebebi vardır. O da, umumî menfa. idealine uygunluğudur. Bu prensibin de, tâkip edilen gayelere göre nekadar sui-istimâl edildiğini tecrübeler gösteriyor. Nasıl faydasız bir adalet boş bir mefhumdan ibaret ise, adaletsiz fayda da aksine o kadar tehlikelidir.

Sonradan "iktisadî determinizm" ismini alan Marksizm de, Hukukun (ahlâk ve siyasetin de) temelini, ana prensibini araştırmış, insan topluluğu içinde iktisadî faaliyetin ve hayatın maddî münasebetlerinin büyük bir yer tuttuğunu görerek ve tek taraflı olarak, yani insan ruhunun ve toplumun diğer faaliyet ve tezahürlerine (güzel sanatlar, kültür, din ve ahlâk, Hukukun iktisadî olmayan müesseseleri ve münasebetleri, şeref ve fedakârlık hisleri gibi) bakmadan, Hukuku iktisad temeli üzerine oturtmağa çalışmıştır. Yani mantık planında evvelâ iktisadî strüktür, sonra Hukuk vesaire gelir. Hukuk veya hukuk kaidesi bir şekilden ibaret olup onun muhtevasında iktisadî münasebetler vardır. Bu nazariye de, yukarıda gördüğümüz tek taraflı diğer felsefî sistemler gibi kolay tenkidlere maruz kalmış, sonradan iktisadın mânasını değiştirecek şekilde yapılan izahlar ve düzeltme teşebbüsleri ilim sahasında tatminkâr bulunmamıştır. Bu suretle "iktisadî fikrin" hâkimiyeti doktrini ve onun meydana getirdiği insan tipi (**homo oeconomicus)** Hukuk Felsefesi bakımından da tarihe karışmıştır.

Hukukun kaynağını ve esasını bulmağa çalışan bu nazariyeleri gördükten sonra bu amaç ile araştırmalar yapan filozof Giorgio Del Vecchio'nun doktrini daha kolay anlaşılıyor. Nitekim kendisi de, bu konuya hasrettiği bir yazıda şöyle diyor : "Hukukun temelini araştırmağa lüzum olmadığını iddia edenler olduğu gibi, onu metafizik bir varlığın iradesi olarak telâkki edenler (teolojizm), hâricî hâdiselerle karıştıranlar (tarihî mektep ve realizm gibi) fayda mefhumuna dayananlar (utilitarizm) de vardır. Bizde de Hukukun en son menbaını kendi insan tabiatımızın **(natura umana)** daha asil, daha espritüel derinliklerinde aramak düşüyor.

İnsan tabiatı denildiği zaman o, fizik, hissî ve maddî mânada alındığı gibi, insanın ruhu veya esprisi ile ilgili olarak fizikü̈stü (metafizik) anlamda da kullanılır. İnsan tabiatından Hukukun umumî prensibi çıkarılmak istendiği zaman, bu tabiatın, çok defa ilk ve basit, iptidaî tezahürlerine bakılıyor ve yalnız insanın doğduğundan itibaren uymak mecburiyetinde olduğu ve hayvanlarla hattâ eşya ile müşterek olan fonksiyonları ve hâssaları gözönünde tutuluyor. Kısaca, empirik görüşe daha ziyade önem veriliyor. Halbuki insan bir taraftan tabiatın bir parçası olarak onun kanunlarına tâbi ise de, diğer taraftan rasyonel (kendi tabirile **intelligible)** bir kuvveti ve karakteri haiz olduğu için, tabiatı anlamak, tahlil etmek, mücerred bir surette düşünmek **(abstraction),** onu kendi varlığı içine almak şuuruna da maliktir. Tabiat, fikrimizin aynası, fikrimiz de tabiatın aynası gibi görünür. İnsanın ruhu veya şuuru, lojik, mantıkî planda daima ilk ve birinci mevkii işgal eder. Birinci gelir, çünkü ondan evvel ve onun dışında hiçbir hâdise ve hiçbir tecrübe tasavvur etmek mümkün değildir (Kant ve Hegel'in nazariyelerine çok benziyor), **"ben"** olmasa, tabiatın hâdiselerinin, dış realitenin yahut hâricî mevcutların bizatihi hiçbir mânaları yoktur. **"Ben"** bütün fikrî hayatın, ilmin, nazarî felsefenin, pratik felsefenin (insanın iradî fiillerini tetkik eden) de temelidir (8). İdeler, Hukuk, ahlâk ve vazife anlamları, tabiat bilgileri kriteryumlarına göre incelenen, mütalâa edilen hâdiseler âlemine yabancıdır. Bütün gayretlere rağmen ve nekadar tecrübe sahası genişletilirse genişletilsin, yalnız fizik bakımından görülen insan tabiatından, vicdan, vazife, adalet, iyi-

---

8) Giorgio Del Vecchio, Lezioni di Filosofia del Diritto. 10. tabı, 1958.
Aynı Müellif: L'uomo e la natura (insan ve tabiat), Venedik'te Milletlerarası Felsefe Kongresi. 1958.

lik, doğruluk, vesaire gibi mânevî varlıklar veya mefhumlar, ve bir kelime ile "etik" bir kaide (hukuk ve ahlâk) çıkarılamaz.

İşte Giorgio Del Vecchio'nun Hukuk kaynağını izaha çalışan felsefî düşünceleri kısaca bunlardır.

Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz konu, Del Vecchio'nun pozitiv hukuku kâfi görmeyip, ideal hukuka da büyük bir kıymet ve önem vermesidir. Ona göre, pozitiv hukuk sahasında iyi kanunlar yapıldığı gibi, en ileri memleketlerde bile insan şahsiyetine kıymet vermeyen, tabiî hukuk ve adalet prensiplerini hiçe sayan, fena kanunlar da daima mevcut olmuştur. Ve hattâ bugün bile, Hukukun büyük bir ilerleme göstermesine rağmen, insan haklarından uzak (bu haklar zâhiren kabul edildiği halde) kanunlar tatbik mevkiindedir. Mevcut ve yürürlükte Hukuk sistemlerinin değerini ölçmek için ona rehberlik edecek veya ışık verecek bir ideal numune mutlak surette lâzımdır. Bugünkü anayasalar, bu ideal hukuk modeli üzerine kurulmuştur. Onun için Del Vecchio hukukun üç bakımdan incelenmesini zarurî görüyor: 1) Lojik (mantıkî) bakımdan; onun zaman ve mekân farkı olmaksızın her yerde tatbik edilebilecek bir tarifini yapmak (Üniversel tarif). Kendisi, bu kriteryuma göre tarifini yapmıştır. 2) Fenomenolojik bakımdan; yani tabiî hâdiseler gibi incelenmesi. Hukukun bütün milletlerde doğuş şekli, gelişme ve tekâmül seyirlerinin takibi. 3) Deontolojik bakımdan; mevcud hukuk sisteminin ideal sisteme ve gayelere uygun olup olmadığı (bu felsefî deyimler her yerde ve milletlerarası felsefe terimleri hâline geldiği için biz de kullanmak mecburiyetinde kaldık).

Aramızdaki fikriyat uçurumu

Sayın Nadir Nadi;

«Cumhuriyet»in 11 Aralık sayısındaki başyazınızı bana ayırmışsınız. Teşekkür ederim. Yalnız özlemini çektiğim kaliteli bir fikir tartışmasına örnek olur diye sevinerek okumaya başladığım yazınız beni bir hayâl kırıklığına uğrattı. Siz de şimdiye kadar alıştığımz yolu tutmuşsunuz: Eleştirireceğiniz adamın hiç söylemediği, düşünmediği şeyleri, hattâ söylediklerinin tamamen aksini ona mal ederek hücuma kalkıyorsunuz. Zerrece paylaşmadığınız fikriyatım, yazınızdan öğrendiğime göre, şu: Ben, lâikliğe, düşünce özgürlüğüne ve demokrasiye tamamen karşıymışım! İdeolojimin uygulanabilmesi için demokratik hakların kısılmasını, yani karşı fikirlerin yasaklanmasını, fikir tekeli kurulmasını istiyormuşum! 1950 de bir tür korporasyon sistemini andıran Milletçe Kalkınma Kanununu bunun için Demokrat Parti grubuna teklif etmişim! (1950 değil, 1951, Demokrat Parti grubuna değil, Büyük Millet Meclisine, ama bu yanlışlıkların önemi yok) Arada bir ekonomimize yararı dokunan orijinal buluşlarım da olurmuş: 1930 buhran yıllarında ekmek fiatlarına zam yapılarak buğday üreticilerine biraz nefes alma imkânının sağlanmasını istemiş; bu suretle Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kurulmasına hizmet etmişmişim!... Ama ne var ki, o zaman tarım üreticilerinin derdine geçici olarak derman bulunmasına uğraşmama rağmen, sonra Türk toplumunun kalkınmasının ve hızla refaha kavuşmasının şartı olan Toprak reformu hakkında statükocu yarım tedbirler üzerinde durmuşum!...

Eğer fikriyatım bu ise, şimdiden söyleyeyim, ben de sizinle beraber bunun zerresine katılmamaktayım. Fakat ne yapayım ki ben bunların tamamen aksi yöndeyim.

1950 den bu yana 36 sene yazdıklarımdan bir satırını dahi okumaya lüzum görmemiş olmanıza pek şaşmadığımı itiraf ederim. Hiç kimsenin yazısını okumayarak herkesin hakkında dilediği yargıyı veren bir insan olarak tanındığınızı bilenlerdenim. Sadece, büyük gazeteci ve heyecanlı yurtsever tanıdığım merhum pederinizin zamanında, yani 1930 lardan sonra ve uzun aralık vererek 1940 — 43 yıllarında Yeni Gün ve Cumhuriyet'te çıkan bazı yazılarım olsun dikkatinize çarpmış olsaydı, meselâ, savunduğum buğday dâvasını «Ekmek fiatlarına zam yapmak istiyor» şekline sokan politika demagoglariyle de mücadele ettiğimi; bu dâvada rahmetli pederinizin büyük destek ve yardımını benden esirgemediğini, hattâ bu yüzden «Yunus Nadi'nin bu işte bir dalaveresi var» denmesin bile kahramanca göğüs gererek dâvayı savunmakta zerre kadar sarsılmadığını öğrenmiş olurdunuz. Toprak reformu hakkındaki yazılarıma şöyle bir göz atsaydınız, reform adı altında memleketi allak bullak etmek isteyenlere karşı olmakla beraber, gerçek mânâda reformun ateşli taraflısı olduğumu anlardınız. «Cumhuriyet» sütunlarında hürriyet, demokrasi ve devletçilik konularındaki görüşlerimi yansıtan birçok yazım çıkmıştır. Ayrıca 6 kitap halinde İktisadî Devletçilik ve bunlardan başka dört beş kitabımda, şimdi çıkarmakta olduğum «Barış Dünyası»nda en geniş ölçüde hep bu konuları inceledim ve incelemekte devam ediyorum. Bana lâikliğe, düşünce özgürlüğüne karşı olduğumu, demokratik hakların kısılmasını yani karşı fikirlerin yasaklanmasını, fikir tekeli kurulmasını ve bir tür korporasyon sistemini savunan bir tek cümle, bir tek satır lütfen gösterebilir misiniz?

Oysa ki, yazılarımı okuyarak naçiz fikirlerimi anlamak lütfünde bulunmuş olanların da bildiği gibi, ben yüzde yüz demokrasiye, özgürlük rejimine, lâikliğe bağlı ve korporasyon sistemine karşı bir

ideolojinin savunucusuyum. Ancak demokrasi ve özgürlük rejimlerine, toplumumuzu menhus etkisinden hâlâ kurtaramadığımız yarı aydın görüşüne aykırı olarak, bu uğurda özel itina göstermek ve bünyemize uygun şekiller bulup uygulamak, yani Atatürkçü bir yol tutmak sayesinde ulaşabileceğimize inanmaktayım. Hürriyet bizim için bir vasıta değil, ancak bir takım vasıtalar sayesinde varacağımız bir hedef, bir gayedir. Toplum bilimlerinin az gelişmiş memleketler bünyelerini inceleyip aydınlatmasından sonra, ilk defa Atatürk'ün yarattığı bu doktrin, evrensel bir sosyoloji felsefesi gibi ilme mal olmaya başlamıştır. Tarihî olgunluk safhalarını yaşamamış, sosyal ve ekonomik yapıları Ortaçağ bünyesinden kurtulamamış, örgütleşmemiş ve insan faktörü çağdaş uygarlık seviyesine ulaşamamış memleketlerde özgürlüğün de, demokrasinin de başka anlamları vardır.

Hemen şunu belirtmek isterim ki, polik örgütleşmede hangi şekiller düşünülmüş ve bu örgütler sosyal doktrin akımlarından hangisine göre yön b.,ımuş olursa olsun, hiç bir suretle fikir özgürlüğü, maddî ve manevî hiç bir engele, baskıya uğramamalıdır. Hem kanunlar hem de kanun dışında kuvvetlerin fikre müdahalesini kesin olarak önlemek lâzımdır. Meselâ ben, sosyalizme, hattâ komünizme - fikir çerçevesi içinde kakmak şartiyle - polisin ve kanunun ya da dinin karşı çıkarılmasını son derece tehlikeli bulanlardanım. Fikir, sosyal huzursuzluğun çocuğudur. Başka bir deyimle fikir, insanın sefalete ve haksızlığa katlanmaya razı olmadan sosyal huzursuzluktan kurtulma çabasının ifadesidir. Eğer sosyalizm ve hattâ komünizmin Türk toplumunu fakirlikten, sefaletten, geri kalmış olmaktan, insan haysiyetine ve özgürlük haklarına dokunmadan, kurtaracaksa bu fikri neye yasak etmeli? Ama bunu, değil bizim sözde sosyalistlerimiz, dünyanın en büyük ilim adamları dahil ispat edemez. Hattâ Marks'ın materyalizmi, diyalektiği, metodu da kullanılsa dahi... Komünizm, dünya cennetine iki üç neslin harcanmasından sonra varılacağını vaadedir. Dinlerin dünyadaki yoksulluklara ve sıkıntılara karşı yarın Ahıretteki cenneti vaad etmesinden bunun ne farkı var? Dinler hiç olmazsa bu katlanışı bir ömür boyuna sıkıştırmışlar; komünistler ise cennetleri için insanlardan çok daha uzun, çok daha fazla fedakârlık istiyorlar.

Evet; fikir yoliyle, daha doğrusu sosyal fikri doğuran toplum olaylarının baskısı altında sosyalizm gelecektir. Ama, nasıl? Bir ırmağın tabiî akışı suları nereye götürürse tpkı onun gibi gelecektir. Görüyoruz ki, yaşayan düzeni altına üstüne getirerek saplandığımız her hangi bir ideolojiyi zorla hayata mal etmeye çalışmak, insanca bir iş değildir; Tarihe karşıdır, akla karşıdır. Toplumların bünyeleri değiştikçe, üretim ilişkileri başkalaştıkça, teknik ilerledikçe, insanlar özgürlük haklarına kavuştukça ve nihayet gerçek anlamiyle fikir, önüne hiç bir engel dikilmeden gürül gürül aktıkça işte o zaman uygarlık olacak, demokrasi olacak, gerekiyorsa sosyalizm de olacaktır. Çocuğun büyüyerek delikanlı olması gibi her şey kendiliğinden olacaktır.

Sayın Nadir Nadi;

Sizi son yıllarda aşırı sosyalizme eğilmiş görmemizin acaba sebebi nedir?

Toplum olaylarına hâkim olan Tabiat kanunlarını bilmeyenler ve kavrayamayanlarda, huzursuzluk veren ortamdan mutlaka sorumlu ve bu ortamı yaratan insanların olduğu inancı doğar. Böyle bir inanç ilmî değildir ama hissidir; metafiziktir. İnsanlar bütün hareketlerini ilme göre mi ayarlarlar? Dinî inanışlar başta olduğu halde, duygularımızın, görenek ve geleneklermizin, nihayet neyi kavradığını ve neye hakikat dediğini kestiremediğimiz aklımızın kumandası altındayız. Çok az kimse - o da olaylara karışmayan ilim adamları - bu etkilerden kendilerini mümkün olduğu ölçüde kurtarabilirler. Zaten modern toplumlarda âlime bu yüzden önem verilmekte, bunun için ona toplumu aydınlatıcı vazifeler yüklenmektedir.

Huzursuzluk veren sosyal olayların, sorumluluk taşıyan insanların eseri olduğu inancı, kanunlarını keşfetmeden önce

insanların felâket getiren Tabiat olaylarından bir takım fena ruhlu ve günah işlemiş insanları sorumlu tutmalarına benzer. Yıldırım düşünce adam asan ilkel insanlarla, «fiatlar yükseliyor» ya da «bir takım adamlar milyoner oluyor» diye tüccarı, zengini cezalandırmaya, hattâ asıp kesmeye gidenlerin ne farkı var?

Bizde sosyalistler, Türk toplumuna özgü hiç bir fikir getirmediler. Yalnız memleketin fakirliğine, çoğunluk halkın sefaletine, sosyal adaletsizliğe, gelir dağılımındaki dengesizliğe o bir avuç toprak ve sermaye ağası, aracılar, kompradorlar sebep oluyor diye, kütleyi yaşayan ve Tabiatın akışına göre, özgürlük ortamı ve toplum bünyesindeki normal gelişme ile kendiliğinden değişecek olan rejimi yıkmak istiyorlar. Sosyalist, hattâ komünist fikre - ama fikir olmak şartiyle - en ufak engeli dahi kabul etmiyen ben, işte fikrin bu sömürücülerine, bu şantajcılara, bu yıkıcılara hürriyet tanımıyorum.

Müsaadenizle sözü size getirerek samimî fikrimi yüzünüze karşı, gücenmenize de üzüle üzüle katlanarak, söyliyeceğim:

Siz de bu akıma katılmış gözüküyorsunuz. Yazılarınızda hep kompradorlara, sömürücülere, aracılara kısası burjuvaya karşı oluşunuz, bilimsel değil, duygusal inanışlarınız yüzündendir. Bilmem aldanıyor muyum?

Sayın dostum;

Demokrasi ve özgürlük üzerinde de bir kaç lâf ettikten sonra hayli uzamış olan bu mektubuma son vereceğim:

Sizin kendinizi demokratik rejimin koruyucusu sanmanızda da bir aldanış haliniz var gibi geliyor bana... Acaba yanılıyor muyum? Ya da sizde başka türlü düşündüğümüz halde kendi kendinizi avutmak için mi böyle hareket ediyorsunuz?

Demokratik rejim, anladığınız ve savunduğunuz mânâdaki özgürlük içinde yaşıyabilir mi acaba? Meselâ, Büyük Millet Meclisinin geçen toplantı yılında, demokratik rejimin başlıca varlık nedeni olan parlâmento çalışamadı. Nedenini bilirsiniz. İktidar partisi seçim kanununu değiştirmek istedi. Muhalefet bütün gücüyle buna karşı çıktı. Meclis ne Seçim Kanununu, ne başka kanunu çıkarmayacak, bir iş yapamıyacak duruma sokuldu. Günlerce okunması bitmeyen önergeler verildi. Onlar da haklı; çünkü Anayasa, önergeler herşeyden önce görüşülür diyor. Biz Şeriattan gelmiş insanlarız; kitabında yerini bulursak istediğimizi yaparız, istediğimiz asarız. Muhalefet, Anayasa kitabında yerini bulduğu için parlâmentoyu zınkkadak durdurdu. Şimdi sorarım size; Demokrasi bu mudur? Büyük Millet Meclisinin çalışmasını önleyenleri Ceza Kanununa dayanarak asmak gerekir. Talât Aydemir'in yaptığını bir başka şekilde yapanları siz yazılarınızda demokrasi adına alkışlamakta, Meclisteki çoğunluğa dayanarak kanun çıkarmak, iş yapmak isteyen iktidara veryansın etmektesiniz.

Yazınızda doğmatik olmadığınızı açıklamanız ve her zaman da özgürlük taraflısı ve Anayasa âşıkı olduğunuzu söyle-

menizin de psikolojik nedenleri, okuyucularınızın ve sizi tanıyanların elbet gözünden kaçmamaktadır. İnsanlar herkesin farkında olduklarını bildikleri kusurlarını inkârla örtmeye çalışırlar. «Her zaman yazdıklarımın bugün de altına imzamı koyab'lirim» diyebilen ve bir yazısında bile birbirleriyle çelişmekte olan fikirleri bir araya dizebilen bir yazarın «Ben doğmatik değilim» demesini bu bakımdan normal karşılamak gerekir.

Özgürlüğe ve Anayasaya âşık olmak konusuna gelince, bunun özgürlüğü kaldırmaya yönelmiş ideolojilerin başlıca taktik silâhı olduğunu, sol akımların sadece bu ortam içinde doğup yayıldıklarını bilmeyen, görmeyen yoktur.

Demokrasi anlayışınız bu olduğuna göre, sizinle fikriyat bakımından zerre kadar anlaşamıyacağımıza ben de eminim.

Her zamanki gibi içten
saygı ve sevgilerimle,
Ahmet Hamdi BAŞAR

35. Oturum :

Aşırı Akımlar Nasıl önlenir?

OTURUMA KATILANLAR: Biz — Sosyolog — Atatürkçü Aydın — İlimci Profesör — Sosyalist Profesör — Tarihçi — İktisatçı — CHP'li — Sosyalist Aydın — Filozof

BİZ — Aşırı cereyanlardan sık sık söz edilir; bunları önlemek için çareler aranır, kanunların daha da şiddetlendirilmesi ve sert uygulanması istenir. Son günlerde Hükümetin bu cereyanlara karşı yeni bir kanun projesi hazırlayarak Parlamentoya sunduğu, ya da sunmaya karar verdiği söyleniyor. Çok önemli olan bu meselemizi bugünkü Oturumumuzun konusu yaptık. Birinci nokta bu cereyanlar nelerdir, ve doğup gelişmesi sebepleri nedir? Tartışmada gözönüne alınmasını rica ettiğimiz ikinci nokta, bunların millî bütünlüğümüzü bozacağı, toplumda ayrıntılara ve parçalanmalara sebep olacağı kabul ediliyorsa nasıl önlenmesi mümkündür? Yani aşırı akımlar ağır cezalar ve şiddetli tedbirlerle önlenebilir mi? Yoksa bunun başka yolu var mıdır? Konuşmalarımızdan olumlu bir sonuç alabilmeyi sağlamak üzere şu noktayı da değerli görüşlerinizi açıklayarak aydınlığa kavuşturmanızı rica edeceğiz: Aşırı ve zararlı akımların doğup büyümesinde Cumhuriyet'ten beri rejimin, idarenin etkisi olmuş mudur ve olmuşsa bunun sebepleri ve etki dereceleri acaba tesbit olunabilir mi?

İlkin sözü Sosyolog arkadaşımıza veriyoruz.

SOSYOLOG — Bir başlangıç yapmadan hemen konuya geçiyorum:

Kanaatimce, aşırı ve zararlı akımları üç kategoriye ayırarak mütalâa etmek doğru olur: Bunlardan birincisi, toplumun yaşayışından ve tarihinden doğmuş olanlardır. Yani bünyenin kendi içinde vücut bulmuş, doğmuştur. İkinciler, dışarıdan gelip bünyeye girmeye çalışan akımlardır. Bünyeyi zayıf bulduğu, ya da bünye kendisi akımı arzuladığı durumlarda etkisini yapar. Bunların nihaî olarak yararlı ya da zararlı oldukları henüz bilinemez. Yaşayan düzen içinde zararlı oldukları görülüyorsa, vücudun soğuktan korunması gibi, toplumun bunlardan korunması gerekir. Üçüncülerine gelince, bunlar toplumu fizikman parçalamaya yönelmiş olan, başka deyilme bir takım grupların topluma ruhlarıyle katılmamış olduklarını ve ayrılmayı arzuladıklarını gösteren akımlardır. Başkaca tedbirlerle birlikte o tedbirlerin etkilenmeleri süresini beklemeden gerekirse şiddet kullanarak bastırılma-

sı ve sindirilmesi düşünülebilecek olanlar da bunlardır.

Aşırı ve zararlı oldukları söylenen ya da bilinen akımları böyle üç kategori altında mütalâa etmekte hem bilimsel hem de pratik faydalar vardır. Şimdi bunları kısaca arzedeyim:

Birinci kategoriye giren akımlar, toplumda bünyenin değişmesi ölçüsünde kendiliğinden değişecek kurul, kural ve inançlara dayanır. Eğer toplum değişmek, başka bir bünyeye bürünmek istediği halde bunlar bu değişimi önlüyorsa o zaman bu akımların kurulları, devrimci bir müdahale ile tasfiye edilir; kuralları etkisiz ve müeyyidesiz duruma sokulur; fakat asla inançlara karışılmaz. Eğer karışılırsa, yani önce inançların sarsılmasına ve tasfiyesine gidilirse, bünye başka bir kalıba girip te değişse bile, akım ve varlığını koruyarak, hatta için için kuvvetlenerek yaşar.

Bunun devrimci müdahale ile bünye değişikliği yapmış memleketlerde çok misâli görülmüştür. Materyalist felsefeye göre, Allah'ın yokluğuna inanmış olan Sovyet Rusya'da dine ve dinî inanışlara karşı ilk hamlede açılmış olan şiddetli savaşın, eski allahsızları bile dindar yaptığı ve komünizme ruhlariyle bağlanmaktan alıkoyduğu anlaşılmıştır. Sovyetler şimdi dinî inançlar konusunda ve hatta bünye değişmesiyle birlikte zamanla büsbütün tasfiyesi muhakkak olan dinî kurul ve kurallar konusunda gösterdikleri tolerans ve bazı bölgelerde bunları desteklemeye kadar giden politika gütmeleri bu gerçeğin anlaşılmış olmasındandır.

Laiklik devriminden beri yasadığımız aşağı yukarı 40 yıllık süreden sonra bugün dinî kurul ve kurallarla inanışlarda kitlenin, toplumda bu süre içinde belirmiş değişimle tezat halindeki durumu, bu gerçeği bizim de kavrayamamış olduğumuza bir örnek olarak gösterilebilir.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — Sayın yönetici; Atatürk'e ve O'nun devrimlerine dil uzatılmasına nasıl müsaade ediyorsunuz? Söz istiyorum, hemen cevap vereceğim.

BİZ — Sosyolog henüz konuşmasını bitirmedi.

SOSYOLOG — Birinci kategoriye değinen sözlerimi bitirmiş sayılabilirim. Sayın Atatürkçü Aydına söz vermenizi rica ederim.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — Bay Sosyolog, dinî kurulların tasfiyesini, dinî kuralların etkisiz hale konmasını doğru buluyor. Bunlara bir diyeceğim yok. Dinî inanışlara karışılmaması derken, ki bunda da düşüncem kendisiyle paraleldir, güya bizde layiklik devrimiyle bu inanışlara Atatürk'ün baskı yaptığını söylemek istiyor. Atatürk'ün ve demrimlerin inanışlara hiç bir baskısı olmadı. Sadece kurulları kaldırdı ve kuralları etkisiz hale koydu. Atatürk, Sovyet devriminde yapıldığı gibi halkı, yeni yetişen çocukları Allah'ın yokluğuna inandırmıya mı kalktı?

Atatürk ne yapmışsa hepsini doğru yapmıştır. O'nun yolunda ve izinde olan devrimci Türk gençleri ve aydınları ölümünden ve hele demokrasinin çıkmasından sonra iktidarların politikaları bakımından gericiliği desteklediklerini, bu yüzden Nurculuk, başka geri akımların güç kazandığını biliyor ve görüyoruz. Bu akımlarla, Atatürk'ün Bursa nutkunda söylediği gibi, hükümetlere karşı savaşmak en kutsal ödevimizdir.

İLİMCİ PROFESÖR — Atatürkçü aydına bir çift sualim var:

Birincisi, laiklik devrimini dinsizlik anlamına alan, hattâ inananların bile laik gözükmek için gizli ibadet yapmalarını zorunlu kılan havanın yaratıldığı bir gerçektir. Bu, bir baskı değil midir?

İkinci sorum şudur: Bursa nutkunun Atatürk'e ait olup olmadığı tartışılıyor. Doğru olsa ve Atatürk gericilerle mücadele için hükümeti ve kanunu dinlemeyin demiş olsa, bu emri yerine getirmek, hükümete ve polise karşı çıkmak Atatürkçü gençliğin vazifesi midir?

BİZ — Konuyu dağıtıyoruz. Laiklik

devrimindeki anlayış ve uygulama ayrıca konuştuğumuz, aydınlığa kavuşturduğumuz ve üzerinde hayli yazılar yazdığımız bir konudur. Sayın Atatürkçü aydından yalnız ikinci soruya cevap vermekle yetinmesini rica ediyoruz.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — Bursa nutkunun Atatürk tarafından söylendiği Tarih Kurumu karariyle ispatlanmıştır. Atatürk bu emri verdiğine göre, devrimci gençlerin vazifesi, gericiliği nerede görürlerse, "polis vardır, mahkeme vardır, kanun vardır" demeden onunla mücadele etmektir.

İLİMCİ PROFESÖR — Sosyolog arkadaşımız aşırı ve zararlı akımları üçe ayırdı. Bunlardan birincisini, yani toplumun kendi bünyesinden doğan ve ona bağlı olan kısmını konuşuyoruz. Sosyoloğun üzerinde özellikle durduğu nokta, dinî inanışlara dayanan kuralların toplumu etkilendirmesidir. Dinî inanışların zorla tasfiyesiyle bu etkinin ortadan kalkmıyacağını, bünye değişince bunların da değişeceğini söylüyor. Nedir bu inanışın esası?... Allah'ın ve Peygamberin emriyle hareket etmek, dünya işlerini bu emirlere göre düzenlemek. Şimdi Atatürkçü aydın, Atatürk ne demişse bununla amel ederiz derken, aynı taassubu, aynı gericiliği göstermiyor mu? Arada ne fark vardır? Davranışlarımızı aklın ve ilmin gösterdiği yola göre değil de, onun üstünde bir kuvvetin, bir varlığın emriyle düzenlemek, gericiliktir; Atatürk'ün yıkmak, tasfiye etmek istediği bir şeydir. Atatürkçü aydın, Atatürk'e ve Atatürkçülüğe ihanet ettiğinin, karşı geldiğinin farkında değildir. Allah böyle emretti diye yapan gerici de, Atatürk böyle söyledi diye yapan ilerici mi oluyor? Eğer emir dinleyerek davranışlarımızı ayarlayacaksak o zaman Atatürk'ten büyük Allah'ın varlığını düşünmemiz gerekmez mi?

BİZ — Tehlikeli bir yatağa doğru sürüklenmek eğilimi gösteren bu konudaki konuşmaları kesiyor ve Sosyologdan konuşmasına devam etmesini rica ediyoruz.

SOSYOLOG — İkinci kategori akımlar, toplumun kendi bünyesinden doğmayan, dıştan gelen ve bünyeye girip yerleşmeye çalışan akımlardır.

Hareket ve gelişme halinde olan hiç bir topluma, dıştan geri bir akın girip yerleşemez. Bunlar mutlaka yaşayan ortamı da değiştirmeye, ve eskiyi tasfiyeye yönelmiş olanlardır. Bu anlama göre, birinci kategori akımlara geri, ikincilere ileri demek gerekir. Hemen şurasını belirtmek isterim ki, geri ve ileri terimlerinin taşıdığı kavramlar, her topluma ve her devre göre değişir. Geri, mutlaka fena ve ileri, mutlaka iyi demek değildir.

Artık kendi kabuğuna çekilmiş, dış münasebetlerden kendini yüzde yüz koruyabilmiş hiç bir toplum gösterilemez. Aralarındaki fark, etkilerin derecesinde ve niteliğindedir. Biz Osmanlı devrinde dış etkenlere karşı tamamiyle kapalı kaldık. Yeniliklere düşman kesildik. Matbaayı bile yaşatmadık. Batıdan gelen her şeye karşı idik. Tabii bunların köklü nedenleri var. Yüzeyde kalmış aydın görüşüne göre, bütün bunların nedeni dine bağlanır. Yanlış, çok yanlış... Belki din bir araç olarak kullanıldı; fakat kendisi sebep değil, sadece vasıta oldu. Neyse, sözü fazla uzatmamak için kısa kesiyorum: Dıştan gelen akımlar, eğer toplum bünyesi esenlik içinde ve sağlamsa, çok faydalı olur; sonu ileriliğe, yeniliğe ve refaha çıkar. Ama değilse çok zararlıdır. O zaman iş tersine döner. Toplumun dengesi bozulur; çarpışmalar, ayrılmalar olur; bunalımlar ve tezatlar içine düşülür. Bizde de böyle oldu. Toplumumuzun esen ve sağlam bir bünyesi yoktu. Millet olarak var bile sayılmazdık. Başkaca kurtuluş yolu olmadığını anlayınca dıştan gelen akımlara kayıtsız şartsız kendimizi kaptırdık. Taklitçilik devrine girdik ve bugünkü duruma düştük.

Şimdi Batı dünyasına başka bir akıma sürüklenerek katılma eğilimleri başladı. Nasıl liberal Batıya körü körüne hayran olmuşsak, şimdi de sosyalist Batıya öylece kayıtsız şartsız bağlanmak yolundayız.

SOSYALİST PROFESÖR — Bay Sosyoloğun daha fazla konuşmasını gerekli bulmuyorum. Ne demek istediğini hepimizin anlamış olduğumuzu sanıyorum.

Toplumların dış etkenler yüzünden yeniliğe kavuşacakı bence de doğrudur ve tarihsel bir gerçektir. Ancak bu etkenlerden yararlanmaya engel olan kuvvetler nasıl önlenir? Bugün sosyalizmin yeni bir uygarlık ilkesi, yeni bir dünya fikri olduğuna şüphe yoktur. Hele geri kalmış memleketlerde bu ilke ve fikrin kurtarıcılık niteliği de vardır. Böyle olduğu halde meselâ bizde, sosyalizm eroin gibi tehlikeli ve zararlı sayılmaktadır. Kapitalizm can çekiştiği ve tarihsel varlığını yitirdiği halde biz, sömürücü ve ilkel kapitalizm devrinin ortamını kurma yolundayız. Devlete ve ekonomiye hâkim sınıflar, çıkarları bu yönde olduğu için, dıştan gelen sosyalizm gibi ileri ve kurtarıcı bir akımın karşısına çıkmaktadırlar. Bu durumdan nasıl kurtulabiliriz?

TARİHÇİ — Ben, konuşmaların sayın Yönetici tarafından belirtilen plan çerçevesine alınmasını rica edeceğim. Yani, aşırı cereyanlar nedir ve nereden doğar? Bunların hangileri tehlikelidir ve önlenmesi gerekir? Önlenme, kanun ve ceza yoliyle mi olmalıdır; yoksa başka çareleri var mıdır? Nihayet bu akımların doğup gelişmesinde İdarenin bir rolü olmuş mudur? Sanıyorum; Sosyolog arkadaşımın yaptığı ayırımı aramızda kabul etmeyen yoktur. Akımları üçe ayırarak mütalâa etmenin faydasını belirtti. Bir akım, toplumun kendi bünyesinden doğar ve ona bağlıdır. Bunlar toplumdaki değişimlerle birlikte değişecek şeylerdir. İkinci akım, dıştan gelir ve topluma sızmaya çalışır. İşte konunun bu noktasında Sosyologla Sosyalist Profesör arasında bir çatışma baş gösterdi.

SOSYALİST PROFESÖR — Çatışma henüz yok, fakat olacak.

TARİHÇİ — Ben kehânette bulunmuşum; olacağı söylemişim. Sosyalist Profesöre göre, sosyalizm yeni ve ileri bir dünya fikri, uygarlık ilkesidir. Geri kalmış bir memleket olarak Türkiye, bu akımın topluma girmesiyle kurtulur. Oysa ki, yine Sosyalist Profesöre göre, gerek devlet ve gerek ekonomiye ve politikaya hâkim olan sınıflar bütün güçleriyle bu akıma karşı gelmektedirler. Aşırı akımlarla mücadele denince herkesin aklına bir yandan dincilik ve Nurculuk, öbür yandan da komünizm gelmektedir.

SOSYALİST PROFESÖR — Komünizm değil, sosyalizm.

TARİHÇİ — Zaten anlaşmazlık ta buradan çıkıyor ya... Sizin sosyalizm dediğinize biz komünizm diyoruz; biz sosyalizmden söz edersek ona da siz faşizm ya da kapitalizm diyorsunuz. Galiba, bu tartışmaları bir yana bıraksak ta önce aramızda kapitalizm nedir, sosyalizm nedir, komünizm nedir, faşizm nedir? bu noktalarda biraz anlaşsak, daha iyi olacak.

SOSYALİST PROFESÖR — Bunu neden gerekli buluyorsunuz? Bu rejimlerin ne anlama geldiği artık bütün dünyaca malûm. Kapitalizm, bir azınlığın mülkiyeti tekeline alarak büyük çoğunluğu sömürmesi; sosyalizm ise bu sömürmeyi önlemek üzere mülkiyetin kamu elinde bulunmasıdır.

TARİHÇİ — Ya komünizm?

SOSYALİST PROFESÖR — Komünizm, sosyalizm yoliyle ileride gerçekleşecek bir hedeftir. Hiçbir memleket sosyalizm dönemini yaşamadan komünizme geçemez. Çünkü bu sonuncu rejimde hem mülkiyet kamunun elindedir; hem de üretimden herkes çalışma değerine göre değil, ihtiyacına göre pay almaktadır. Bize sosyalist demeyip komünist demenizde bundan dolayı insafsızlıktır ve bir iftiradır.

İKTİSATÇI — Rejimlerin münakaşasına geçtikse benim de bu konuda söyleyecek bir çift lâfım var. Sayın Sosyalist Profesör kapitalizm, sosyalizm ve komünizmi anlamlaştırırken köklü bir hataya düşmektedir. Bu anlamdaki tarifler, tamamiyle Marksisttir ve 19. Asrın fikir atmosferini yansıtmaktadır. Marksizme göre feodalite ile kapitalizm, sosyalizm ile komünizm birbirini takip eden ve tamamlayan, ya da önceki sonrakini hazırlayan dönemlerdir. Feodalitede kapitalizm ve kapitalizmde de feodalizm olabilir. Sosyalizm döneminde de komünizmin bazı belirtileri yaşayabilir. Ama bu iki zıt kategori içine alınan rejimler bir arada olamaz. Yani kapitalist bir toplumda hiç bir surette sosyalizm kurulamaz. İşte bu fikir, şimdi 20. Yüzyılın son ikinci yarısında ilmin kökten çürüttüğü bir şeydir. Tarihî maddecilik metodunu kullanarak bu fikri çürütmek işten bile değildir. Çünkü bu metot sosyal gelişmelerin bir tarihî seyir içinde kendiliğinden olgunlaşıp gerçekleşeceği tezine dayanır. Ortada ihtilâlin bulunması, normal tarihî gelişme teorisini sarsmaz. İhtilâl, bir civcivin yumurtanın kabuğunu kırarak dışarı çıkartılması, ya da bir hastanın operasyonla kurtulması gibi normal seyri kolaylaştıran bir müdahaledir. Eğer yumurtanın içinde bir hayat teşekkül etmemiş olsaydı, kabuğun kırılması civciv çıkarmaya yetmiyecekti. Ameliyatın hasta olmayan bir insana hiç bir faydası olmaz; tersine zararı olur.

Demek istiyorum ki Marksizmin temeli ihtilâlcilikte değil, kapitalizm ile sosyalizmi birbirine yüzde yüz zıt, asla bağdaşamaz bir rejim olarak ele almasındadır. Şimdi ilmin tamamiyle çürüttüğü bu fikre hâlâ bağlı kalanlara komünist; kapitalizmle sosyalizmin telif edileceğini kabul edenlere de sosyalist denmektedir. Daha doğrusu sosyalizmden hâlâ eski kavram anlaşılacağı düşünüldüğünden sosyalist bile denmiyerek sosyal adaletçi, sosyal devletçi gibi terimler icat edilmiştir. Bizim CHP bu sebeple ortanın solul deyimini kullanmaktadır.

CHP'Lİ — Sayın İktisatçıya çok teşekkür ederim. Bizi, içinden bir türlü çıkamadığımız bir fasit daireden çıkaracak fikri ortaya attılar. Neden bu bizim aklımıza gelmedi? Siz bile mecmuanızdaki yazılarınızda CHP nin kendisine neden sosyalist denmesini istemediği halde ortanın solunda olmasını bir çelişme olarak belirtmiştiniz. Evet; biz sosyalist değiliz. Çünkü sosyalistiz deyince kamu mülkiyeti taraflısı ve özel mülkiyete karşı oluruz. Ortanın solu terimiyle biz meğer, ilmin son vardığı bir sonuca, koyduğu bir kurala varmışız da haberimiz yokmuş! Evet; CHP, kaiptalizmle sosyalizmin telif edilebileceği inancındadır ve ondan dolayı ortanın solundayız ve karma ekonomiciyiz.

BİZ — Oturumu yöneltmek çok güçleşti. Konular o kadar birbirine karışıyor ki... Konuşanların hakkı da var. Bizim başlangıçta sunduğumuz yönetim planı çerçevesi içinde kalmak imkânsız gibi. Bununla beraber bize yardım etmelerini ve yalnız bu çerçece içinde konuşmaya çalışmalarını sayın arkadaşlarımızdan rica ediyoruz.

TARİHÇİ — Bu ricaya şahsen ben de katılarak, özetle görüşümü açıklayacağım:

Aşırı cereyanlardan geri olanlar, yani toplumun kendi bünyesinden doğanlar, meselâ bize göre Nurculuk, Hilâfetçilik ve bu gibi cereyanlar zararlı ve tehlikelidir. Çünkü bunlar ilme ve akla değil, bunların üstünde İlâhî bir iradeye bağlı olarak toplumun idaresini isterler ve her türlü yeniliğe karşı gelirler. Ama, gerek dinciliğin ve tarikatçılığın, gerek başkaca Ortaçağ kurul ve kurallarının yarattığı cereyanları şiddet yoliyle önlemek büsbütün tehlikeyi çoğaltmak olur. Tıpkı yüzdeki çıbanı kesip azıtmak ya da bünyeyi zehirlemek gibi bir şeydir.

Her yerde ve her tarihte görülmüştür

ki, toplumun bünyesi değiştikçe buna bağlı olan akımlar da değişiyor ve hattâ yok oluyor. Makine kullanacaksınız; ona ayak uyduracaksınız; gece gündüz çalışacaksınız; medenî münasebetler kuracaksınız; okuyacaksınız; sonra da Nurcu olarak kalacak; toplumun şeriata uygun yönetimini isteyeceksiniz... Böyle şey olmaz. Toplum değişince geri akımları yaşayamaz; yaşamaları için devlet gücüne, kanuna ihtiyaç vardır. Bundan dolayı devlet desteklemez ve hürriyet olur, toplumun bünyesi değişir ve kuvvetlenirse bu geri akımların hepsi, güneşin altında karanlığın silinmesi gibi, kalkar...

SOSYALİST AYDIN — Yani hiç birşey yapmamak, Nurcularla uğraşmamak, yobazların istediklerine göz yummak mı lâzım?

Anlamıyorum bu kadar toleransı!

Bizde toplumun bünyesi değişiyor. Laiklik devrimi de yaptık ama, biliyoruz ki bugün irtica, dincilik eskisinden daha da yaygın ve kuvvetli duruma girdi. Hele demokrasiden sonra... Ne buyurur sayın tarihçi?

FİLOZOF — Bu soruya ben cevap vermek isterim.

BİZ — Ama Tarihçiden soruldu.

TARİHÇİ — Ziyanı yok; sayın Filozof konuşsun.

FİLOZOF — Hegel'in diyalektik idealizmine göre, insanlar hareketlerinde bağlandıkları veya edindikleri fikrin kumandası altındadırlar. Fikir nasıl doğar, nasıl harekete kumanda eder? Bunlar çok uzun konuşmayı gerektiren başka konular. Tabii üzerinde durmıyacağız. Yalnız Türk halkının çoğunluğu, hareketlerine yön veren fikirlerinde çok defa dinî inançlarının etkisi altındadır. Onun bu inanışını sömürme yolu ise demokrasiyle açılmış bulunuyor. Demokrasi, halkın oyu ile iktidarın teayyün etmesi rejimidir. Siyasî partiler fakir bir memlekette bu oyları, halka istediği maddî refahı vaadederek alamazlar. Dinî inanışları sömürme, en kolay başarı yoludur. Bence tehlike yalnız buradadır. Dinciliği ne devlet koruyup desteklemeli; ne de siyasî partiler en küçük şekilde bile sömürme konusu yapmalı... Bu sağlanırsa hiç bir cezaya, baskıya lüzum kalmadan dincilik tehlike olmaktan çıkar.

SOSYOLOG — Bahsi ben açtım ama, tamamlama fırsatını bulamadım. Müsaade ederseniz fikirlerimi özetleyerek arzedeyim:

Toplumun kendi bünyesinden doğan akımlar geridir, toplum bünyesi değiştikçe değişir. Bu konuda yapılacak şey, bu akımların devlet gücüne dayanmamasından ibarettir.

Dıştan gelen akımlar, ne oulrsa olsun, hepsi ilericidir, ama, tehlikeli, hem de çok tehlikeli olabilirler. Neden? Çünkü henüz toplum bünyesi sağlam ve esen olmamasından. Hangisi tehlikeli, hangisi değil? Bunu anlamak ve toplumu idare eden güçlerin hareketlerine rehber yapmak çok güçtür. hattâ daha ileri gidiyorum: Geri bir memlekette tamamen imkânsızdır. Biz henüz yüzde yüz pozitif ilimler alanında bile, dış akımları gereği gibi kullanma gücüne erişemedik. Nerede kaldı ki sosyal akımlarda iyisini kötüsünü seçebilelim.

Ne oluyor öyleyse? Dış akımlar bir tek yönde olsa gözü kapalı kabul edelim. Meselâ 19. Asırda olsaydık, liberal kapitalizme sarılabilirdik. Ama şimdi bir de adına sosyalizm denen komünizm var. Ortaya bir de demokrasi çıkıp parti kurma, söz söyleme serbest olup dış akımlardan herhangi birine göre kitleden oy almaya kalkıştık mı, ortalık karmakarışık bir hal alır. Zor ve tehlikeli olan dış akımlar değil, bu akımların politikada araç olarak kullanılma-

sıdır. Eğer biz örgütleri tamam ve organ' bir millet olsaydık, bundan hiç korkmazdık. Değiliz de ondan korkmalıyız. Çünkü bu akımlar politikaya döküldü mü, yalnız kalmazlar; geri tezatları ve akımları da körüklerler. Meselâ bugün kapitalist yönde olduğu bilinen AP nin propagandasına bu geri akımlardan yararlandığı söylenmekte ve CHP nin bunu yapmadığı için seçimleri kaybettiği de iddia olunmaktadır. Bana kalırsa ne AP dinci gözüktüğü için kazanmış; ne de CHP dine sırt çevirme dolayısiyle kaybetmiştir. Türk seçmeninde dinî inanışın kuvvetli olmasına rağmen, devlet yönetiminde bunun hemen hemen hiç bir rolü ve etkisi olmadığı kanısındayım. ... çimlerde kazanma ve kaybetme nedenle... büsbütün başkadır.

Fakat yarın TİP nin bile dinci politika gütmiyeceği nerden malûm? Baksanıza, Malatya'da yaptığı son kongresinde toplumcu din adamları yetiştirmeye karar verdiler.

SOSYALİST AYDIN — Sizce Mehmet Ali Aybar sarık dahi sarabilir mi?

SOSYOLOG — Süleyman Demirel sarık sararak mı seçim propagandası yaptı? Yanına zarif ve genç eşini alarak dolaştı. Yalnız bu hareketin Demirel'e isnat edilen irticaa göz yummak ve dayanmak iddiasının bir iftira olduğunu anlatmaya yeter.

BİZ — Hayli uzamış olan bu Oturumu burada kesmeye mecbur kaldığımız için özür dileriz. Vaktimiz çok daraldı. Konu da son derece önemli ve çekici. Müsade ederseniz başka bir Oturumumuzda devam etmek üzere toplantıya son vereceğiz. Çok değerli ve cidden orijinal görüşlerinizi açıkladığınız için okuyucularımız adına hepinize derin teşekkürlerimizi sunarız.

Tarım Problemleri

Nufusumuz delice artıyor. Ziraî istihsal bu artışa ayak uyduramıyor. Herkes diline bir Toprak Reformu'dur dolamış, bunu siyasî çıkar olarak kullanıyor. Halbuki ortada çok önmeli bir konu vardır. O da 1980 senesi Türkiye'sinin 50 milyona yakın nufusunu nasıl besleyeceğimizdir. Gönül isterdi ki Meclisde bu mesele hakkında bir gensoru açılsın ve millet işin ehemmiyetini anlasın.

Yazan : Dr. İlhami MASAR

GEÇENLERDE bazı arkadaşlar beni ortalarına aldılar ve kısaca şöyle konuştular:

"Neden hep turizm, sanayileşme ve dış siyaset hakkında yızlar yazarsın da, bu Memleketin ilk yetiştirdiği ziraat iktisatçılarından olmana rağmen, tarım problemlerini ele almazsın?"

Arkadaşlara 1923 senesi Ankara'sındaki vaziyeti anlattım. Meclis içi veya dışı, Ankara'da yaşayan her adam, kendini, ziraat konusunda allâme sayardı ve biz, genç ziraatçilere lâf söyletilmezdi. Anadolu'da narenciye ve muz, Ege'de pamuk, Rize'de çay yetişebileceğini söylediğimiz zaman, ağzımız kapatılırdı. Son seneler zarfında da vaziyet pek değişmemiştir. FAO Teşkilâtının uzmanı olarak dünya memleketlerinde edindiğim onbeş senelik tecrübelerimden bahsettiğim zaman bana yine: "Biz bunların hepsini biliriz" deniliyor ve hiç bir şey yapmamaya devam ediliyor.

Bunun böyle olduğunu bilmeme rağmen bugün, tarım konuları ile ilgili bir yazı serisi kaleme almaya karar verdim.

Bu ilk yazıda ele dört mevzu alıyorum:

1 — Toprak reformu,
2 — Tahıl problemi,
3 — Sebze ve meyve,
4 — Hayvancılık.

Ziraatle alâkadar konular saymakla bitirilemez, bunların hepsini bu yazılar çevresinde ortaya dökmek güç olacaktır. Bu sebeple şimdilik gelecek yazılarda şu mevzulardan bahsedeceğim:

5 — Toprak korunması ve orman meselesi,
6 — Sulama sahaları ekonomisi,
7 — Yağ ihtiyacımız,
8 — Geleneksel ihraç maddelerimiz,

Bu yazılarım alâka uyandırırsa, ilerde daha da başka konuları tahlil etmeye çalışacağım:

9 — Büyük devlet işletmeleri,
10 — Kredi meseleleri ve kooperatifçilik,
11 — Marketing konusu,
12 — Millî gelir ve ziraat geliri,
13 — Tarım mahsulleri maliyeti,
14 — Köylerde işsizlik ve şehirlere hücum,
15 — Köy kalkınması,
16 — Köylerde küçük sanatlar.

Toprak Reformu

TOPRAĞIN, onu işleyen adama mal edilmesi mevzuu bizim heyecanlı gençlerimizin zannettikleri gibi, yeni bir şey değildir. Binlerce senelik insanlık tarihinde belki yüzlerce defa böyle dağıtımlar yapılmıştır. Bir memleket zapteden müstevliler veya bir ihtilâl yapan siyaset adamları, iktidarda olan zümre ile beraber toprak asılzadelerini ve çiftlik sahiplerini bertaraf ederken, istihsalin devam etmesi için toprağı, başıbozuk bir tarzda, köylü-

ye dağıtmışlardır. Fakat yüz seneye varmadan, eski hal yine avdet etmiştir. Yalnız bu sefer memleketi istilâ eden veya ihtilâli yapan siyaset adamlarının torunları yeni toprak efendileri olarak ortaya çıkmışlardır.

Her şeye olduğu gibi, bir tarım bölgesinin işletilmesine de iktisadî kaideler hakemdir. İklim, toprak, marketing, kredi imkânları, nufus gibi faktörler, orada yetişecek mahsulü ve bunu başaracak işletmelerin, büyük, orta ve küçük üniteler arasında dağılmasını tayin ederler. Mevcut ortamı değiştirecek esaslı etüdleri ve bunu başaracak yatırımları yapmadan, muvazeneyi bozmak, mânasız bir iştir. Verimsiz olduğundan dolayı işletilmeyen boş arazi veya bir aileyi geçindirecek büyüklüğü haiz olmayan bir parsel üzerinde işletmeler kurmak, son seneler zarfında birçok memleketlerde tecrübe edilmiştir. Netice daima hüsran olmuştur.

Bu işin en bilgisiz tecrübesi, 1917 yi takip eden seneler zarfında Rusya'da yapılmıştır. Ekim ihtilâlinden sonra Rusya'da bütün topraklar küçük işletmeler halinde köylüye dağıtılmış, köylü de, zaten kredi imkânları da mevcut olmadığından, kendini besleyecek kadar mahsul yetiştirmiş ve eskiden milyonlarca ton tahıl ihraç eden Rusya'da şehirler aç kalmış ve milyonlarca insan ölmüştür. İşte bundan sonra, orta ve büyük işletmeler halinde devlet çiftlikleri (Solhozlar) ve kollektif işletmeler (Kolhozlar) kurulmuş; onunla da mesele halledilemeyince yine tekrar, bu işletmelere muvazi olarak küçük köylü bahçıvanlık, meyvecilik, tavukçuluk ve hayvancılık işletmelerine müsaade edilmiştir.

Sayın Demirel'in en beğendiğim sözlerinden biri toprak reformu yalnız yapılmaz, ancak tarım reformu ile muvazi olarak başarılır, demesidir.

Ziraatın en çirkin şekli, muhakkak ki köy ağalarının yumruğu altında fakir çiftçinin, yarıcılık yapmasıdır. Fakat bu vaziyet bile, yukardan inme emirler ve toy ihtilâlcilerin yapacakları kanunlarla halledilemez. Köy ağalarını da mevcut ziraî ortam yaratmıştır. Bunu böyle bilmek lâzımdır.

Ziraî reformda, esas, hiç olmazsa 4 - 5 jenerasyon ayakta durabilecek işletmeler yaratmaktır. Bunlar evlâtlar arasında dağıtılıp küçülmemelidirler. İşletmenin kazancı, baba evinden ayrılan oğlan ve kızlara da bir tazminat verecek yükseklikte olmalıdır. Oğlana hiç olmazsa tahsil veya iş tutma imkânı bahşedilmeli ve kıza bir çehiz verilebilmelidir.

Bu yapılamazsa, işe el sürmemek daha doğru olur.

Tahıl Problemi

BİZ ekmek yiyen bir milletiz. Gıda standardımız yükseldikçe başka yerlerde olduğu gibi bizde de hububat tüketimi azalacak ve bunun yerini başka maddeler tutacaktır. Fakat bu beş-on senelik bir mesele değildir. Şimdilik nufusumuz arttıkça insanlarımızın buğday, mısır, çavdar, darı ve hayvanlarımızın tahıl, arpa, yulaf, mısır ihtiyacı da artacaktır. Tahıl ithalatımız şimdiki seviyesinde kalmayacak iyi ve fena seneler ortalaması, her sene yüzbin ton kadar artacaktır; arpa, çavdar ve makarnalık buğday ihracatımız da nihayet sıfıra müncer olacaktır.

Geleneksel usuller ile tahıl istihsalini yükseltmeye imkân yoktur. Verim, dönüme yüz kilo etrafında kalmaya mahkûmdur.

Sulu ziraat ile, daha fazla tahıl yetiştirmek de iktisadî değildir. Ekilen topraklarımızın yüzde onu etrafında kalacak olan sulama sahalarında geliri daha yüksek ürünler yetiştirmeye mecburuz. Münavebeye giren tahıl, o civarda yaşayan insan ve hayvanların beslenmesine kâfi gelecek miktarı pek geçmemelidir.

Bu demektir ki, biz daha fazla tahıl elde etmek için, kuru ziraat usullerini ıslâh etmeye mecburuz. Bu suretle iklim faktörünün etkisine rağmen dönüm verimini ortalama 120 ve hattâ belki birgün 150 kiloya yükseltebilmeliyiz.

Bunun için çare şudur:

1 — Toprağı rutubeti saklayacak şekilde işlemek,

2 — Yalnız islah edilmiş tohumluk kullanmak,

3 — Kimyevî gübre vermek,

4 — Toprağı organik madde (Ümüs) yönünden tatmin etmek için imkân dahilinde yeşil gübre kullanmak. Yanı aynı toprak üzerinde yeşillik yetiştirerek bu yeşilliği toprağa vermek.

Günün birinde radyom izotoplarından istifade etmek veya sun'î yağmur yağdırmak belki kabil olacaktır. Fakat o zamana kadar mevcut şartlar içinde, Danimarkada olduğu gibi tahıl verimini dönümde 400 kiloya yükseltmeye imkân yoktur. Ya 150 kiloya doğru gidebilmek için bu yukarda yazdığım hususları ayarlayacağız, yahut da daha az tahıl yemeye alışacağız, çünkü tahıl ithal imkânları, gelecekte gittikçe azalacaktır.

Sebze ve Meyve

BİRÇOK defalar yazdım, hattâ sayın Demirel iktidara geçtiği zaman, hiç adetim olmadığı halde, ona bu mecmuada bir de açık mektup kaleme aldım. Millî gelirimizin tahminen yüzde kırkını dolduran tarım gelirini yüzde elli ve daha yukarı çıkarmanın en esaslı çaresi sebze ve meyve ihracatımızı yükseltmektir.

Yanı başımızda sanayileşmiş, Batı Av-

BİR AÇIKLAMA

GEÇEN SAYIMIZDA "Devlet ne düşünüyor?" başlıklı fikri de Devletten bekleyen durumumuza değinen yazıda Hükümetin "İstanbul'un topluca kalkınması için ne yapmalıdır?" sorusuna Türkiye Mimarlar Odasının önce "İstanbul'un taşıyacağı nufus ve göreceği fonksiyon bakımından Devlet görüşü nedir?" şeklinde cevap verdiğini kaydederek, tarihimizden gelen bu yanlış anlayışın yüksek tabakalarımızda bile hâkim olmasından yakınmıştık.

Tek sütünde bitmesi teknik bakımdan gerekli bir fıkrada böyle köklü bir problemimize değinmenin sonucu olarak yazının bir yanlış anlayışa yol verdiğini görerek bu açıklamayı yapma zorunluğunu duyduk.

Bizim gördüğümüze ve bildiğimize göre Türkiye Mimarlar Odası toplumumuzda fikrin devlete malolması geleneğini yıkmaya çalışan ve üstün kalitede aydın yöneticilerin elinde dinamik hamleler yapan değerli örgütlerimizden biridir. Eğer konuyu bir fıkra çerçevesinde toparlamaya gitmeseydik, Mimarlar Odasınca devlet görüşünün öncelikle öğrenilmek istenmesinin nedenini açıklar ve bu suretle fıkra, sanki Mimarlar Odasını yermek istiyormuşuz gibi bir anlayışa sebep olmazdı.

"Hazin olan taraf dine veya devlete teslim olma zihniyetinin yüksek tabakamızda bile hâkim olmuş bulunmasıdır" derken toplumsal bir gerçeğe değinmek istemiştik. Mimarlar Odası. İstanbul'un taşıyacağı nufus ve göreceği fonksiyon bakımından devlet görüşünün tespitini isterken, devlete teslim olmak değil, tersine devleti vazifeye çağırmak istemiştir. Böyle bir görüşün her şeyden önce tespiti lâzımdır. Bu düşünceye katılmayacak kimse olamaz. Şüphesiz böyle bir işin yapılması için Devlet, yetkili kurum ve kişilerin fikirlerini almak zorunluğundadır. Mimarlar Odası, kendisine bir vazife çağrısı yapılmadan dahi görüşlerini her fırsatta yetkili makamlara intikal ettirmeye çalışmıştır. Ancak bu konu ile ilgili çeşitli Bakanlıklar ve nihayet Hükümet, İstanbul gibi kalkınması Türkiye çapında meselelere bağlı en büyük şehrimizin geleceği hakkında kesin ve belirli bir karara varamamıştır. Mimarlar Odası bu kararı beklemektedir. Yoksa herkesin susması ve fikrin Devletten gelmesi, Odanın mücadelesini yaparak çözmeye çalıştığı meselelerden biridir. Mecmuamızda çıkan fıkranın yerdiğimiz zihniyete sanki Mimarlar Odası bir örnekmiş gibi hiç bir suretle düşünmediğimiz bir anlayışa yol verdiğinden dolayı okuyucularımızdan ve sayın Oda Yöneticilerinden özür dileriz.

rupa gibi bir alıcı vardır. Bu pazarın bizden uzaklığı da Kaliforniya'nın New York'a olan mesafesinden fazla değildir. Batı Avrupa'nın nufusu Birleşik Devletlerin Kuzey Doğu bölgesinden fazladır. Gıda rejiminde sebze ve meyve tüketimi gittikçe yükselmektedir. Bu, milyonlarca dolarla ölçülmesi gereken piyasa bugün esas itibarile İtalyan ihracatçılarının elindedir. Fakat bunlar artan istek karşısında yeni yeni yetiştiriciler aramadadırlar. İlk el atacakları yer; Yunanistan ve Türkiye'dir. Madem ki bu işi bir türlü başaramıyoruz, bari onlarla anlaşalım, bir müddet için kazancın bir kısmını onlara bırakalım, zarar yok, işe alışırız.

Sebze ve meyve yetiştiriciliği, hele turfandacılık, tarımın en entansif kısmıdır. Memleketimizde bu iş eskiden Rum ve Bulgarların elinde idi. Kırk senedir epey mesafe katettik.

Sulama, gübreleme, ziraî mücadele serra, hattâ kısmen ambalâj faktörlerini öğrendik. İstihsal epey yükseldi; bozulmadan Avrupa piyasasına ulaştırma imkânlarını da öğrenirsek ve ihracat artarsa, istihsal yukarıya doğru fırlayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan evvel Almanlar, bize Flach namında bir zat göndermişlerdi. O zaman Dr. Baade Ticaret Vekâletinde müşavir idi. Aynı Vekâlette Kurdoğlu Faik Bey müsteşardı; bu meyve ve sebze mevzuu ile çok alâkadar olmuştu. Soğuk hava "Container"leri ile hattâ yük tayyareleri ile nakliyat bile tezekkür edilmişti. Fakat yirmi beş senedir kat ettiğimiz mesafe önemli olmamıştır.

Sayın Demirel, kendi bildiği ve anladığı enerji ve ağır sanayi sektörüne lüzumlu alâkayı gösteriyor. Bizde herşey yukarıdan "işaret" ile yapılır. Ne olur biraz da bu mevzu ile alâkadar olsun!...

Hayvancılık

TABİİ pazarımız olan Batı Avrupa sebze ve meyve yanında en çok satabileceğimiz madde sığır etidir. Avrupalı gittikçe daha az tahıl tüketmektedir, yağını en ucuz piyasa olan tropik bölgelerden temin etmektedir, süt ve süt mamûllerini bol bol kendi yetiştirmektedir. Halbuki sığır etine ihtiyacı artmaktadır. Fiatlar yüksektir. Bu sahada mühim bir rol oynayabiliriz.

Beş on koyun veya keçiye bir dönüm mera tahsisi usulü, artan nufus muvacehesinde bu gün daha değilse bile, yarın tarihe karışacaktır.

Keçi bir felâkettir, memleketi çöle çevirecektir. Muhtaç olan her işletmeye 4 - 5 keçi bırakıp ağa sürülerini yok etmezsek, torunlarımız bize lânet edeceklerdir.

Bunu defalarca söyledim.

Koyun daha bir müddet ekonomimiz için lüzumludur. Meraların bir kısmının etrafını, otlar biraz büyüyünceye kadar, çitlerle muhafaza altına almak usulünü tatbik edebilirsek daha da fazla koyun yetiştirebiliriz. İklim faktörü, bu meraların ekilmesine zaten mani olmaktadır.

Fakat şunu unutmayalım, elli veya seksen milyonluk Türkiye'de, koyunun ehemmiyeti azalacaktır. Et ihtiyacımızı yem yetiştirerek, sun'î mera ve çayırlar yaparak, sığırcılıkla temin etmeye mecbur olacağız. Bu işe nekadar erken başlasak, o kadar iyidir. Bilhassa Güney ovalarımız, kış besisi için ideal bölgelerdir. Bu mevzu ele alınmamış değildir. Ben Devlet ziraat işletmelerinde çalışırken, Hatay ve Dalaman çiftliklerimizde bu işin geniş ölçüde başarılmasına çalışılmıştır. Bir zaman Dalaman'dan Avrupa'ya başta domuz olmak üzere, hayvan da ihraç olunmuştur. Fakat marketing faktörünün uygulanamaması sebebile iş, suya düşmüştür.

Biz şimdi de Rusya'ya, Doğudan sığır ve Yunanistan ve Arap memleketlerine keçi ve koyun olarak bir miktar kasaplık hayvan ihraç ederiz. Burada söylemek istediğim konu bu değildir. Batı Avrupa'ya iyi para getiren semiz sığır ihracıdır. Bu mevzuu muhakkak surette ele almalıyız. İşi biz kendimiz beceremeyecek isek yabancı sermaye ve yabancı bilgiden istifade etmek, başlangıç için lüzumlu olabilir. Komünistlerin, petrol istihsalinde olduğu gibi "memleketi satıyorlar" yaygaralarına mahal vermemek için, problemi iyi etüt etmek ve bu hususda evvela ana muhafelet partisi ile anlaşmak doğru olur.

Turizm ve Ramazan

● Ramazan ayı için İstanbul'da programlar uygulanırsa, Yurdumuza onbinlerce Müslüman turist celp edebiliriz. ●

Dr. İlhami MASAR

TURİZMİN, bizim için mühim bir döviz kaynağı olduğu hususunda hepimiz mutabıkız. Fakat bu hususta elimizde olan bütün imkânlardan istifade etmek yolunu aramamız lâzım gelir.

Deniz mevsiminde Avrupalıları memleketimize getirmek için epey gayret sarfedilmektedir. Fakat bütün Akdeniz ülkeleri turistlere aynı imkânları vermekte olduklarından dolayı bu yolda akan dövizleri diğer memleketlerle paylaşmak zorundayız.

Yazın Arabistan çöllerinde sıcaktan bunalan petrol zenginlerini memleketimizin dağlık ve ormanlık bölgelerine celbetmek için daha fazla gayret sarfetmemiz lâzım geldiğini defalarca yazdım. Bu hususta ciddî teşebbüsler yapıldığı işitilmiyor.

Fakat dağ ve orman imkânlarını Orta Avrupa memleketleri ile paylaşıyoruz. Petrol zenginleri için para hiç bir şey ifade etmediğine göre onlar İsviçre'ye gitmeyi tabii tercih edeceklerdir. Biz orta halli Araplarla iktifa etmek mecburiyetinde kalacağız.

Halbuki, eski devirlerdeki parlaklığını kaybetmiş olmasına rağmen, İstanbul'un Ramazan havası dünyanın hiç bir şehir ile kıyas edilemez.

Ben hemen hemen bütün islâm memleketlerini gezdim. Hiç bir şehirde beş yüz cami değil, elli cami bile yoktur. Hiçbirinde donatılan minarelerimiz ve mahyalarımız bizdeki güzelilkte gökyüzünü süslemez. Kadir gecesinde Beyazıt camiinde kılınan teravi namazının ulviyeti eşsizdir.

İstanbul pek çok müslüman için eski hilâfet merkezidir. Biz burasını Mekke'den sonra en çok ziyaret edilen İslâm şehri yapabiliriz. Turizm Bakanına ve seyahat acentalarımıza Ramazan turizmi problemini tetkik etmelerini tavsiye ederim. Ramazan şimdi kış aylarına düşüyor. Bu mevsimde otellerimizde bol yer vardır. Pekâlâ yarım tarife tatbik edebilirler.

Charter anlaşmaları ile Kula Sampur'dan, Delhi'den Karachi'den, Tahran, Kuveyt ve Riyat'tan, Beyrut, Trablus, Tunus ve Rabat'tan, hattâ zenci Afrikadan pek çok turist getirebiliriz. Binlerce, onbinlerce müslüman için İstanbul ikinci bir Kâbedir. Bunu yakinen biliyorum. Yüzlerce müslüman bana, "Ah, bir İstanbul'u görebilsem," demiştir.

Onlara, bu imkânı, biz hazırlamalıyız. Burada otel ve yiyeceklerini kendi âdetlerine uygun olarak tertiplemeliyiz. Bunun yanında, Konya'da olduğu gibi Mevlevî dansları, büyük camilerin önünde İslâmiyet ve İstanbul'un fethine ait ışık ve ses gösterileri, hattâ eski kıyafetlerle Orta Oyunları, Mehter bandoları ile turistlerin programları zenginleştirilebilir.

İşe küçükten bir başlayalım. 5 - 10 senede nasıl bir parlak netice alınacağı görülecektir.

İzmir'de yaratılan mucize

Modern bir Avrupa şehri haline gelen İzmir'de Özel Türk Kolejini görmek bizi şaşırttı ve bir mucize ile karşılaştığımız sanısına kaptırdı. Özel teşebbüsün bu başarısı acaba maarif politikamızda köklü bir değişikliğe, bir reforma yol açabilecek midir?

Yazan : Feridun AKDAĞ

ARA SIRA yurt içinde yaptığımız tetkik gezilerinin sonuncusunda bindiğimiz geminin gidiş geliş seferlerinde İzmir'de iki defa uzunca kalması, hayli işimize yaradı. İzmir'i göğüslerimizi kabartacak bir gelişme içinde bulduk. Son gelişimiz bundan üç yıl önceydi. Aradan geçen kısa zamanda İzmir, gerçek mânâsiyle bir Avrupa şehri olmuş. Vakıa o zaman da büyük bulvarlar, ana caddeler açılmıştı; fakat üzerlerinde şimdi gördüğümüz büyük ve çok güzel binalardan çoğu son senelerde yapılmış. Asfalt Osman denen sevimli halk adamı Osman Kibar da Belediye Başkanı olunca, bütün yollar asfaltlanmış. Tertemiz, pırıl pırıl bir şehir olmuş İzmir. Yeni açılan ve İzmir'i yalı kıyılarından Eşrefpaşa'ya arkadan bağlayan Hatay bulvarı ise çok güzel... Bulvar yükseliyor ve İzmir'i ayaklar altına alarak körfezin ve Karşıyaka'nın şahâne manzarasını önünüze seriyor. Yalnız çok yazık olmuş; dikilen yüksek apartmanların hepsi bulvarın deniz tarafında sıralanmış; manzara kapandığı için, ancak tek tük boş kalan aralıklardan gözükebiliyor.

Birinci kordon şimdi yedi sekiz katlı, hattâ daha yüksek binalarla süslenmiş. Denizden haşmetli gözüküyor; biraz İskenderiye'yi andırıyor. Ama gel gelelim İzmir'liler bundan hiç memnun değiller... Yazın bunaltıcı sıcaktan şehri kurtaran İmbat rüzgârlarını bu binalar kesiyor ve İzmir cehenneme dönüyormuş. Evet, yüksek binalar yapılabilirdi, ama, her birinin arasında 80—100 metrelik boşluklar bırakılsaydı... Sonra imardaki keşmekeşlikten orada da herkes şikâyetçi. Meselâ, yapılan sıra sıra büyük binalara 20 metre derinlik verilmiş. Şimdi Belediye, İmar ve İskân Bakanlığınına da tasdik ettirdiği yeni talimatnameye göre, derinliği 22 metreye çıkarmış. Şehir berbat olacak, yine bize benzeyecek, diyorlar.

Demek ne yapsak şarklı olmaktan kurtulamıyoruz Neyse galiba İzmir, bütün bu şarklı kalmış yönlerine rağmen, en fazla batılı olmuş bir şehrimiz... Bunda İzmir'in geleneksel durumunun, ticaret ve iş adamlarının aydın ve ileri kafalı olmalarının büyük rolü var. Neden İstanbul'da binalar bu kadar kötü, çirkin oluyor da İzmir'de değil? Bunu çok merak ettik. Hakikaten burada İstanbul'da rastlayamıyacağınız kadar, mimarlık bakımından, mükemmel binalar var. Sebebini de öğrendik: Çünkü İzmir'de bina yaptıran adamlar mimara verdikleri parayı kıskanmıyorlar ve binaları da İstanbul'da olduğu gibi Karadenizli açıkgöz kalfalar ve cahil inşaatçılar yapıp satmıyor. Sonra izmirliler kazandıklarını şehirlerinin imarı için yatırmaktan zevk duyuyorlar. Meselâ bu zevk Adana'da, Antalya'da, Ceyhan'da yok. Hele Ceyhan'a Türkiyenin en çok zengini olan yer derler. Bu gezimizde gidip gördük; utandık doğrusu. Adana'nın da hali bundan pek farklı değil. Vakıa istasyon tara-

fında hayli zengin evleri, apartmanları yapılmış. Fakat şehrin içi? O perişan hali? Ne zengininde, ne Belediyesinde şehirlerini imar etme hevesi yok. Âdeta göçebe gibi yaşıyorlar. Adana'da konforlu, temiz bir otel bile güç bulursunuz.

İzmir'de otel sanayii de çok ilerlemiş. Tabiî bunda Enternasyonal Fuarın, Nato Karargâhı olmasının da rolü var. Efes oteli bir büyük eser; son derece modern ve mükemmel. Efes'in yanı sıra pek onu aratmıyacak oteller de yapılmış ve yapılıyor.

İZMİR'DE bizi, hâlâ gördüklerimize ve duyduklarımıza inanamadığımız bir mucize ile karşılaşmak şaşırttı. Evet; bir mucize. Belki aklınıza Türkiye'in en modern ve en büyük boya fabrikasından, DYO'dan söz edeceğimiz gelmiştir; ya da memleketin birinci sınıf demir döküm fabrikasının kurulduğuna şaşırdığımızı sanacaksınız. Belki de ileri sanayi müesseselerinin toplandığı; nebatî yağ, tekstil ve ihzarat sanayiinde İzmir'in dev adımlar attığını anlatacağımızı beklersiniz. Bunların hepsi güzel şeyler ama, asıl biz, İzmir'de bir tek adamın himmetiyle yaratılmış bir Özel Türk Kolejini görüp gezerken gördüklerimize inanamıyacak kadar şaşkınlık geçirdik.

Yıl 1950. Bir matematik hocası, tuttuğu mütevazı binada bir özel mektep açmış. 29 öğrencisi varmış. 16 yıl sonra bu mektep ne olmuş biliyor musunuz? Koskoca İzmir Türk Koleji! Bu adı ilk defa işitmiyoruz; ama beş on odalı otellere bile palas denen bu memlekette mahalle mektebi gibi açılmış özel okulların bile adına kolej dendiğini bildiğimizden, abonelerimiz arasında olmasına rağmen, İzmir Türk Koleji pek dikkatimizi çekmemişti.

Cidden şaştık; cidden gözlerimize inanamadık. Alsancak'ta başlayan ilk teşebbüs 16 sene içinde öyle büyümüş, öyle gelişmiş ki, şimdi üç ayrı grup halinde çalışıyor; erkek ve kız 2000 öğrencisi, 100 ü aşkın öğretmeni var. Bunlar da yetmiyor olmalı ki, Güzelyalı'dan iki kilometre mesafede Çeşme İnciraltı yol kavşağında 80 dekarlık arazide erkek yatılı öğrenciler yeni okul tesisleri kurulmaya başlanmış. Bununla da iş bitmiyor: liseden yüksek

İzmir Türk Koleji kurucusu ve Müdürü Selâhattin TATİŞ

okula, üniversiteye doğru efsanevî bir gelişmeye de hazırlanıyor bu Kolej.

Bir adam, bir matematik öğretmeni tek başına yapıyor bu işleri... Alsancak'ta gar karşısında kız şubesi de var. Meşhur Uşaki zâdelerin köşkünü ve geniş bahçesini alarak ve yanındaki başkaca yerleri de ekleyerek merkez binası yapılmış. Merkez binası deyip geçmeyin; dört ayrı tesis, dört küme. Gül, karanfil bahçeleri içinde yepyeni, tertemiz, son derece ferah ve gönül açıcı binalar... Birinci küme Cevdet Bilsay pavyonu. (Her binaya koleje hizmet etmiş bir öğretmenin adı konmuş) Bu kümede müdürlük, idare, muhasebe, sınıflı lâboratuvarlar, öğrenci lokali; kayıt bürosu var Kolejin tek sahibi ve aynı zamanda müdürü Salâhattin Tatiş ile, ağır başlılık ve ince sanatın bir arada bağdaştığı son derece güzel döşenmiş büyük bürosunda tanıştığımız zaman, bütün bu işleri bu mütevazı ve nazik öğretmenin yapabileceğine inanmayan bir halimiz vardı; sorduk:

«— Tabiî size yardım edenler olmuştur. Çünkü dünyanın hiç bir yerinde böyle

tahsil müesseseleri yardımsız kurulup yaşayamaz. Mutlaka İzmir zenginleri, belki de devlet size çok destek olmuştur.»

Yüzde yüz bir «evet» cevabı bekliyorduk:

«— Hayır, dedi sayın Tatiş; ne kişilerden ne de devletten hiç bir yardım alr.adım ve istemedim. Bu eserler hep hakkımda beslenen güven ve teveccüh, gördüğüm teşvik sayesindedir.»

Merkez teşkilâtı yalnız Cevdet Bilsay pavyonundan ibaret değil. Mucize yaratıcısı gibi hayretle kendisine baktığımız Selâhattin Tatiş, önümüze düştü; cerlediği buketi de elimize vererek çiçekli bahçelerden geçiyoruz; içinde her türlü süs nebatları, kaktüslerin barındığı serleri görüyor ve ... ikinci pavyonu geziyoruz. Bu pavyona da Özkan Edgüer adı konmuş. Bir kısım idare teşkilâtı ile sınıflar, lâboratuvarlar, kütüphane ve okul kantini de burada. Bahçeden caddeye doğru iniyoruz. Yüksekte geniş bir terasa açılan dördüncü kümeyi teşkil eden İhsan Çetin Altuğ pavyonundaki yatakhaneleri ve banyoları dolaşıyoruz. Henüz sabah erken olduğu için temizliğin tam yapılamamasına rağmen, her taraf pırıl pırıl ve tertemiz. Bunlardan başka müzik, müsamere, sinema salonları. Alsancak'ta kızlara mahsus kısım, ayrı bir binada da erkek şubesi var.

On binden fazla eserin bulunduğu okul kitaplığında öğrenciler boş zamanlarını değerlendiriyorlar. Zaten hiç boş kalmak yok: Ya günde yedi saat ders, ki bunun haftada 13 saati İngilizceye ayrılmıştır; ya müzik ve spor ya da kitap okumak. Mükemmel bir de temsil kolları var. Güzel eserler oynarlarmış. Ayrıca bir de bando

İzmir Türk Kolejinin bir kısmı.

kurmuşlar. Törenlerde kolejin bandosu çalarmış.

Güzelyalı'dan 2 kilometre mesafede 80 dekarlık arazide kurulmaya başlayan yeni tesislerle kolejin öğrenci sayısı 3 bini bulacağını düşündük ve kendi kendimize, yaratılan bu eserin sadece binlerce Türk çocuğuna en iyi eğitim veren bir müessese olarak değil, aynı zamanda devlete her yıl bütçesinden bir kaç milyon lira tasarruf yapmasını sağlayan bir teşebbüs olarak da büyük değerini takdir ettik.

İşte bir özel teşebbüs... Devletin yapmaya mecbur olduğu bir vazifeyi üzerine almış, hiç bir yerden maddî yardım ve destek aramadan en kısa zamanda, en mükemmel başarıyı kazanmış. Üçbin çocuğu devlet okutsaydı yılda belki 3 milyon lira masrafı olacaktı. Değmez mi bu özel teşebbüse devlet, bütçesine kazandırdığı 3 milyona karşılık 1 milyon vermek? Verilse hakkıdır ve çeşitli bakımlardan yararlıdır. Ama, buna da lüzum kalmadan özel teşebbüs, mektep açmak gibi geliri belli; kara borsası, vergi kaçırması olmayan bir işte muvaffak oluyor. Eğer gördüğümüz eser, bir fabrika olsaydı ve 16 senede üç işçi ile başlayan bir teşebbüs, bugün 3000 işçinin çalıştığı bir müesese durumuna girseydi, takdir etmekle beraber normal karşılardık. Fakat girişilen teşebbüs mektep. Yatılı öğrencilerinden her masraf dahil 3200 lira alıyor. Yatısız olanlar bunu yarısından bile az veriyorlar. İstanbul'da Robert Kolej nasılsa öyle kurulmuş, öyle işleyen bir mektep. Yüzü aşkın hocası var; hepsine para ödüyor ve 10 sene çalışanlarının bir çocuğunu yatılı ve parasız okutuyor. Binalar derme çatma değil; hepsi de en mükemmel ve en modern şekilde yapılmış ve döşenmiş. Lâboratuvarı var, kütüphanesi var, her şeyi var.

DEMEK bu memlekette kara borsa yapmadan, vergi kaçırmadan, işçisini sömürmeye kalkmadan özel teşebbüs her işte, hattâ mektep açma işinde bile devletten fersah fersah ileri ve başarı kazanabilir. Mektep işine gelelim: Devlet her lise ve mektep isteyen yerde hocası olmayan, lâboratuvarı ve hiç bir ders âleti olmayan ve kendisine her yıl milyonlara mal olan liseler ve mektepler açacak yerde, devlet bu konuda özel teşebbüsü biraz destklese, eğitim kadrosunda devletten maaş alarak çalışanlar arasında şimdi İzmir Özel Türk Koleji müdürlüğünü yapan Selâhattin Tatiş gibi birçokları çıkabilir. Zengin çocukları bu mekteplere giderler; fakirleri de devlet bursla buralarda okutur. Mekteplerde milyonerlerin, zenginlerin çocukları da bedava okuyor. Bunları okutmak devletin vazifesi değildir. Devlet fakirlerin çocuklarını okutur, veay okumalarına çeşitli oranlarda yardım eder.

Biz, İzmir Özel Türk Kolejini gördükten sonra devleti idare edenleri bu başarılı tecrübeden yararlanmaya dâvet ediyoruz. Maarif bütçesi milyarları aştı; hâlâ ihtiyaca kâfi değil... Özel teşebbüsü harekete getirerek bugünkü yaptığı masrafın yarısiyle belki şimdikinin iki misli çocuk okutma yolu devlete açılabilir...

Özel teşebbüs düşmanlarının ekonomi alanında özel teşebbüsün önüne dikmeye çalıştıkları duvarları yıkma bakımından da eğitim alanında devrimci böyle bir hareket çok yerinde ve zamanında olacaktır.

Orman ve İnsan

CHP nin Ortanın solundaki Genel Sekreteri sayın Bülent Ecevit, Doğu illerinde yaptığı son propaganda gezisinde nereye gitmişse orada halkın her istediğine, Ortanın soluna alarak, hemen katılmış. Meselâ bir yerde ormanlara keçilerin sokulmamasından şikâyet edildiğinde hemen şu cevabı söylemiş:

«— Bize Orman değil, insan lâzım.»

Bu da Halk Partisinde yeni anlayışa alâmet olsa gerektir. Acaba bu yeni anlayışın sebebi, ormanların artık kereste veremiyecek kadar harap olmasından mıdır? Bu noktayı sayın Ecevit'in açıklamasını bekleriz...

Solculara Göre

TÜRKİYE'DE SAĞ AKIMIN DA KÖKÜ HALKTA, SOL AKIMIN DA KÖKÜ HALKTADIR

BİZ diyoruzki Nurculuk, Halifecilik gibi adlarla anılan geri akımlar artık tehlike olamazlar. İstenirse bunlar kanunlarla yasaklanmamış, hattâ düpedüz Nurcu, Halifeci, teokratik devlet kurma yolunda partiler kurulması bile serbest olmuş olsa hiç bir zararı yoktur. Hodri meydan! İsteyenler bundan üç yüz sene önceki teokratik devlet düzenini geri getirmeyi, demokrasiyi kaldırıp Fetva eminliği kurmayı, üniversiteleri kapatıp medreseleri açmayı amaç yapan partilęr kursunlar; bakalım arkalarından kaç gişi gider?

Biz yine diyoruz ki, memlekette özel mülkiyeti kaldırmayı, burjuvaziyi kökünden kazımayı, her şeyi devletin eline vermeyi ve sosyalizmi kurmayı hedef edinen sol akımlar hiç bir zaman tehlike olamazlar. Hattâ bunların kanunlarla yasaklanmasına bile lüzum yoktur. Hodri meydan!. İsteyenlerin parti kurmalarına izin veriniz; düpedüz komünist partiler kurulsun; bakalım bunların arkasından kimler gider?

Demokrasi yaşarsa, halk sandığa attığı oylarla rejimi ve başına getireceği insanları tayin etmekte ise ne aşırı sağ ve ne de aşırı sol cereyanlardan korkumuz olamaz. Ama bir şartla: Düpedüz ve açıkça Nurcu, Halifeşi veya komünist akımlar yer üstüne çıkmak ve gerçek çehreleriyle kendilerini göstermek şartı ile.

Tehlike bu akımların kendilerinde değil, bunların sömürürlmelerinden gelir. İşte asıl en şiddetli tedbirler bu akıma karşı alınmalıdır. Halkın dinî duygularını veya sefaletini sömüren partiler, doktrin renklerine göre sağcı da olabilir, solcu da... Bizim öteden beri savunduğumuz teze göre, en sol uçta bir parti, meselâ TİP, gerekirse, sağındaki bütün partileri geçerek dinciliğe, irticaa her türlü tavizi verebilir. Nitekim son kongresinde «Toplumcu din adamları yetiştirme ve partiyi bu vasıta ile halka yayma» TİP in en temelli taktik ilkeleri arasına girmiştir.

Şimdi, bu partinin Genel kongresine başkanlık etmiş, milletvekilleri, «Allah yoktur» diyecek kadar dinsiz tanınmış ve sağ akımlarla amansız ve çok kere haksız mücadele etmiş olan Çetin Altan'ın «Akşam» gazetesinde çıkan bir fıkrasını ibretle okuyalım:

"AŞIRI sağ kimdir Türkiye'de? İşçi ve köylü düşmanı faşist sermaye çevreleri mi? Hayır, sermaye çevrelerinin yaşantısını islâmiyete aykırı bulan ve bu yaşantıyı şeriata göre kontrol altına almak isteyen bilgisiz ve bunalım içindeki halk kütleleri... Komprador burjuvazisinin aşırı sağ diye damgaladıkları akımlar, köylü ve işçi düşmanı değillerdir; tam tersine burjuva sarfiyatının sağladığı yaşantıya düşman olup, bunu şeriat kanunlarının içine almak isteyen metafizik akımlardır bunlar.

Ya peki sol? O da burjuvazinin bilimşel olarak kazancını kontrol etmek ve burjuva sınıfı karşısına proletarya sınıfını karşısına proletarya sınıfını eşit olarak çıkarmak isteyen halkçı akımdır...

Yanî Türkiye'de sağ akımının da kökü halkta, sol akımın da kökü halktadır. Ve her ikisi de burjuvaziye karşıdır. Öyleyse burjuvazinin yeri nerdedir?

Bu sorunun cevabı şimdiye kadar hep güme getirilmiştir. Ve burjuvazi:

— Sağa da, sola da karşıyım diye boyuna yırtınmıştır...

Bunun anlamı ise şu demektir:

— Ne sarfiyatımı ve yaşantımı dinsel yoldan halka kontrol ettiririm, ne kazancımı bilimsel yoldan yine halka...

Bir sosyalist için bilinçsiz halkın sömürü bunalımı içindeki metafizik çırpıntılarıyla göğüs göğüse uğraşmak buda-

lalıktır. Emekçi kütleleri iktisadî özgürlüklerine kavuşmadıkça bu çırpınma devam edecektir.

Sağı temizlemek, sağa eziyet etmek, sağa baskı yapmak köklü reformlar gerçekleştirilmedikçe ve Türkiye'nin iktisadî strüktürü değiştirilmedikçe hiç bir sonuç yaratmaz. Yaratsa 1923 den bu yana yaratırdı.

Bugün meseleleri temelinden kavramış aydınların ve sosyalistlerin hedefi metafizik akımlar değildir. Dış sömürücülerle işbirliği yapan ve bu akımları da halkı kandırmak için bir yere kadar kullanan komprador burjuvazisinin ta kendisidir.

Biz imamın değil, imamı halkı sömürmek için kullanan ve onun baskısı altına gireceğini anladığı yerde de ona cephe alan sömürücülerin ve sömürü düzeninin karşısındayız. Bizim için sağ ve aşırı sağ işçi ve köylü düşmanı olan kapitalist güçlerdir... Bu güçler ise, iktisadî terminolojide yeri bulunmıyan bir hokkabazlıkla, aşırı sağ diye dinsel akımları işaret etmektedirler...»

BİR GEZİDEN İLHAMLAR

Cennet yerlerimiz

Akdeniz kıyıları dünyanın turizm cenneti olabilir. Fakat biz buralara gelen turistleri barınamayacak, kaçacak hale sokmakla meşgulüz.

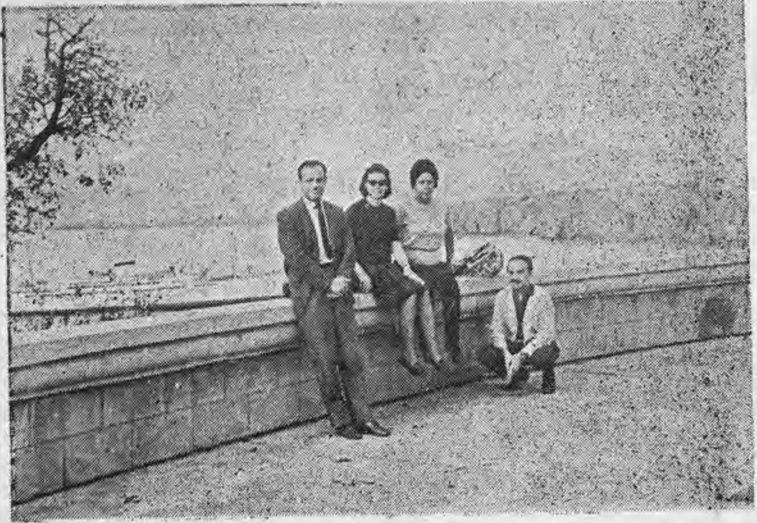
Yazan : Günay BAŞAR

VAPURUMUZ çok güzel... Ne kadar da dinlenmeye, havadan sudan konuşmaya, sebepli sebepsiz gülmeye susamışız! «Trabzon» vapuriyle İskenderun'a kadar gidip dönme unutulmaz bir zevk oldu bizlere... Bilmem ben kendim için söylüyorum ama, beraber gittiğimiz iki arkadaşla, sonra vapurda tanıştıklarımızla konuşurken bu seyahatte hepimiz aynı zevki duyduğumuzu defalarca birbirimize söyledik durduk. Kasım ayının ortası olmasına rağmen hava çok güzeldi. Bir saat olsun sallanmadık. Arasıra birazcık sallanalım, da denizde olduğumuzu anlayalım diye havanın bozmasını istediğimiz anlar da oldu. Denizyollarının bence en büyük hizmeti, son derece ucuz, o nispette mükemmel bu turistik seferleri düzenlemesidir. İstanbul'dan İskenderun'a kadar gidip gelme bütün masraf dahil İdareye ödedimizle aldığımızı karşılaştırdığımız zaman kendimizi âdeta Denizyollarını sömürüyor durumunda görmeye başlıyoruz. İdare, şüphesiz bu servisten zarar ediyor; fakat turizme çok hizmeti oluyor. Sonra gemilerindeki intizamı, başta kaptanları olmak üzere bütün personelin yolcuları memnun etmek için çırpınmalarını, kusursuz denebilecek servisleri? Trabzon'un süvarisi Adnan Işıl, gemide çalışanların hepsinin babası; yolcular için de ev sahibi. Adamlarını seve seve çalıştırmasını biliyor. Telâşsız,

hiddetsiz haliyle sanki ortada yokmuş gibi, ama, gemicilerin hiç boş durduğu yok. Güverteler pırıl pırıl yıkanıyor, lekeli yerler boyanıyor ve hiç bir gemide görmediğim bir şey: filikalar bir bir yerlerinden indirilerek temizleniyor ve onarılıyor.

Böyle bir seyahati üç yıl önce bir daha yapmıştım. Yazı yazanlar için seyahat, bir kütüphaneye gidip kitaplara dalmak kadar enteresan ...Kitaptan değil, hayattan ders alıyor insan. Çeşitli memleket sorunları yerinde canlı olarak incelenmek imkânı var. Gördükleriniz insanı çözüm yolları arayıp bulmak çabasına da sürüklüyor. Şu zararı da oluyor ki, üzüntüleriniz, kaygılarınız artıyor. Niçin, diyorsunuz, Akdenizin Tabiatça, Tarihçe en zengin, en güzel kısmı elimizdeyken buraları bu halde kalsın? Evet, bütün Akdenizin, hattâ Adiryatik sahilleri ve Cote d'Azur dahil, bizim kıyılar kadar Tabiatın bütün güzelliklerine, nimetlerine cömertçe nail olmuş başka bir kısmı yok. Sonra tarihî hazineler? İzmir'de gidiş dönüş ikişer güne yakın kalmamızdan yararlanarak Efes'i ve Bergama'yı gezdik. Alanya ile Antalya arasında vapurumuzu bırakarak karadan Alanya kalesini, Side'yi, Aspendos ve Perge'yi doya doya gördük. Aspendos dün yada ayakta kalan ve kullanılan tek açık hava tiyatrosu. Side başlı başına insanı günlerce oyalayabilecek tarihî bir şehir. Yolları, evleri, pazar yerleri, tiyatroları ve her şeyile sanki bir zelzeleden dün yıkılmış gibi canlı. İki bin yıl önceyi yaşıyorsunuz ve dahası var, Kasım ayının ortasında dünyanın en güzel plâjında denize girip güneşlenebiliyorsunuz.

Evet, dinlenmek, görüp anlamak ve gönlünüzü rahata ve rafaha kavuşturmak için yaptığınız bu seyahat, memleket sorunlariyle bunalmış kafanızı büsbütün karıştırmıya da sizi sürükleyebilir. Bu kıyılar Türkiye'nin değil, dünyanın turizm cenneti olabilir. Fakat üzülerek gördük ve anladık ki, yıllardan beri «turizm, turizm» diye parçalanıp durmamız, Bakanlıklar kurmamız, raporlar düzenlememiz, biraz da para dökmemiz hep havanda su dövmek kabilinden çabalar... Ne yapmış devlet şu turizm kalkınması için? Bölgenin turizm bakımından bir kalkınma plânı mı var? Nerelerde neler yapılacağı etüt edilerek tesbit mi edilmiş? Sonra nasıl ve kimler eliyle bu işlerin yapılacağına değinen devlet görüşü nedir? Turizm kendiliğinden gelişiyor; yıpkı yer altından suyun fışkırması gibi... Bizim yaptığımız, gücümüz yeterse, bu fışkıran suyun önüne engeller koymak, Tabiatın akışını durdurmaya çalışma koluyor. Kış yaz cennet olan bu sahillere turist akını başlamış. Bazı bölgelerde halk bu Allah'ın ihsan ettiği servetten yal-

Antalya'da kış!...

nız yararlanmayı düşünmemekle kalmıyor; turizm akımından memnun olmayan, turizm iklimini baştan başa bozan durumlar ve tutumlar içinde, turisti istemiyor gibi hâlleri var. Meselâ Antalyalıların... Zengini, fakiri turist yadırgıyor. Antalya'da yerli zenginlerden yalnız bir kişi otel yapmış. O da yirmi yirmi beş odalı küçük bir şey. Ahmet Teklioğlu deniz kenarında insanı titretecek kadar şahâne manzaralı küçük, fakat tertemiz ve konforlu bir otel yaptığı

için zengin hemşerilerinin, arkadaşlarının belki gözünden bile düşmüştür. İtibarlı ve eski bir Antalya'lı otel yapıp işlettiği için.

Öyle mi olmalıydı? Antalya adı bugün dünyada, hele kuzey Avrupa memleketlerinde cennet hayalini uyandırıyor. İsveç'in, Almanya'nın soğuk ve bulutlu havasından kopup buraya gelenler, hayâl kırıklığı içinde geri dönüyorlar. Antalyalı kendi şehrinin, memleketinin imarı ve kalkınması için yatırım yapmıyor. Hele riske hiç girmiyor. Şehirde zaten ne yapılmışsa bir süre Vali olan Haşim İşçan'ın eseri. Mükemmel park ta onun, ortasından su akan palmiyeli daracık bulvar da onun, Antalyalı kendisi hiç bir şey yapmamış. Şehrin göbeği tek katlı, küçük dükkânlar, gecekondu manzaralı evlerle dolu. Bir halkta böylesine teşebbüs ruhu ve hevesi olmayınca bari devlet işe elkoysun da Antalya'nın turistik kalkınmasını başarsın diyor insan... İster istemez devletçi oluyor.

Fakat, Alanya öyle değil. Antalya'yı kat kat geçmiş. Vakıa yapılan çok güzel motellerden bir kısmı Alanyalı'ların katılmadığı teşebbüsler; fakat bunların yanı sıra Alanyalı'ların yaptıkları aynı kalitede oteller, moteller de var. Hepsinin üstünde burada turizm havası esmeye başlamış. Halk, yabancıya karşı güler yüzlü; onları candan ve içten karşılıyor. Alanya kalesine çıktığımız zaman kafilemizin etrafını saran genç kızlar ve kadınların, elleriyle kendilerinin ördüğü ve yaptığı hâtıra eşyalarını satmak isterken, öyle şirin, öyle insanı saran halleri var ki... Üstleri başları temiz, yabancıya karşı muamele yapmasını bilir; çoğu bir kaç kelime de olsa ecnebi dili konuşuyor. Almanlara Almanca, İngilizlere İngilizce mallarını satabiliyorlar. Burada genç kadınlar kısa etekle, şortla her yeri dolaşabiliyorlar. Antalya'da şehir kıyafeti ile dolaşan yabancı güzellere yiyecek gibi bakanlar çok.

Turizm havası ve iklimi doğmuş olan yerlerden biri de Marmaris. Burayı, bu çok şirin boğazı ve koyu görenler bilirler; yamaçtaki dağların, koydaki adanın yeşilliği suya öyle bir akseder, renkler öyle birbirine karışır ki, insan bir rüya âleminde

Bodrum cenneti!...

imiş gibi her şeyi unutur. Marmaris'te gemiler, başka birçok iskelelerde de durum böyledir ya, açıkta demirler. Motorlara binerek şehre çıktık. Motorcudan başlayarak kimi gördükse herkes şirin... Turist burada kendisini yabancı hissetmez; misafir olduğunu anlar. Marmaris'li fakir ailelerin oturduğu daracık sokaklardan geçerseniz, her evin penceresinden «hoş geldiniz» diyen sesler işitirsiniz. Kapıda bekleyenleri, güler yüzle sizi karşılayıp hiç bir para almadan hediye verenleri de görürsünüz. Bir kadın bana kulağındaki deniz mahsullerinden yapılmış küpesini çıkarıp verdi ve bütün ısrarlarımıza rağmen ne para ne de hediye kabul etti.

Meselâ Bodrum böyle değil... Fakat orada da, üç yıl önceye göre, hayli değişiklik gördüm. Yerli halk eskisinden daha cana yakın, ama, Marmaris'liler kadar değil... Bodrum'da da İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den gelip sahilleri kapatanlar

çoğalmış. Hemen hemen bütün kıyılar satılarak ötekinin berikinin eline geçmiş. Arsa fiatları da tabiî şimdi alabildiğine yükseliyor. Alanlar villâ yapmak, turistik tesisler kurmak isteseler helâl olsun, ama, hemen hepsi spekülâsyon peşinde. Bu bölgelerde arsa spekülâsyonu, turistik kalkınmaya da mani oluyor. Arsa çok pahalılaşınca yatırım yapmak güçleşiyor. Aynı şey Şile'de de olmuş. Gemide beraber seyahat ettiğimiz bir Şile'li arkadaş, ki orada turistik faaliyetleri de var, bize yana yakıla Şile'de artık yeni tesisler kurmak için boş arsa kalmadığını, bu işlere yarayacak bütün arsaların çok senelerden beri üç kişinin elinde toplandığını, bunların da tesisler yapmak değil, daha da pahalılaştığı zaman arsalarını satmak maksadiyle spekülâsyon yaparak yerlerini şimdi satmadıklarını ve zaten üçünün de zengin olup, arsalarını satmaya da muhtaç olmadıklarını yana yakıla anlattı.

•

Yok mu bu devletin bir turizm politikası? Bunun yanı sıra arsa spekülâsyonlarını tamamen önleyecek bir tutumu, bir yolu? İnsan şaşkınlıktan dona kalıyor. Türkiye'de kalkınma dolayısiyle araziyi spekülâsyon malı olarak kullanmak suretiyle o kadar çok suiistimal yapılmış ve yapılmaktadır ki, bu yüzden hiç hakları olmadan, hiç bir riske katlanmadan ve hiç emek harcamadan milyonlar kazananlar devlete vergi de vermemişlerdir ve vermemektedirler. Ya artan değerlerden vergi alma yoliyle, ya arsayı ellerinde bulundururanların yerine göre belirli bir süre içinde plâna uygun bir tesis için yatırım yapmaya zorlanmaları şekliyle, ya da bunların her ikisinin kombine edilmesi suretiyle bu dâvanın mutlaka bir çözüm yoluna bağlanması gerekir. Hem devlet, hem millet soyuluyor, kalkınma büyük ölçüde spekülâtörlerin haksız iktisaplarını sağlamak için köstekleniyor. Yazık, çok yazık doğrusu.

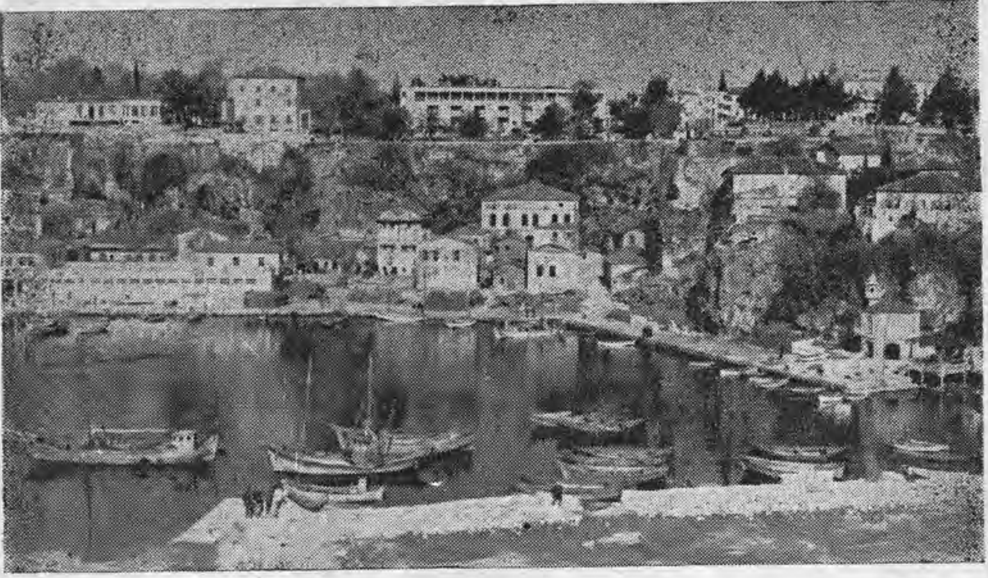

Antalya'da tarihî kapı önünde bizden bir kafile...

Gezdiğimiz yerler içinde bizi şaşırtacak kadar etkisi altında bırakan bir dağ tesisinden söz etmeden geçemiyeceğim.

Vapurumuz İskenderun'da iki gün kaldı. İsteyen açıkta demirlemiş gemide yatmaktansa, şehire çıkıp otellere yerleşiyor. İskenderun şimdi hayli otele kavuşmuş. Konforlu ve fazla pahalı da değil. Şehirde Fransızlardan sonra yapılmış güzel eserlere de rastlıyorsunuz. Hele palmiyelerle süslenmiş kilometrelerce süren sahil kordonu çok şahâne olmuş. Fakat biz İskenderunda en çok Soğuk Oluk'a çıkıp Ayvazyan'ın dağ otelindeki lokantasında öğle yemeğini yediğimiz zaman gördüklerimize şaşırdık.

Ayvazyan, Ermeni vatandaşımız. Soğuk Oluk, İskenderun'a 15—16 kilometre mesafede ve 800—900 metre yükseklikte bir sayfiye... Bize anlattıklarına göre burayı canlandıran adam Ayvazyan mış; ya da onun çok emeği geçmiş. İşine âşık. Hayli yaşlı ve hali vakti de müsait olmasına rağmen, dağdaki bu şirin iş yerinden ayrılmıyor. Aynı zamanda iş arkadaşı olan karısı şimdilik İstanbul da ve kendisinin evi de İskenderun'da ama, kış yaz Soğuk Oluk'ta

Antalya, Akdeniz kıyılarımızda en büyük limanlarımızdan biri olacaktır. Şehrin 7-8 kilometre batısında yapılmaya başlayan bu liman büyük gemilerin bile yanaşmasına elverişli olarak inşa edilmektedir.

yaşıyor. Dünyanın hangi memleketine gitseniz bundan daha iyisini, daha zevklisini bulamıyacağınız mükemmel bir yemek hazırladı bize Ayvazyan Efendi ve garsonlara bırakmıyor, kendi eliyle servis yapıyor; müşterilerine tam bir ev sahibi gibi muamele ediyor. İskenderun'un kum taneleri kadar küçülmüş evlerini ve limanda demirli yatan koskoca Trabzon gemisini uzaktan kibrit çöpü gibi seyrettiğimiz geniş terasasında, apansız gittiğimiz halde, kuş sütü dışında, önümüze her şeyi çıkardı. Yemek yedikten sonra kahvelerimizi içerken halis Fransız konyağı da ikram etti. Gün görmüş, Yakındoğu ve Arap meselelerini kavramış, realist düşünceli bir adam olduğu için hem konuşmasından biz yararlandık; hem de bizim bazı konularda kendisine söylediklerimizden galiba o da memnun kaldı. Böylece konuşarak ahbap olduğumuz için giderken bize bir şişe yabancı içki de ikram etti.

İşte turist böyle karşılanır ve muamele görür. Biz İskenderun'daki Soğuk Oluk'u ve Ayvazyan dostumuzu şimdi unutamıyoruz. Bir fırsat düşse tekrar oraya gitmek bizim için özel bir zevk olacak.

Yazımı turizme ayırdığım için diğer konulara, sonra ele almak üzere, şimdilik dokunmıyacağım. Turizmin bu bölgeye bir servet kaynağı olduğu hiç şüphe götürmez. Biz, bu servetin bugün yüzde beşinden bile yararlanabildiğimizi iddia edecek durumda değiliz. Evet; basit bir komisyoncunun hakkı sayılan % 5 bile değil bizim kazancımız. Yalnız turist olarak gelip gidecek olanları değil, Fransız ve İtalyan Riviyera'larında bütün hayatları boyu gelip yerleşen, servetlerini orada harcayan turistleri de düşünürsek, altın hazine üzerinde oturduğumuzu daha iyi anlarız.

Gidip gördük; devletin de, özel sektörün de yaptıkları henüz devede kulak. Özel sektörün yaptıkları faal ama yetersiz. Oysa ki devlet turizm kalkınmasını plânlamaz, plânın uygulanması kaynaklarını ve yollarını bulmaz, öğretici ve destekleyici vazifesini yapmazsa özel sektör de yatırım yapmaz, çalışmaz. Devlet bu sahada hiç çalışmıyor. Sayın Bakanın turistik tesisleri gezip radyoya, gazetelere demeç vermesi yetmez. Turizm plânlaması ve çalışması bakı-

rından Bakanlığın faaliyeti sıfırdır bizce. Belki biraz işi mübalâğa ediyorum. Belki Bakanlığın, meselâ, bazı yatırımlara ucuz ve uzun vadeli kredi şeklinde yardımları da olmuştur. Fakat yine söylüyorum, hayâl kırıklığı ve hüsranlara uğramanın doğurduğu mübalâğa payını da düşünerek söylüyorum; devletin, Turizm Bakanlığının ve bu arada Belediyelerin çalışmaları dâvanın büyüklüğü karşısında, sıfırdır, hiçtir.

Celâl Bayar'ın Hâtıraları

«Bende Yazdım»

CELÂL BAYAR'ın "Ben de Yazdım" adı altında yayınlamaya başladığı hatıralarının 3 üncü cildi de çıktı. Nefis bir baskı içinde, yakın tarihimizin merak uyandırıcı olaylarını sade bir üslüpla hikâye eden bu eserler, haklı olarak okuyucular arasında geniş ilgi toplamıştır. Daha birçok kitap halinde devam edeceği anlaşılan bu hatıraların üçüncü cildi, Gazi Muhtar Paşanın İngilizlerle müzakeresinden başlayarak, Mısır'da Jön Türklere, Damat Mahmut Paşa'nın firarına ve hayatına değinen ve bir kısmı tarihe yeni vesika olarak gireceği şüphesiz bulunan olayları sıralamakta, Meşrutiyet devrinde ve daha önce devletin acıklı durumunu yan tan hâdiselere ışık tutmakta ve nihayet Balkan Harbi ve Rumeli'yi kaybedişimizin iç sebeplerine değinerek son bulmaktadır.

Meşrutiyet'ten 1960 lara kadar yarım asrı geçen siyaset hayatında birçok olaylara karışmış, birçoğunda rol almış ve 1945 Mayısından 1960 Mayısının sonlarına kadar demokratik rejimin kaderine geniş ölçüde hâkim olmuş Celâl Bayar gibi bir devlet adamının hatıraları, Tarih bakımından son derece değerli olmak gerekir. Bizde, Sayın General Ali Fuad Cebesoy müstesna, pek az devlet adamı hatıra yazmıştır. Hele Cumhuriyet'ten sonra birçok olayların içine karışmış ve bunlardan bir kısmının belki de yaratıcısı olmuş insanlar, bildiklerini ve gördüklerini kendileriyle birlikte mezara götürmüşlerdir. Meselâ Şükrü Kaya, Mareşal Çakmak, Saracoğlu Şükrü, Mahmut Esat Bozkurt, Refik Saydam, Hasan Saka ve daha birçokları hatıra olarak bir şey bırakmamışlardır. Şimdi hayatta olanlar arasında Tevfik Rüştü Aras'ın da hatıraları yoktur. Millî Mycadeleden bu yana ve hâlâ bütün hadiselere yalnız karışmakla kalmamış, yön vermiş olan Sayın İnönü, hatıralarından hem milleti, hem de Tarihi mahrum bırakmıştır. Celâl Bayar'ın "Ben de Yazdım" eseriyle bu duvarı aşması başlı başına takdire ve tebrike değer.

Ancak kitabını okuduktan sonra sayın Bayar'dan umduğumuzu pek bulamadığımızı açıklamaktan da kendimizi alamıyoruz. Şimdiye kadar yayınlanan üç ciltte henüz Bayar, hatıralarına başlamamıştır. Elinde bulunan bazı vesikalara dayanarak, bir Tarih yazma denemesine girişmiştir. İtiraf edelim ki bu deneme, pek başarılı olmamıştır. Olayları, köklerine ve nedenlerine dokunmadan dış görünüşleriyle ortaya koymuştur.

Bu vesikaları Tarih bakımından en iyi değerlendirecek insanın kendisi olmadığını elbet sayın yazarı düşünmüş olmalıdır. Bundan dolayı biz şimdiye kadar olan kısımlariyle bunları, sadece bir başlangıç olarak kabul ediyor ve asıl hatıralarını bekliyoruz. Zaten Bayar da bunu kabul etmiş olacak ki, son kitabına ikinci başlık olarak "Millî Mücadeleye giriş" demiştir.

Celâl Bayar'ın İttihatçılar zamanında Bursa teşkilâtında Kâtibi Mes'ul bulunduğu zamandan Çankaya'da Cumhurbaşkanı olarak iktidardan düşürüldüğü 27 Mayıs 1960 gününe kadar Tarihe mal olacak hatıraları önemlidir. Bayar'ın iktidardan düştükten ve idama kadar giden yoldan geri dönüp köşesine çekildikten sonra İhtilâl'in yarattığı hukukî ve fiilî ortamı ve bütün olup bitenleri olgunlukla karşılayarak kendisini hatıralarına vermiş olmasından duyduğumuz memnunluğu belirterek, asıl eserini bir an evvel yazıp yayınlamasını bekleriz.

Aile Yardım Servisi

Yazan : Belkis Halim VASSAF

BİZ HER ŞEYİ hükümetten bekleriz. Memleketçe geri kalmamıza etken olan faktörlerden biri de bu olmalı. Bir tek idarenin, ne kadar mükemmel olursa olsun, bugünkü kompleks toplumun ihtiyaçlarını karşılaması, hattâ onları duyabilmesi, görebilmesi, onun elinden tutup ileriye götürmesi mümkün değildir. Bu, bürokrasiye yol açan, inisiyatifi öldüren bir gidiştir.

Memleketimizin, küçük olmasına rağmen, değişik bölgelerinde değişik hava ve toprak şartları, yolsuzluk, televizyon, radyo; gazete ve bütün diğer yayınların ve haberleşmenin noksanlığı öteden beri Batı bölgelerimizde bazılarından başka diğerlerinin ihmal görmüş olması, yakın zamana kadar kültür merkezlerimizin küçük bir parçada toplanmış bulunması, değişik bölgelerimizde, değişik ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ihtiyaç ve problemlerin gelişmesine sebep olmuş; buna bir de gelenek payını katmıştır. Kalkınabilmemiz, bugün ileri memleketler halkının gerek sosyal, gerek ekonomik ve kültürel seviyesine varabilmemiz onların faydalanabildiği yeni buluşlardan, nimetlerden bizim de faydalanabilmemiz için halkın kendisinin idare ettiği, kendi kesesinden ayırdığı para ile geçindirdiği çeşitli kurumlara ihtiyaç vardır. Hükümet ve devlet gücünün sokulamadığı, parasının yetişemediği yerlere onlar uzanır ve bu eksikliği tamamlar.

Bütün ileri memleketlerde bu gibi kurumların sayısı pek çoktur. Amerika Birleşik Devletlerinde belki de en çok. Amerika'da derler ki: «İki Yunanlı biraraya gelince lokanta açarlar.» Ben de diyorum ki «İki Amerikalı biraraya gelince bir kurum yaparlar.» Bu kurumlar yalnız defterde, isimde kalmaz; her biri fert hayatının bir yönünde etkisini gösterir. Bu kurumlar aralarında âdeta iş bölümü yapmışlardır. Her biri objektif bir görüşle üzerine aldığı problemi çözmeye çalışır.

Aile yardım kurumu, bunlardan biridir. Bu kurum halkın teşebbüsiyle kurulmuştur ve sırf halkın yardımiyle yaşamaktadır. Personel kadrosu gayet dardır. Fakat kendi sahasında kompetandır; gönüllü komite üyelerine karşı sorumludur. Kadronun darlığına rağmen faaliyeti, yaptığı şeyler geniş sahalara uzanır.

Eskiden birçok aile dertleri, geçimsizlikleri, ya aile içerisinde çözülür ya da bütün konu komşunun, ortalığın diline düşerdi. Bugün herkes artık bu problemin ne ailenin objektif olmaktan uzak heyecanla dolu nasihatı, ne de konu komşu ve dostla dertleşmesiyle çözülemiyeceğine inanmakta ve dertlerini bu yolda yetişmiş uzmanlara götürmekte, onlardan nasihat beklemektedir. Ailedeki çocukların veya çocuklardan birinin gelişmesi veya davranışları tatmin edici olmayınca, yahut çocukla ana baba arasında gerginlik baş gösterince Aile Yardım servisi ana ve babaya, gerekirse çocuğa da elini uzatır. Ana baba veya ana baba ile yetişen bir evlât arasında, yahut kaynana, kaynata, görümce gibi dünürler arasında geçimsizlik olunca başvurulan yer yine Aile Servisidir. Bölgelerden birine hizmet eden bir Aile Yardım servisi yaptığı işler arasında şunları saymaktadır:

Aileden her hangi bir kimse hastalanınca — akıl hastası da dahil — çıkan problemleri çözmeye yardım etmek, faydalanılabilecek kaynakları ve hastanın daha çabuk iyileşmesi için yapılabilecek şeyleri göstermek; ailenin bütün diğer üyelerinin hastalıktan dolayı evdeki değişen durumu anlamalarına ve kavramalarına yardım etmek; baş vuracakları başka bir kurum bulunmadığı takdirde evlenmemiş annelere

gebeliklerini geçirecek bir ev ve doğum yapmaları için bir hastahane bulmak ve anneleri istediği takdirde doğan çocuğu evlât edinmek isteyen uygun kimseleri bulmak veya böyle kimseleri buluncaya kadar onları bir bakım evine yerleştirmek; geçinemeyen karı kocaların arasını bulmak. Gelir ve giderleri karşılaştırarak aile bütçesini yapmağa yardım etmek; alacak ve verecek meselelerinde yol göstermek; Ayrıca başka memleketlerden göç edenlere karşılaştıkları adlî güçlükleri çözmeye ve memlekete uymalarına yardım etmek.

Aile Yardım servisinin yaptığı ve yapabileceği şeyler saymakla bitmez. Tanıdığım yaşlı bir bayan vardı. Evinde yapayalnızdı. Arkadaşlık edecek kimsesi yoktu. Kendi de bir can yoldaşı arıyordu. Aile Servisine başvurdu. Bu bayan gibi kendine can yoldaşı arayan bir bayan daha varmış. Aile Servisi bu iki bayanı buluşturdu. Onları yalnızlıktan kurtardı.

Bizde kurulacak böyle bir servisin karşılaşacağı ve çözmeye uğraşacağı aile problemleri Amerikan Aile Servisinin karşılaştıklarının elbette ki aynı olmayacaktır. Bizde kurulacak böyle bir kurum bizim kendi kültürümüz, yaşayışımız ve aile anlayışımızın doğurduğu problemlerle uğraşacak ve gene bizim anlayışımıza göre çözümlemesini yapacaktır. Onun için böyle bir kurumun aylıklı personeli ve icra kolu yasalarımızı, geleneklerimizi, karı koca münasebetlerinden, çocuklarımızdan neler beklediğimizi bilen uzmanlardan seçilmesi gerekir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Çorçil'in zaferi temsil eden (V) işareti kadar önemli bir terim vardı: Total savaş. Memleketin zafer için sosyal, ekonomik, psikolojik, cephe gerisi, cephe önü bütün kuvvetlerini ve küçük büyük, kadın erkek her ferdini kendi kabiliyetine göre seferber hale getirmek. Bizim Batı ve ileri memleketlerle aramızdaki mesafeyi kapatabilmemiz, onların halklarının sahip olduğu haklara, yaşadıkları hayata kavuşabilmemiz için bütün halkı, bütün kuvvetlerimizi seferber etmekle mümkün olabilir. Yoksa her şeyi bir kaynaktan, yani devlet ve hükümetten beklemekle böyle bir dünyaya ulaşılamaz.

KIZILCAHAMAM OTELİ

Dr. İlhami MASAR

İŞÇİ Sigortalarının çok uygun şekilde inşa ettirdiği 40 odalı Kızılcahamam Oteli, 1966 başında açıldığı vakit, o zamanki müdür ve Jorj Patrik ile uzunboylu görüşmüştüm, kendisine şu tavsiyelerde bulundum:

«Beyrut'taki Türk Turizm Ataşesi ile temasa geçiniz, orada, İsviçre'ye gidecek parası olmayan ve ormanlık bir yere susamış binlerce orta halli Lübnanlı vardır. Bunlara otobüslerle grup halinde geldikleri takdirde, adam başına, günde elli liradan tam pansiyon fiat teklif ediniz. Hattâ mümkün olursa Abant ve Uludağ otelleri ile kombine bir anlaşma yapınız. Turistler iki veya üç hafta her üç otelde kalmak üzere otobüsler mekik dokusunlar. Kapasitenizin yarısına daimi müşteri bulursanız, bunlar masraflarınızı çıkarırlar, belki kâr etmezsiniz ama otel canlanır, geçici müşteri de artar.»

Bay Patrik benim fikrime pek yanaşmadı, «efendim ben yalnız oda için adam başına 40—50 lira alacağım. Ankara'dan gelecek çiftlerden para kazanacağım» dedi.

1966 Ekimin'de yine otele uğradım. Otel yalnız bir ay işlemiş. Oda fiatlarını adam başına 23 liraya indirmişler, yine kimse gelmemiş. Bay Patrik ayrılmış, müşteri az olduğundan otel tasavvur edildiği gibi garson staj okulu olarak da kullanılamamış. Velhasıl netice menfi olmuş.

Modern turizmde kır otelleri, mevcut yataklarının yarısını maliyet fiatına grup turistlerine tahsis etmeye mecburdurlar. Yoksa netice şehir harici oteller için daima menfi olur.

Saint Tropez gibi pek çok eğlence imkânları bahşedebilirlerse, ancak o zaman yalnız tuzlu fiatlar istenebilir.

Dış âlem - Olaylar

Sovyet Çiftçisi İçin Tavsiye Edilen "Serbest Teşebbüs"

Yazan : Arthur CHANNING

SOVYETLER Birliği'nin 1966 hububat mahsulü şimdiye kadar elde edilenin en genişi olabilir, fakat Sovyet çiftçisi daha hâlâ SSCB'de en az ücret alan işçidir ve, bunun hayat seviyesinin yükselmesi için yegâne çare — hiç olmazsa kısmen — özel teşebbüse müsaade etmektir.

Bu, Moskova'da yayınlanan aylık *Novy Mir* (Yeni Dünya) dergisinde yazan Sovyet gazetecisi Yu. Chernichenko'nun vardığı hayret verici bir sonuçtur. Derginin 1966 Ağustos sayısında yayınlanan etraflı ve bazen oldukça acı bir makalede Mr. Chernichenko memleketindeki «köylünün fecî hayat şartlarını anlatmış ve bu meselenin çözümlenmesi için bir hayli değişik tedbirler öne sürmüştür.

Mr. Chernichenko çiftçinin gelirinin düşük olması sebeplerinden birinin hükümetin sık sık kollektif çiftlikleri ürünlerini devlete maliyet altında bir fiata satışa zorlaması olduğunu iddia etmiştir. Diğer önemli bir faktör köylülerin el san'atına engel olunması veya boş kış aylarında kendilerine bir iş bulmalarının yasak edilmesidir. Bunun Komünist ideolojinin aksine özel teşebbüse teşvik olacağından korkulmaktadır.

Sovyet devletleri arasında en geniş ve en kalabalık olan Rus Cumhuriyetindeki durumu anlatan yazar son altı ay içinde çiftçi gelirinde yüzde elli bir artış sağlanmış olmasına rağmen bunların geliri daha hâlâ kamyon şoförleri, sığır yetiştiricileri ve kollektif çiftliklerde diğer yardımcı işlerde çalışanların gelirlerinden çok azdır.

Mahsulün oldukça iyi olduğu 1964 yılında bazı çiftçilerin geliri günde ancak bir ruble kadar olmuştur (ve bunlar o yıl ortalama olarak ancak 170 gün çalışabilmişlerdir.) Yazar süt sağan bazı kızlara yaklaşık olarak iki yıl kadar bir müddetle bir tek kopek (100 kopek bir ruble eder) dahi ödenmediğini ifade etmiştir.

Bazı kollektif çiftçiler yılda 614 ruble kazanmalarına mukabil bir kısmı ancak 170 ruble kadar almaktadır. Yazar, «çiftçilerin kollektif tarlalar yerine kendi özel toprak parçacıklarına önem vermeleri bundan ileri gelmektedir» demiştir. (Bir ruble resmen 1.11 dolar olmasına rağmen gerçek değeri bunun ancak üçte biri kadardır.)

Sovyet bürokrasisini tenkit eden Chernichenko idarî personelin maaşlarının kollektif çiftlik gelirinin yüzde 16'sından fazlasını tükettiğini tebarüz ettirmiştir.

Chernichenko millî ekonomiyi 1917'den beri baskı altında tutan Komünist siyasetlerinden tamamen ayrılacak bir hal sureti öne sürmüştür. Köylük bölgelerde küçük el san'atları sanayiinin ve konserve fabrikalarının tesisi; ve kış aylarında çiftçilere gelir sağlamak için eskiden olduğu gibi marangoz ve diğer san'atkâr gruplarının teşkili.

Yazar, «Bolşevik ihtilâlinden önce köylüler el işlerinden ve mevsim dolayısiyle boş kaldıkları zamanları kıymetlendirmelerinden dolayı oldukça önemli bir kazanç sağlarlardı ve bu usul Stalin'in sert bir şekilde son vermesine kadar devam etti. Şimdi böyle bir şey artık unutulmuş gibidir» demiştir.

Yazar el işi yapmakta israr eden bir kaç kadının da bu gibi çalışmaları yasak edildiğini ve sağladıkları kazancın da Gizli Polisin yardımı ile bunların elinden alındığını söylemiştir.

Chernichenko'ya göre, son beş yıldır her kış aylarında 10 milyona yakın kollektif çiftçi işsiz kalmaktadır. Şehirler artık mevsimlik işçiyi kaldıramadığından bunlar için hal suretinin kendi kendilerine bir iş bulmalarını, köylük bölgelerde küçük sınaî tesisler meydana getirerek bunları işletmelerine müsaade edilmesi olduğuna işaret etmiştir.

Yazar merkezîleştirilmiş konserve tesislerinin bozulabilen yiyecek maddelerini işleyebilecek durumda olmadığı ifade ile demiştir ki:

«Kurak bir yıl olan 1963'te kollektif çiftçiler bozulabilecek mahsulü konserve fabrikalarına nakletmek imkânı olmadığı için, 1.200.000 tondan fazla sebze ve 36.400.000 ton meyveyi hayvanlarına yedirmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu da meyve ithal eden bir memlekette olmuştur.»

Bir kaç müteşebbis ve bilgili kollektif çiftlik başkanları ile bazı münferit, çiftçiler bu yolda neler yapılabileceğini göstermişlerdir. *Novy Mir* yazısına devamla; «1960 — 1964 devresinde kollektif çiftçilerin el san'atlarına veya kollektif çiftlik çalışmaları dışındaki diğer işlere hasrettikleri zaman genel olarak yapılan çalışmanın sadece yüzde 1.9'unu teşkil etmiştir. İnsan gücünün bu kadar az bir şekilde kullanılması dahi kollektif çiftliklerin sadece 1964 yılında 703 milyon rubleden fazla kıymette mal meydana getirmelerini sağlamıştır.

Bu örnek üzerinden, boş olan çiftçilerin kış aylarında el san'atları ile meşgûl olmalarına izin verildiği takdirde bunların bir yılda 35.000.000.000 rubleden daha fazla kıymette eşya yapabilecekleri tahmin edilmektedir.

Bir çiftliğin kışın işsiz kalan işçilerinin süpürge, kürek ve balta sapı, kaplar ve odun kömürü gibi şeyler yapmalarını sağladığı bildirilmektedir. Talaş dahi ambalâj işlerinde kullanılmak üzere piyasaya sevkedilmektedir. Bu gayret işçilerin vakitlerinin sadece yüzde otuz'unu teşkil etmekle beraber kollektif çiftlik gelirinin toplamının yüzde 70'ini sağlamaktadır.

Yazar bütün makalesinde kendileri için çalışmalarına müsaade edildiği takdirde köylülerin çok dafa verimli olacakları teması üzerinde durmuştur. Yazar küçük köylü elişleri teşebbüslerinin büyük sınaî tesislerle rekabet edemiyeceğini iddia eden «bir çok Parti ve Hükümet yetkilisinin» fikrini de kabul etmemektedir. Bu hususu belirtmek için Mr. Chernichenko Sovyet Akademi üyesi S.G. Kolesnev'den naklen Japonya'nın transistörlü radyolarının Japon köylüleri tarafından evlerinde imâl edilip bunların sonra fabrikalarda monte edildiğini ve böylece imalâtçılara tasarruf sağladığı gibi köylülere de «pirinç tarlalarını ihmal etmeden» ilâve gelir temin ettiğini söylemiştir.

(*Novy Mir* gazetesi çok zaman muayyen durumları tenkit eder mahiyette makaleler, yorumlar ve hikâyeler yayınlamakla şöhret bulmuştur. Dergi parti ve hükümet yetkilileri tarafından sert bir şekilde tenkit edilmiş olmakla beraber hâlâ yayıma devam etmektedir. Yazılarından çoğu Komünist sansür sistemi altında mümkün olan en objektif yazı şekli olarak görülmektedir.)

Pekin Mücadelesi Dünya Sahnesinde En Önemli Olay Olarak Tavsif Ediliyor

AMERİKALI resmî şahsiyetler bugün dünyada en önemli tek olayın Komünist Çin dahilinde vuku bulan şeyler olduğunu söylemişlerdir.

Amerikalı yetkililer — belki de Çin Komünist Partisi Başkanı Mao Tse-tung'un yerini alacak olan hazırlık olmak üzere — Kızıl Muhafızların saldırıları ile Peking şahsiyetleri arasındaki çatışmaların içinde bulunulan onun için geniş önemi olduğunu tebarüz ettirmişlerdir.

Yetkililer Millî Gazete Yazıişleri Müdürleri ve Naşirlerinin bir basın toplantısında Peking'de geniş siyasî müzakereler ve münakaşaların yer almasının şaşılacak bir şey olmadığını söylemişlerdir.

Yetkililer Komünist Çin dış siyasetinin iki yıldır Afrika, Yakın Doğu ve Endonezyada ters gitmesinin ve bu meyanda Birleşik Amerika'nın Vietnam'da kuvvetli taahhüdünün ve Peking'in Komünist dünyasında âdeta tamamen tecrit edilmiş olmasının

Mao Tse-tung rejimi üzerinde etkide bulunmasının beklenen bir şey olduğunu söylemişlerdir.

Şimdi sert, doğmatik ve cenkçi olan Peking'in siyaset problemlerini hallettikten sonra ne yöne döneceğinin Washington tarafından tahmin edilemiyeceği açıkça belirtilmiştir.

Komünist Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulünün reddedilmesinde — bu seneki karar geçen seneki Birleşmiş Milletler kararında verilenden on oy daha fazla ile reddedilmiştir — Peking'in genç Kızıl Muhafızları seferber etmesinin büyük etkisi olduğu ifade edilmiştir.

Yetkililer aynı zamanda Komünist Çin'in Sovyetler Birliği ile Birleşik Amerika'ya tevcih ettikleri ve Kuzey Vietnam'a ihanet için Moskova'nın Washington ile işbirliğinde bulunduğu şeklindeki iddialarını da hatırlatmışlardır. Yetkililer bu şifahî hücumların Vietnam meselesinin ele alınmasında Sovyetler Birliğinin hareketsizliğine sebebiyet verdiğini söylemişlerdir.

Bu meyanda, Birleşik Amerika'nın, iki memleketin Polonya'daki büyük elçileri vasıtası ile Komünist Çin ile iki taraflı görüşmelerde bulunduğu hatırlatılmıştır. Görüşmeler silâhsızlanma meselelerinden gıda sahasında bitkisel materyel teatisine kadar çeşitli meselelerle ilgilidir.

Fakat yetkililer Peking'in Çin Cumhuriyetinin teslimini istemekte israr ettiğini ve Varşova görüşmelerinin başarısızlığa uğradığını söylemişlerdir.

Vietnam savaşına temas eden yetkililer Hanoi'un dört ümidde hayâl kırıklığına uğradıklarını, hâlbuki Kuzey Vietnam'lıların bunların Güney Vietnam'ın düşüşüne yol açacağını ümid ettiklerini söylemişlerdir.

Bunlardan birincisi olan Güney'de askerî başarı Kuzey Vietnam'lılara sağlanmamıştır. İkincisini teşkil eden Saigon'da siyasî bir düşüş yer almamıştır. Üçüncüsü, milletlerarası görüş Birleşik Amerika'nın Güneyin müdafaasına yardım taahhüdü aleyhinde gelişmemiştir. Dördüncü ümidi teşkil eden, Birleşik Amerika içindeki fikir ayrılıklarının Washington'u Güney Vietnam hakkındaki görüşünü değiştirmeğe sevkedeceği hususu son Amerikan seçimleri ile yok olmuştur.

Yetkililer Güney Vietnam'daki Birleşik Amerika kuvvetlerinin Komünistler tasarlanan ateş-kes anlaşmalarını ihlâl ettikleri takdirde mukabele etmek üzere müteyakkız bir hazırlıklı bulunacaklarını söylemişler ve Güney Vietnam Başbakanı Nguyen Cao Ky'nin Vietnam'a asker göndermiş olan bütün memleketlerin büyük elçileri ile Saigon'da istişarede bulunduğunu belirtmişlerdir.

SADUN AREN'İN KOMPRADORLUĞU

SOSYALİST Profesör Sadun Aren, Amerikalıları yurdumuzdan kovalım derken kendisi, eşine ait apartman katını ayda 1800 liraya kiralıyarak bir Amerikalı'nın memlekette yerleşmesine hizmet etmiş ve Amerikalı'lardan dolayısiyle para almış diye bir kısım basının hücumuna uğradı. Sonra karı koca Aren'lerin yılda yüz bin lirayı aşkın gelirleri varmış. Ne demek bir sosyalistin evini Amerikalı'ya kiralaması ve ne demek bu kadar çok para kazanması?

Bizce tamamen yersiz ve haksız bir hücumdur bu!... Apartman kiralamak, çalışıp para kazanmak bir sosyalist için suç sayılırsa, çok geriyiz demektir. Sadun Aren daha çok kiralık apartmanı, çok daha fazla geliri olan bir adam da olsa, sosyalizme inanarak bağladığına göre, hayatiyle ideolojisi arasında o zaman bile zerre kadar çelişme olmazdı.

Fakat, galiba bu hücumlar, sosyalistlerimizin, bu arada sayın Aren'in kiralık apartman sahiplerine, millî gelirden arslan payı alanlara ulu - orta yaptıkları saldırıların bir etkisi sonucu olacak. Eğer bu böyle ise demagojiyi bırakıp sosyal realiteler üzerinde durmaya onları zorlayacağından, hiç hoş karşılamadığımız bu hücumlar için, bir uyarmaya sebep olacağını düşünerek biz de iyi oldu diyoruz.

Kendi düşen ağlamaz...

İktisadî Savaş başlıyor

Ankara Hükümetinin İstanbul'a karşı güvensizliği — Meşhur Kennedy mukavelesi ve merhum Mahmut Esat Bey — Askerî zaferden sonra iktisadî sahada ne yapılacağını kimse bilmiyordu — Ecnebi imtiyazlı şirketler Ankara Hükümetini nasıl kandırdılar? — Ankara Hükümetinin ilk kuruluş devresindeki hali — Tütün inhisarının kaldırılması teşebbüsleri — Kambiyo buhranı nasıl patlak verdi ve neler yapıldı? — İki gün içinde hazırlanan Kambiyo Kanununun hikâyesi — «Kambiyo işini hallettik, şanj işini de halledelim» diyen Maliye Vekili.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

4 MART 1923 günü son toplantısını yaparak kapanan İzmir İktisat Kongresine yalnız katılmakla kalmamış, onu baştan sonuna kadar yönetmiş olan İstanbul delegeleriyle, d ö n ü ş t e İstanbul'da Millî Türk Ticaret Birliği merkezinde bir iki toplantı yaptık. Kongrenin devamlı bir örgütleşme haline gelmesini istiyorduk. Fakat İzmir'de içine girerek şahidi olduğumuz Ankara'nın havası, İstanbul'un herhangi bir dâvada önderlik etmesine karşıydı. İktisat Vekili Mahmut Esat Bey (merhum) İstanbul delegelerini ve nedense beni hiç te iyi karşılamamıştı. Kongrenin toplanmasından bir gün evvel sıtma nöbeti içinde evinde hasta yatıyordu. Bir heyet halinde kendisini ziyaret ettik. Birbirimizi ilk defa görüyorduk. Beni yazılarımla gıyaben tanımış olmalıydı. Çünkü suratıma bile bakmadan, o sıralarda hem kendi mecmuamda (Türkiye İktisat Mecmuası), hem de Tasviri Efkâr'da aleyhine açtığım yazı kampanyasından söz ederek: **"Millî hükümete ve dâvaya ihanet edenlerin İstanbul'da yuva kurdukları"** gibi ağır lâflar etti. Hükümet, başlarında Kennedy denen bir avantüriyenin bulunduğu düzmece bir Amerikan şirketiyle bir mukavele imzalayarak, bu şirkete Türkiye'de ziraat âletleri ithal ve satışı için âdeta inhisar vermişti. The Otoman — Amerikan development Company ile yapılan mukaveleye göre, bu grup 3 ay zarfında bir Türk anonim şirket kuracak ve Memleketin her tarafında ziraat âletleri satacak ve bunların tamiri için gezici ve sabit atölyeler kuracaktı. Bu mukavele bir soygunculuktan başka bir şey değildi. Avrupa'da bir miktar tahsil görmüş ve şimdi Yurda dönmüş olan gençler o sıralarda el üstünde tutuluyorlardı. Bilgileri yüzeyde, tecrübeleri sıfır ve dünya görüşlerinden de geniş ölçüde yoksun olan bu gençlerden biri olan Mahmut Esat Bey, Batı taklitçiliği yapmak suretiyle Millî Hükümete hayli zararları dokunmuş olanların başında gelir. İktisat Vekilliği zamanında modern ziraat âletlerini bol miktarda getirip bütün köylüye dağıtmak suretiyle bir ziraî inkılâp yapma denemesine girişmişti. Sonraları Adliye Vekili iken Batı kanunlarını acele ile tercüme ettirerek, hukukî bünyemizde hâlâ kanayan yaralar açılmasına da sebep olmuştur. Kennedy grubuyla imzalanan ziraat âletleri mukavelesine yazılarımla şiddetle hücum etmiştim. Memleket bir makine mezarlığı haline sokulacaktı. Türkiye'de ziraatin makineleşmesi, çok geniş porte altında ele alınması gereken ziraî reform dâvasının sadece bir parçası olabilirdi. Yoksa başlı başına ziraat makineleri ve âlet-

(1) Bu yazı dizisi 50. sayımızda başlamıştır.

leri getirerek bu dâva çözülemezdi. Üstelik mukavele, Kennedy grubunun, çok yüksek kârlar karşılığı makine satıp memleketi ve devleti soyup soğana çevirmesi için yapılmış gibiydi. Bu mukavele hemen feshedilmeli ve hazırlayanlar sorguya çekilmeliydi.

Mahmut Esat Bey (merhum) evinde "Millî Hükümete ve dâvaya ihanet edenlerden" söz ederken, açıkça beni kasdettiğini anlıyordum. Cevapsız bırakamazdım. Fakat mukaveleyi hazırlayan ve imzalayan Bakan olarak, yazılarımda hüsnüniyetten şüphe eder gibi gözüken bir hava de esmekteydi. Önce yazılarımdan böyle bir mâna çıkıyorsa peşinen özür dilediğimi, kendilerinin memleketseverlik ve hizmet duygularından başka hiç bir tesir altında kalamıyacaklarına vicdanım gibi emin olduğumu açıkça belirttikten sonra, neden hata edildiğini bir bir anlattım. Sonunda da:

"— Sizin de aynı düşüncelerle benden şüphe etmemenizi isterim. İstanbul'da Millî Hükümete ve dâvaya karşı çok yuvalar vardır ve çok kuvvetlidir. Ben bu yuvaları yıkmak için çalışanlar arasındayım." gibi lâflar da ettim.

BU hikâyeyi anlatmaktaki maksadım, millîleşme yönünde açılan iktisadî savaşta İstanbul'un önderliğine Ankara'nın razı olmadığını ve tahammül göstermediğini belirtmektir. İzmir İktisat Kongresinden dönüşümüzde, bu kongreye katılmış İstanbul delegeleriyle Millî Türk Ticaret Birliği merkezinde yaptığımız bir iki toplantı sonunda bir karara vardık: Her yıl böyle bir kongrenin çeşitli şehirlerimizde toplanması için memleket çapında bir dernek kurulması ve ikinci kongrenin İstanbul'da toplanması.

O yılın Mayıs başlarında bu maksatla Ankara'ya gittim. İcra Vekilleri Heyeti Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa, İktisat Vekili Mahmut Esat ve bazı vekiller, daha alt kademede umum müdürlerle yaptığım temaslarda bu işin çıkmaz ve şimdilik bir hayâl olduğunu anladım. Bir kere İzmir İktisat kongresinden pek memnun olana rastlamamıştım. Alınan sonuç ve hele Misakı iktisadî kimseyi tatmin etmemişti. Sonra kongrelerin devamlı olması halinde Millî Hükümetin başına bazı gaileler de açılabilirdi. Verilecek kararlar uygulanmazsa Hükümetle Kongre çatışması zararlı olurdu. Fakat benim Ankara'da asıl gördüğüm ve anladığım, askerî zaferden sonra iktisadî sahada kimsenin ne yapacağını bilmemesi, daha doğrusu bu konunun pek o kadar acele ve önemli olduğuna inanılmamış olmasıydı. Zafer kazanılmış, ama daha henüz sulh olmamıştı. İstanbul bile ecnebi işgali altındaydı. Bir kere sulh olsun, İstanbul kurtulsun, bunlar sonra düşünülecek işlerdi.

ANKARA'da üzücü bir müşahedem de olmuştu:

İstanbul'da merkezleri bulunan bir sürü imtiyazlı ecnebi şirketin temsilcileri Ankara ile İstanbul arasında mekik dokuyorlardı. Millîleşme dâvamızda bu kapitülâsyonlara dayanan şirketlerin en yakın zamanda tasfiyesi başta gelen işimiz olması gerekirken Hükümet, bunlarla uzun senelere yaygın anlaşmalar yapmaya girişmişti. Bir ecnebi şirketin müdürü ve de idare meclisi başkanı bir mösyö geldi de, bizim bir bakanımızın ayağına kadar gidip tahta iskemleli bürosunda onunla görüştü mü, akar sular duruyordu. Bu mösyöler, ya da onların Maitre Salem gibi adamları âdeta Ankara'yı büyülemişlerdi. Her kapı onlara açıktı. Bu adamların o sıralarda bizim Bakanlarımızı, memurlarımızı para ile, menfatle elde ettiklerine dair söylentiler de oluyordu. Ama, ben doğrusu hiç şüphelenmedim. Yalnız bir aşağılık duygusu, ecnebi ve Batı hayranlığı kompleksi vardı. Bu yüzden ecnebi şirketler istediklerinin fazlasını Hükümetten koparabiliyorlardı.

Millîleşme yönünde açtığımız iktisadî savaşta, yalnız kaldığımızı anlamama rağmen, İstanbul'a dönüşümde, Ankara'nın bizi her bakımdan destekleyeceğini arkadaşlarıma söyleyerek onların şevkini söndürmemeye çalıştım. Kurduğumuz üç teşkilât (Millî Türk Ticaret Birliği, Türkiye Umum Amele Birliği ve İstanbul Esnaf Cemiyetleri Birliği) ve elimizde yayın organlariyle mücadeleyi devama ve hızlandırmaya çalıştık.

İlk hücum ateşini kapitülâsyonların artığı olan ecnebi şirketlerine karşı açtık.

Türkiye İktisat Mecmuasının 23 Haziran 1923 tarihli sayısında imzam altında çıkan yazıdan bazı parçalar aktaracağım:

"Ankara'da bir taraftan sulh veya harp meselelerine karar verebilmek gereken bir sırada İstanbul'da merkezi bulunan bir sürü imtiyazlı ecnebi şirket mümessilleri Ankara'ya çağırılıyor. Ankara'da şirket ve imtiyaz işleriyle alâkadar olanlar, kimbilir ne gibi düşüncelerle, her şeyden ziyade menfaat ihtiraslariyle her dalavereyi mübah gören bu kozmopolit medeniyet kırıntılarını şaşılacak derecede kısa zamanlar içinde memnun etmek yoluna düştüler. Ellerinde bu şirketlere değinen hiç bir esas, hiç bir bilgi olmadan, en çapraşık mesele bir iki dostça toplantıdan sonra çarçabuk halledildi, gitti. Herbiri seksen dereden su getiren, adam kandırmakta pek mahir olmalarından dolayı temsilcilik vazifesini üzerlerine almış on, onbeş mösyö, — belki yalnız safvetle hareket eden ve iyi niyet beslemekten başka kusurları olmayan — Vekillerle karşılaştılar. Görüşmeler ve tartışmaların heyecanlı olmadığını sanıyoruz. Senelerden beri kötüye kullanılan imtiyaz haklarının zalim çemberi içinde halkı sömürmüş olan şirketlerden nihayet intikam alınacağından değil, fakat artık zulme ve haksızlığa son verileceğinden emin olarak şirket mümessillerini Ankara'ya yollamış ve arkalarından, vicdanlarımızdan kopan seslerle: "Nihayet efendiler, demir çemberleriniz ve zulmünüz kırıldı" demiştik. Heyhat, aldanmışız!... Bu şirketlerin mümessilleri kısa bir seyahatten sonra İstanbul'a döndükleri zaman, her biri ellerinde Millî Hükümetçe tasdik edilmiş zulüm fermanları, kanun çerçevesine bürünmüş haksızlık beratlariyle döndüler. Gelişi güzel yükseltilmiş tarifeleri tasdik edilmiş, hattâ bazıları lüzumsuz olarak daha da yükseltilmişti. Bunların içinde bir telefon kumpanyası vardır ki, dünyanın hiç bir yerinde görülemeyen yüksek bir tarife uygulamak, müşterilerinden çeşitli adlarla tarife dışı para çırpmak vadisinde emsaline taş çıkarttığı, Mütareke yıllarında santrallerinde türkçe muhaberatı kaldırdığı, İslâm memurlarını ezdiği ve başlarından feslerini bile attırdığı halde, Ankara'da muhtekirâne olan tarifesine şayanı hayret yeni bir zam yapmaya muvaffak oldu ve ayrıca bütün haksızlıklarını tasdik ettirdi. Elektrik şirketi tonu 35 liradan kömür aldığı bahanesiyle çoğalttığı ücretlerini, kömürün tonu 15 liraya düştüğü halde aynen muhafaza etti ve bu tarifeyi Millî Hükümet'e tasdik ettirdi.

"Anlaşılıyor ki Ankara'da yapılan müzakereler, şirketlerin tam zaferiyle sonuçlandı."

YAZI, müsbet ve belirli bir iktisadî siyaseti olmayan Hükümete şiddetle hücum etmekte ve sulhün akdiyle şaşkına döneceğimizi belirtmekteydi. Bu yazıdan sonra Birliğin mesele haline koyduğu Kambiyo buhranı dolayısiyle Ankara'ya gitmiştim. Nafia Vekili ve Diyarbakır mebusu Feyzi Beyi bir mebus arkadaşımla birlikte makamında ziyaret ettim. Benim ecnebi şirketlerle yapılan anlaşmaların aleyhinde yazı yazan Ahmet Hamdi olduğumu bilmiyordu. Arkadaşım beni sadece Millî Türk Ticaret Birliği Umumî Kâtibi olarak tanıtmıştı. Vekile ecnebi şirketlerin aşırı isteklerini nasıl kabul ettiklerini sordum. Yüzü kızardı, dudakları titriyordu. Hemen çekmecesini açarak Türkiye İktisat mecmuasını çıkardı ve yazdığım yazıyı önüme fırlatarak:

"— Şu Ahmet Hamdi denilen adamı tanıyor musunuz?" dedi.

Cevap vermeme bile vakit bırakmadan hiddetle sözüne devam etti:

"— Oturmuş, bizi lekeliyor, herif. Biz ecnebi şirketlerden para mı yedik? Adamlar geldi, hesaplarını birbir didikledik. Tarifelerimize zam etmezseniz bırakıp gideceğiz dediler. Pazarlık ettik ve en azını verdik. Bunları biliyor mu sizin yazarınız?"

Türkiye İktisat mecmuası, Millî Türk Ticaret Birliğinin yayın organıydı. Ben de Birliğin Kâtibi Umumisi olduğum için böyle konuşuyordu. **Tepem attı ve:**

"— Ahmet Hamdi benim ve o yazıyı bilerek, inanarak yazdım," dedim. "Sizi aldattılar, yeni kapitülâsyon tuzağına düşürdüler. Bu anlaşmaları yaparken neden İstanbul'da bir Millî Teşkilât olduğunu, çalıştığını düşünerek ondan bir şey sormadınız? Elimizde vesikalar var. Eğer bunlar zarar etselerdi ecnebi şirketleri oldukları için İşgal zamanında istedikleri tazyiki ya-

parak Hükümetten zam alırlardı. İstanbul Hükümetinin bile kabul etmediği zamları size kabul ettirdiler. İnanmazsanız eski Nafıa Umum Müdürü Süleyman Sırrı Beye sorunuz; o bu işi çok iyi bilir".

Vekille konuşmamız sonra dostça devam etti. Ona İstanbul'da açtığımız millî iktisat savaşından haberler verdim. Yaptıklarımızı bir bir anlattım ve hükümetin her konuda karara varmadan önce Millî Türk Ticaret Birliği ile istişare etmesinde büyük faydalar olduğunu söyledim. Bana İcra Vekilleri Heyetinde bu konuyu konuşacağını vaadetti ve hâkikaten de bundan sonra bize yardımcı oldu.

ANKARA'nın hali o zaman pek ömürdü. İcra Vekilleri Heyeti Başkanlığı (yani Başbakanlık) eski ziraat mektebindeydi. Burası aynı zamanda Erkânı Harbiyei Umumiye (Genel Kurmay)dı. Bakanlıkların çoğu Ankara Vilâyet binasında toplanmıştı. Vekil odalarının yanında Özel Kalem Müdürünün odası vardı. Bir vekâletin bütün teşkilâtına vilâyet binasında ancak üç dört oda ayrılabilmişti. Maliye, Nafia, Ziraat Vekâletleri de bu binadaydı. Dahiliye Vekâletine (İçişleri Bakanlığı) Vilâyet karşısında bir küçük ev tutulmuştu. Ticaret Vekâleti de Hacı Bayram camiinin yanında iki katlı dört, beş odalı kiralık bir Ankara evinde çalışıyordu. Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü dar bir sokak üstünde eski bir Ankara evine yerleşmişti. Bu evin alt katındaki geniş taşlık da gişeler haline konmuştu. Üst kattaki dört beş odada Umum Müdür ve muavinleri, İdare Meclisi ve bürolar için ayrılmıştı.

Doğrusu millî devletimizi kurmuş, fakat hükümeti henüz kuramamıştık. Bu duda ve diğer gazetelerde yayınladığımız ya-

rumda İstanbul'da başladığımız millî iktisat savaşının bir hedefi de millî hükümete iktisadî sahalarda yardımcı olmak olmalıydı.

Millî, bağımsız bir iktisadî siyaset!... Bu, o zamanlar bizim mücadele hedefimiz ve başlıca sloganımızdı. Bu konuda beyannameler yayınlamakta, kendi mecmuamızlarda bu dâvayı savunmaktaydık. Mücadelesini yaptığımız bir dâva da bir ecnebi şirketin elinde olan tütün inhisarının kaldırılmasıydı. Yapılmış mukaveleye göre imtiyaz müddeti bir yıl sonra bitecekt zamanki adı (reji) olan bu inhisar, memleketin başına cidden bir belâ idi. Yılda Hazineye verdiği birkaç milyon liraya karşılık belki onun beş misli zararı oluyordu. Kaçakçılığı önlemek için özel kolcular kullanırdı. Her yıl kolcularla yapılan silâhlı çatışma sonunda yüzlerce Türk çocuğu ölürdü. Memleketin ihracat yapacağı başlıca ürünlerinden biri olan tütün ziraati Reji yüzünden gelişememekteydi. Reji Türk ekonomisine çeşitli bakımlardan büyük darbeler vurduğu, üstelik Hazineye de elde edebileceği gelirin ancak devede kulak kısmını sağladığı şüphesizdi.

Tütün inhisarının kaldırılması, daha doğrusu süresi sona ermiş olan imtiyaz mukavelenamesinin yenilenmemesini istiyorduk; ama, bu inhisarı devletin eline alarak işletmesi asla aklımızdan geçmiyordu. Hangi devlet, hangi elemanlarla? Böyle bir düşüncenin o sıralarda hiç kimsenin aklına gelmesine ihtimal yoktu. İnhisar kalkmalı, yerine bandırol usulü konmalıydı. Bu konuda yaptığımız mücadele iki sene kadar sürdü ve sonunda Büyük Millet Meclisi inhisarı kaldırılıp bandırol usulünü koymaya karar verdi, ama karar tatbik edilemedi. Buna ait hatıralarımı kronolojik seyri bozmamak için sonra anlatacağım.

UĞRAŞTIĞIMIZ en önemli meselelerden biri, patlak veren Kambiyo buhranıydı. Boğazlar açılmış, memlekete birdenbire birçok mallar gelmişti. İstanbul'un bütün gümrük ambarları, antrepoları dolup taştıktan maada binlerce mavna ithal mallariyle dolu olarak bekçi yerlerinde yatmaktaydı. Tabii İngiliz lirasının alabildiğine yükselmesine başlıca sebep buydu. Fakat bunun yanısıra buhrana büyük ölçüde girişilen spekülâsyonlarla Yunan drahmisinin borsayı istilâ etmiş olması, kambiyo işlerinin tamamen başı boş ve kontrolsuz bırakılması ve millî ellerde olmaması gibi çeşitli sebepler de vardı. İngiliz lirasının fiatı bir ayda yüzde elliye yakın artarak 10 liraya yaklaşmıştı. Bu yükselişin hızla devam edeceği anlaşılıyordu.

Millî Türk Ticaret Birliği adına Temmuz ortalarında Maliye ve İktisat Vekâletlerine acele telgrafla başvurduk ve gereken tedbirleri göstererek sür'atle bunların alınmasını istedik. İstanbul piyasasına Yunanistan'dan getirilen drahmiler İngiliz lirasiyle değiştiriliyor ve bu suretle ithalât yapılmadığı halde Türkiye'den Yunanistan'a buradaki Rumların servetleri serbestçe transfer ediliyor ve ayrıca birçok spekülâsyonlar yapılıyordu. Hükümet derhal kambiyo işine el koymalı, bir komite kurmalı ve dövizi müsaade ile vermeliydi. 31 Temmuz'da Vekâletlere çektiğimiz ikinci telgrafta, piyasada Yunan drahmisine hiç ihtiyaç yokken 2 günde 10 milyondan fazla drahmi satıldığını, gerçek ihtiyaç karşılığı olmayan ecnebi paraların alım ve satımının şiddetle yasak edilmesini, borsa ve bankalarda spekülâsyonu önleyecek kategorik tedbirler alınmasını istemekteydik. Birlik, 1 Ağustos tarihinde bir beyanname ile konuyu kamu oyuna da duyurmuş ve Hükümetin hareketsizliğini kınamıştı.

Kambiyo kontrolü, Hükümetin bir kanunla Meclisten yetki almasını gerektiriyordu, ama, işin böyle bir kanun çıkıncaya kadar beklemeye tahammülü yoktu. Borsa Komiseri Adil Bey (sonra Gümrükler Umum Müdürü olmuştu) vazifesi dolayısiyle işe el koydu. Bizimle daimi işbirliğine girişti. Onunla yaptığımız ilk toplantıda kambiyo buhranına sulhun imzasından sonra Türk iktisadî varlığını sarsmak isteyen bazı eller tarafından hazırlandığı ve yönetildiği noktasında tam bir fikir birliğine vardık. Borsada muameleleri kontrol altına aldırdı. 700'den fazla mubayaacı, simsar, tellâl, Cober gibi muamelecilerden kambiyo üzerine spekülasyon yapanları komiserliğe ihbar etmek üzere bir istihbarat teşkilâtı kurdu.

İzmir'de de borsa allak bullak olmuş-

tu. Hiç bir kontrol olmadığı için spekülasyon almış yürümüştü. İzmir Ticaret Odası bize, yani Millî Türk Ticaret Birliğine, 31 Temmuz'da bir telgraf çekerek, Hükümete Döviz Santralı kurulması için başvurduğunu bildirmiş ve yardımımızı istemişti.

ŞİMDİ bu olayları yazarken, o günleri yaşar gibi oluyorum. Henüz 25 yaşında toy bir gencim. Ne eğlencem var, ne rahatım. Bütün bu dertler sanki benim üzerime vazifeymiş gibi çırpınıp duruyorum. Kambiyo buhranı küçük bir şey değildi. İstanbul'da başlayan bu ateş bütün memleketi sarmıştı. Memlekette tek hareketli ve millî ellerde olan Ticaret Odası İzmir'deydi. İstanbul'da henüz Ticaret Odasını millîleştirmeye fırsat bulamamıştık. İzmir Odası'nın telgrafı üzerine çalışmalarımıza daha da hız verdik. Kambiyo ile Mücadele Heyeti adiyle özel bir komisyon kurduk. Bu komisyon adına, Birliğimiz azasından eski Maliye Teftiş Heyeti Reisi Kâzım Ziya beyi bankalarla temasa memur ettik. Kâzım Ziya (merhum) ecnebi çevre ile tanışıyordu. Ecnebi vapur kumpanyalarından birinin de müşavirliğini yapardı. Batılı yaşayışa ve Moda'da oturup İngilizlerle dostluk kurmaya meraklı olmasına ve karısı bile ecnebi olmasına karşılık, aşırı derecede milliyetçiydi. Maalesef büyük oğlu sonra komünist olmuş, yurt dışına kaçmışt. Onun delâletiyle Osmanlı Bankası, diğer bankalar müdürlerini bir toplantıya ç dık. Zaten bütün bankalar ecnebiydi. İtibarı Millî Bankasiyle Adapazarı İslâm Bankası varsa da bunların kambiyo işleriyle pek uğraştıkları yoktu.

Kâzım Ziya merhum, bankalara kendi aralarında kambiyo buhranını önlemek için bütün imkânlarını kullanarak tedbir almalarını, âdeta, millî hükümetin bir emri gibi söylemiş, Borsa Komiseri Adil Bey de Osmanlı Bankası Müdüriyle konuşurken bunu tasdik etmiş. Halbuki Maliye Vekâletinden Komiser Âdil Bey kesin bir talimat bile almamıştı. O zaman Maliye Vekili olan Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Bey, kambiyo dâvasının önemini, benim o tarihten bir hafta sonra Ankara'ya bu iş için yaptığım seyahat sırasında Vekâlette kurulan komisyona başkanlık ettiği sırada anlamıştı.

Bankalar toplantısı 2 Ağustos (1923) ta yapıldı ve aldıkları kararla tüccar hesabına açılacak vesaikli akreditifler müstesna, hiç bir ecnebi para ve kambiyo karşılığı Türk lirası olarak hiçbir avans vermemeye namusları üzerine taahhüt ettiler. Böyle verilmiş avansların da 15 Eylül'e kadar kapatılmasını da karar altına aldılar.

Alınan bu tedbirler, buhranı felâket haline belki sokmayı biraz önledi, ama yetersizdi. Muvazaa ile pekâlâ hem Borsada, hem de bankalarda muamele yapılıyordu. Zaten bankalar bu taahhütlerinde samimi değillerdi. Spekülâsyonu yapan ve besleyen onlardı. Meselâ Yunan drahmisi dalaverelerî hâlâ faaliyette olan Atina Bankasının işiydi. Bu gibi namusa falan dayanan sözlerin değeri yoktu. Dâva, hakikî ihtiyaç karşılığı olmadan döviz alıp satımını yasaklayacak ve spekülasyon yapanlara ağır ceza verecek bir kanunun çıkarılması ve döviz işlerinin kontrol altına alınmasiyle çözümlenebilirdi.

Düşündük. Spekülâsyon yapmak mevcut kanunlar karşısında bile, neden suç olmasın? Zarurî ihtiyaç maddeleri üzerine spekülâsyon yapanları, yürürlükte olan Men'i İhtikâr Kanunu gereğince hükümet, Adliye takip ettikleri gibi aynı kanun çerçevesi içinde kambiyo muhtekirleri de takip edilebilirlerdi. İstanbul Birinci Noteri vasıtasiyle İstanbul Vilâyetine, Polis Müdürlüğüne, Borsa Komiserliğine, İstinaf Müddei Umumiliğine birer protesto yollayarak kanunî vazifelerini yapmalarını kendilerine hatırlattık. Protestomuzda, borsada mubayaacıların yaptıkları muamelelerin yüzde 90 ının spekülâsyon mahiyetinde olduğunu belirterek hakikî ihtiyaç karşılığı olmadan muamele yapanların tutularak cezalandırılması gerektiğini, tüccarın menfaatini korumak bakımından ve onun gerçek temsilcisi sıfatiyle talep etmekteydik.

BU sıralarda Maliye Vekâletinden, çektiğimiz telgraflara cevaben, yetkili bir temsilcinin Vekâlette kurulan kambiyo komisyonuna acele üye olarak yollanmasını isteyen bir telgraf aldık. Arkadaşlarım Birlik Umumî Kâtibi sıfatiyle beni hemen Ankara'ya yolladılar.

Hiç unutmam; o zamanlarda trenler Haydarpaşa'dan sabah kalkar ve ertesi gü-

nü sabahı erkenden Ankara'ya varırdı. Tabii yataklı falan yoktu. Birinci mevki kompartmanlarda pineklerdik. Trenlerde polis memurları bütün yolcuların birer birer hüviyetlerini yazardı. Ankara'ya gelenler böylece kontroldan geçerlerdi.

Memur, elindeki büyük matbu kâğıtla benim de yanıma geldi. Adımı, şunu bunu söyledim. Sıra ne iş yaptığıma geldi: "Millî Türk Ticaret Birliği Kâtibi Umumisi" dedim. Hanesine memur: "Tüccar Kâtibi" yazdı.

Bence bunun önemi yoktu ama, yanımdaki arkadaş yanlışlığı hatırlattı: "Memur efendi; beyefendi tüccar kâtibi değil, Millî Türk Ticaret Birliği Kâtibi Umumisidir" dedi. Polis şaşırdı. Çünkü ona emir vermişler; zevatı marufeyi (tanınmış kişileri) ayrı bir cedvele yazsın diye. Ama, ne yapsın zavallı? "Millî" büyük, tüccar küçük, "Birlik" yepyeni bir kelime, ne demek olduğunu pek kestiremiyor. "Kâtip" küçük, "Umumi" büyük... Acaba ben zevatı marufeden miyim? Nasıl anlasın? En doğru yolu buldu ve bana sordu:

"— Affedersiniz Beyefendi; zatiâliniz zevatı marufeden misiniz?" Hâlâ hatırladıkça gülerim.

Neyse, Ankara'ya gittik ve Maliye Vekâletinde kurulan komisyona üye olarak katıldık. Komisyonda Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyden başka, Müsteşar Seyfi Bey, Dayinler Vekili Zekâi Bey, Ticaret Umum Müdürü Vehbi Bey ve ben vardım. Belki başka bir iki kişi daha vardı ama, şimdi hatırlayamıyorum.

Ankara'da bulunanlar, o sıralarda, kuma başlarını sokmuş devekuşları gibi, ct rafta olup bitenlerden habersizdiler. Ben İstanbul'dan ateşin yandığı yerden geliyordum. Bütün belâgatimle, heyecanımla derdi anlattım ve hemen de devasını gösterdim:

Kambiyo üzerine kontrol koymak, ancak gerçek ihtiyaç sahiplerine döviz vermek ve spekülâsyonları tamamiyle önlemek; bunları uygulayacak "Kambiyo Murakabe Heyeti" adiyle tüccarın da iştirak edeceği resmi bir kurul kurmak ve spekülâsyon yapanları şiddetle cezalandırmak.

Komisyon, galiba, iki toplantı yaptı ve sonunda bizim İstanbul'da gerekçesiyle birlikte hazırlayarak beraberimde getirdiğim kanun tasarısını kabul etti. Komisyonun

KALB HASTALARI

Tel — Aviv (İ. B. B.) — Yedi sene önce bir kalp krizi geçiren ve doktorların tavsiyesi üzerine her türlü fizikî hareketten imtina eden yaşlı bir büyük anne, Tel — Aviv plâjlarından birinde, koşarak denize atlamış ve bir müddet yüzdükten sonra gülerek tekrar sahile çıkmıştır.

Kendisini sual yağmuruna tutan meraklılara yaşlı kadın «İsrail Kalp Hastaları Rehabilitasyon Cemiyeti»nin faaliyetleri çerçevesinde deniz kıyısında açılmış olan bir kampa iştirak eden kırk ilâ yetmiş yaşları arasındaki yirmibeş kalp hastasından biri olduğunu söylemiştir. Büyük anne dört sene müddetle malûl bir insan olarak yaşadığını ancak üç yıl önce kalp hastaları rehabilitasyon cemiyeti sayesinde tekrar hayata kavuştuğunu sözlerine ilâve etmiştir.

Gazetecilere verdiği bir demeçte Kalp Hastaları Rehabilitasyon Cemiyetinin başkanı, cemiyetin mahiyetini şu şekilde izah etmiştir:

Cemiyetimizin bir kaç yüz üyesi vardır. Hepimiz Dr. V. Gottenheimer tarafından hazırlanmış olan kurallara göre jimnastik yaparız. Kalp krizini takiben tedavi maksadıyla bulunduğumuz hastahaneden çıktıktan sonra Dr. Gottenheimer bizi muayene ederek kalbimizin ne dereceye kadar zedelendiğini tesbit etti. Bilâhare de kalbimizi kuvvetlendirmek için her biirmizin özel durumuna göre kademeli jimnastik hareketleri tavsiye etti. Bütün tedavi devreşi yedi safhadan meydana gelmektedir. Son safhada, koşmak, yüzmek, atlamak, bisiklete binmek; kürek çekmek gibi her türlü sporu yaparız...»

Kampa katılan yirmibeş kalp hastası programa göre kahvaltıdan önce kültür fizik hareketleri, hafif bir yürüyüş, daha sonra deniz kıyısında jimnastik ve öğleden sonra da bir iki saatlik sıkı bir yürüyüş yapmaktadırlar.

raportörlüğü de bendeydi. Son gün öğleden evvel yaptığımız ve tamamladığımız toplantıyı Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey kaparken:

"— Kambiyo işini hallettik, şimdi sıra şanj işine geldi; onun da bir çaresine bakmalıyız!" dedi ve bilhassa bana teşekkür etti.

O zaman henüz Büyük Millet Meclisi, ilk eski binasındaydı. İşim bittiği için öğleden sonra müzakereleri dinlemek ve tanıdığım arkadaşlarla görüşmek üzere Meclise gitmiştim. Meğer mebuslardan biri, kambiyo işinde hükümetin hareketsizliğini şiddetle tenkit etmekte ve Maliye Vekiline çatmaktaymış. Maliye Vekili de buna karşı verdiği cevapta: "Hükümetçe bir kanun lâyihası hazırlanıp bugün Meclise sunulduğunu" söylemiş. Lâyıha henüz hükümetten geçmemiş olmasına rağmen, Hasan Fehmi Bey Meclise verildiği dediği için taraf taraf beni aratırmış. Koridorda rastlayınca hemen bana:

"— Kanun nerede?" dedi. Müsveddenin yanımda olduğunu anlayınca beni derhal bir odaya çekti. Elime iki tabaka beyaz kâğıt vererek:

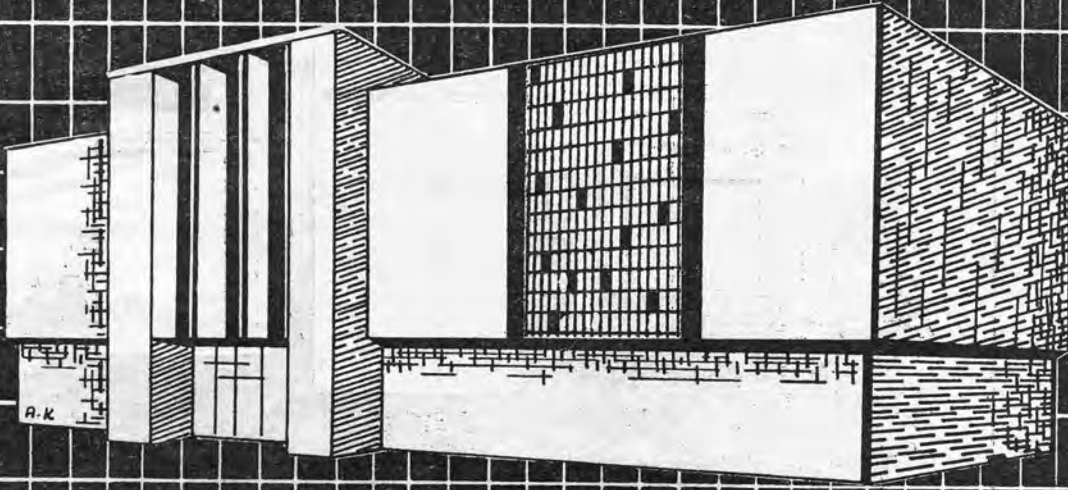
"— Yaz bunun biri üzerine kanunu, ötekine de (esbabı mucubeyi)" dedi. Beni birkaç memurun bulunduğu bu odada yalnız bırakarak çekildi. Onbeş dakika sonra el yazımla (çünkü o zamanlar ne yeni harfler ne de daktilo ile yazma usulü yoktu) gerekçe ve Büyük Millet Meclisince müsta'celen kabul olunacak kambiyo kontroluna ait kanun lâyıhasının yazılması bitmişti. Hasan Fehmi Bey bunu orada bulduğu vekillere imzalattı ve galiba ertesi gün de Mecliste müsta'celen görüşülerek kabul olundu.

GELECEK SAYIDA :

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası nasıl millîleşti?...

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

- **Fayans**
- **Seramik yer döşemeleri**
- **Seramik cephe kaplamaları**
- **Seramik mozaikler**

İstanbul - Karaköy, Tersane Cad. 240 Telefon: 49 62 50

Bütün Bayilerimizden Temin Edebilirsiniz.

****